

Från A till Ö: en rak sträcka för alla?

Den fysiska och mentala tillgängligheten på multifunktionella gågator i Malmö stad

---

From A to Z: a straight line for everyone? The physical and mental accessibility of multifunctional pedestrian streets in Malmö Municipality

Axel Magnusson

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram

Alnarp 2024

Från A till Ö: en rak sträcka för alla? Den fysiska och mentala tillgängligheten på multifunktionella gågator i Malmö stad

From A to Z: a straight line for everyone? The physical and mental accessibility of multifunctional pedestrian streets in Malmö Municipality

Axel Magnusson

Handledare: Hanna Fors, SLU, Landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Karl Lövrje, SLU, Landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator: Matilda Alfengård, Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EX0859
Program: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Axel Magnusson

Nyckelord: Fysisk och mental tillgänglighet, rättvisa, den byggda miljön, marginaliserade grupper, ekologiska modellen, institutionell teori, ostrukturerad observation, integrerad litteraturgranskning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara

ABSTRACT

The purpose of this essay is to further develop the knowledge base and contribute to the discussion around accessibility issues in urban environments with a focus on marginalized groups. This is done by defining physical and mental accessibility. Next, it examines how good accessibility is along two multifunctional pedestrian streets in Malmö, Södra Tullgatan and Södra Förstadsgatan. Lastly, why accessibility has the form it has is examined. To answer the purpose, four theories have been used: the ecological model, justice capacity, the just city and institutional theory. Methodologically, four methods have been used: integrated literature review, 'go along' interviews, semi-structured interviews, and unstructured observation.

The result was that physical accessibility is when the environment is easy to maneuver regardless of physical conditions and mental accessibility is achieved if the environment is easily interpreted and oriented for everyone. Based on these accessibility criteria, the multifunctional pedestrian streets Södra Tullgatan and Södra Förstadsgatan emerged as substandard. Why accessibility was substandard was then investigated and the result of that analysis was that the municipality had weak organizational incentives to adapt better accessibility policies as there was a lack of institutional compulsion. In addition to this, the municipality's lack of knowledge, weak communication and low prioritization of accessibility were discussed. In conclusion, it was reflected that the municipality is in a reform process that has the potential to improve several of the accessibility aspects that are currently substandard from a justice perspective.

SAMMANDRAG

Syftet med denna uppsats är att vidareutveckla kunskapsunderlaget och bidra till diskussionen kring tillgänglighetsfrågor i stadsmiljöer med fokus på marginaliserade grupper. Detta görs genom att definiera vad fysisk och mental tillgänglighet. Därefter undersöks hur god tillgängligheten är längs med två multifunktionella gågator i Malmö, Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan. Avslutningsvis undersöks varför tillgängligheten har den formen som den har. För att besvara syftet har fyra teorier använts: den ekologiska modellen, rättvisekapacitet, den rättvisa staden och institutionell teori. Metodologiskt har fyra metoder använts: integrerad litteraturgranskning, promenadintervjuer, semistrukturerade intervjuer och ostrukturerad observation.

Resultatet var att fysisk tillgänglighet är när miljön är lättmanövrerad oavsett fysiska förutsättningar och mental tillgänglighet uppnås ifall miljön är lättolkad- och orienterad för alla. Baserat på dessa tillgänglighetskriterier framkom de multifunktionella gågatorna Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan som undermåliga. Varför tillgängligheten var undermålig undersöktes därefter och resultatet av den analysen var att kommunen hade svaga organisatoriska incitament till att tillgänglighetsanpassa bättre då det saknades institutionellt tvång. Utöver detta diskuterades kommunens bristande kunskap, svaga kommunikation och låga prioritering av tillgänglighet. Avslutningsvis reflekterades det över att kommunen är i en reformprocess som har potentialen att förbättra flera av de tillgänglighetsaspekter som i dagsläget är undermåliga ur ett rättviseperspektiv.

INNEHÅLLSFÖRTENCKNING

1 INLEDNING.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Avgränsningar	2
1.3 Uppsatsens målgrupper.....	2
1.4 Disposition.....	3
2 BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	4
2.1 Stadsplanering och arkitektur från då till nu.....	4
2.2 Marginaliserade grupper och den byggda miljön	5
2.2.1 Förtätning	5
2.2.2. Universell utformning	6
2.2.3 Tillgänglighet från ett mentalt perspektiv	7
2.3 Utmaningar med att skapa en tillgänglig byggd miljö.....	9
2.3.1 Stuprör, samarbete och organisatorisk problematik	9
2.3.2 Möjligheter i den byggda miljön.....	10
3 TEORI.....	11
3.1 Marginaliserade grupper.....	11
3.2 Tillgänglighet: den ekologiska modellen.....	11
3.3 Den hållbara, rättvisa och institutionella staden	12
3.3.1 Den socialt hållbara och rättvisa staden	12
3.3.2 Den institutionellt legitima och organisatoriskt stabila staden.....	13
3.3.3 Den rättvisa, hållbara, stabila och legitima staden	15
4 METOD	16
4.1 Fallstudie	16
4.2 Integrerad litteraturgranskning	16
4.3 Intervjuer	17
4.3.1 Semistrukturerad intervju.....	17
4.3.2 Promenadintervjuer	17
4.3.3 Respondenter.....	18
4.4 Platsobservationer.....	21
4.5 Etiska reflektioner.....	21

4.6 Material.....	22
5 VAD ÄR FYSISK OCH MENTAL TILLGÄNGLIGHET?	23
5.1 Tillgänglighet enligt litteraturen	23
5.1.1 Individuell kompetens	23
5.1.2 Press från miljön.....	25
5.1.3 Kritiskt perspektiv på den första integrerade litteraturgranskningen kring fysisk och mental tillgänglighet	29
5.2 Tillgänglighet enligt intervjuerna	29
5.2.1 Promenadintervjuer	29
5.2.2 Semistrukturerade intervjuer	33
5.2.3 Sammanfattning av respondenternas reflektioner kring hur tillgänglighet kan definieras.....	34
5.3 Vad är mental och fysisk tillgänglighet?	34
5.3.1 Fysisk tillgänglighet	35
5.3.2 Mental tillgänglighet	36
6 HUR GOD ÄR DEN FYSISKA OCH MENTALA TILLGÄNGLIGHETEN PÅ SÖDRA FÖRSTADSGATAN, SÖDRA TULLGATAN OCH DAVIDSHALLSBRON I MALMÖ?.....	37
6.1 Tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron enligt den ostrukturerade observationen.....	37
6.1.1 Södra Tullgatan	37
6.1.2 Davidshallsbron.....	38
6.1.3 Södra Förstadsgatan	39
6.1.4 Sammanfattning av den ostrukturerade observationen.....	40
6.2 Tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron enligt promenadintervjuerna.....	41
6.2.1 Promenadintervjuer	41
6.2.3 Sammanfattning av respondenternas reflektioner kring tillgängligheten längs med Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron	45
6.3 Hur god är den fysiska och mentala tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron i Malmö?.....	45
7 VARFÖR ÄR DEN FYSISKA OCH MENTALA TILLGÄNGLIGHETEN VAD DEN ÄR LÄNGS MED MALMÖS GÅGATOR?.....	47
7.1 Vad påverkar tillgänglighetsgraden enligt respondenterna	47
7.1.1 Promenadintervjuer	47
7.1.2 Semistrukturerade intervjuer	48

7.2	Integrerad litteraturgranskning om statens och Malmö stads perspektiv på tillgänglighet.....	51
7.2.1	Plan- och bygglagen	51
7.2.2	Malmö stads översiktsplan	53
7.2.3	Teknisk handbok	55
7.3	Varför är den fysiska och mentala tillgängligheten vad den är längs med Malmös gågator?	56
7.3.1	Kommunikation.....	56
7.3.2	Kunskap.....	56
7.3.3	Prioritering	58
8	DISKUSSION.....	59
8.1	Malmö: den rättvisa staden?.....	59
8.2	Institutionellt perspektiv på tillgänglighet	61
8.3	Metoddiskussion.....	64
8.3.1	Utgångspunkt	64
8.3.2	Fallstudie	65
8.3.3	Integrerad litteraturgranskning	65
8.3.4	Intervjuer	66
8.3.5	Platsobservation	67
9	SLUTSATSER	68
9.1	Malmö: den rättvisa staden!	69
9.2	Framtida forskning	69
10	KÄLLOR	71
11	BILAGOR.....	88
	Bilaga 1: Steinfelds och Maisels (2012) åtta designmål för universell utformning	88
	Bilaga 2: Nussbaums (2000) 10 kapaciteter	88
	Bilaga 3: intervjuguide för intervju 1	89
	Bilaga 4: intervjuguide för intervju 2	91
	Bilaga 5: intervjuguide för intervju 3	91
	Bilaga 6: intervjuguide för intervju 4	92
	Bilaga 7: intervjuguide för intervju 5	92
	Bilaga 8: intervjuguide för intervju 6	93
	Bilaga 9: Tabell över använt material för den första integrerade litteraturgranskningen	94
	Bilaga 10: Tabell över använt material för den andra integrerade litteraturgranskningen	97

FIGUR- OCH TABELLFÖRTÄCKNING

Tabell 1: Sammanfattning av intervjuer.....	18
Figur 1: Karta över fallstudieområdet (författarens kartografi).....	20
Figur 2: Bild på blockerad bänk, Södra Tullgatan (författarens fotografi).....	37
Figur 3: Bild på avbrutna granitplattor, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi).....	39
Figur 4: Bild på blockerade granitplattor, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi).....	39
Figur 5: Bild på potentiell reträttplats, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi).....	40
Figur 6: Bild på dekorativa granitplattor, mellan Södra Tullgatan och Davidshallsbron (författarens fotografi).....	42
Figur 7: Bild på hinder över granithäll, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi).....	42

FÖRORD

Staden ska vara till för alla och om staden inte är tillgänglig, då är den inte till för alla. Alltså är ämnet otroligt viktigt för stadsplanerare att reflektera över och undersöka. Ur ett hållbarhetsperspektiv har stora framsteg gjorts inom det ekologiska men för det sociala syns inte samma utveckling. Framförallt i frågor som relaterar till marginaliserade grupper. Därför ville jag i denna uppsats lyfta det sociala perspektivet genom att undersöka tillgängligheten för att skapa mer kunskap kring dessa viktiga punkter. Det har varit utmanande men väldigt givande att hantera ett så stort och komplext ämne.

Jag vill tacka alla mina respondenter som tog sig tid att bli intervjuade. Jag vill även lägga ett extra tack till mina vänner som ville, och lät sig, bli intervjuade. Hanna Fors har varit en ovärderlig handledare med många givande kommentarer och god vägledning. Avslutningsvis vill jag lägga ett stort tack till kursledaren Matilda Alfengård som varit med sen början av mastersprogrammet, *Hållbar Stadsutveckling - ledning, organisering och förvaltning*, och alltid varit ett stort stöd.

1 INLEDNING

Ekologisk hållbarhet har under hela 2000-talet vunnit allt mer legitimitet hos beslutsfattare i Sverige. Detta har gett sig uttryck genom arkitektur, planering och utformning från byggnader till stadsdelar. Samma utveckling har inte gått att se för social hållbarhet, i alla fall inte i samma tempo (Khan m.fl., 2020; Müller, 2023). Social hållbarhet beskrivs ofta som komplext och svårhanterat, framförallt då många aspekter av det är svårberäknade (Leal Filho m.fl., 2022). Utvecklingen av socialt hållbara stadsmiljöer är således den minst undersökta och mest svårdefinierade av alla tre hållbarhetsdimensionerna i stadsplanering (Müller, 2023). Trots problematiken med att definiera vad som är socialt hållbart och vilka lösningar som kan implementeras för att stärka detta abstrakta förhållningssätt finns det flera exempel på hur frågan börjar tas på allvar, som hur tankar kring promenadvänliga städer har populariserats de senaste åren (Pozoukidou & Chatziyiannaki, 2021). Ett konkret exempel på detta är multifunktionella gågator. Gågator är gator där motordrivna fordon inte får föras, med vissa undantag (Transportstyrelsen, 2020). Dessa gator fyller ofta flera syften och är inte bara vägar att gå på. De kan vara viktiga mötesplatser, utrymmen till meningsfulla sociala utbyten och platser för konsumtion utöver deras funktion som promenadled. De är alltså multifunktionella.

Promenadvänlighet (eng. *walkability*) är viktigt utifrån flera olika aspekter av social hållbarhet. Exempelvis förenklas deltagande i demokratiska processer då fler sätt att ta sig till dem öppnas upp. Mångfalden förbättras då staden får fler sorters rum där olika aktiviteter kan uppmuntras. Rättvisan stärks då rörelsemöjligheterna ökar (Fainstein, 2014; Koszowski m.fl., 2024; Nussbaum, 2000). Dock, för att detta ska kunna uppnås är det viktigt att alla, oavsett mobilitets- eller orienteringsförutsättningar, har tillgång till den byggda miljön. Något som alla inte har i dagens städer då det finns brister ur ett tillgänglighetsperspektiv. Framförallt för grupper som har nedsatt mobilitets- och/eller orienteringsförutsättningar som exempelvis barn, äldre och de med funktionsvariationer (Boverket, 2022a; Hamraie, 2017; Müller, 2023). Alltså finns det ett stort behov av att utforska tillgängligheten till allmänna byggda platser i städer utifrån både fysiska och mentala tillgänglighetsperspektiv.

Sammanfattningsvis, att städer aktivt arbetar för att bli mer promenadvänliga är positivt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv men för att det ska kunna uppnå sin fulla potential behöver alla, oavsett mobilitets- och orienteringsförutsättning, kunna nyttja dem fruktbart. Framförallt då dessa gator ofta fyller flera syften utöver att underlätta för gång blir de en viktig del av ett demokratiskt och rättvist samhälle (Fainstein, 2014). Det är alltså av hög vikt att multifunktionella gågator är tillgängliga för alla. Detta är vad denna uppsats kommer undersöka: den fysiska och mentala tillgängligheten för marginaliserade grupper inom multifunktionella gågator.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att vidareutveckla kunskapsunderlaget och bidra till diskussionen kring tillgänglighetsfrågor i stadsmiljöer med fokus på marginaliserade grupper. Målet är att genom en fallstudie över gågatorna mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg i Malmö samt två litteraturstudier undersöka hur tillgänglighet kan definieras, hur god den är på fallstudieområdet och varför den har formen som den har.

Studiens frågeställningar är således följande:

- Vad är forskningsläget kring tillgänglighet i stadsmiljöer för marginaliserade grupper?
- Vilken kunskap kan studiens fall ge om tillgängligheten på gågator för marginaliserade grupper?
- Vilka tillgänglighetsutmaningar på Malmös gågator resonerar tjänstepersoner från Malmö stad och aktörer aktiva inom tillgänglighetsfrågor kring?
- Hur påverkar dagens befintliga organisations- och planeringsnormer studieområdets tillgänglighet?

1.2 Avgränsningar

Att ha högtillgängliga gågator är viktigt i alla tätorter men som Skånes största stad är signifikansen påtaglig i Malmö då det är så många som behöver bruka dem. Det är staden i länet där tillgänglighetsanpassningar kan ha störst effekt, tänkt utifrån antal som berörs. Framförallt gågatorna som jag valde att undersöka, Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan, är bland de mest populära gångstråken i staden. Att endast undersöka dessa gågator, och Davidshallsbron som knyter samman dem, gjordes för att göra uppsatsen hanterbar med tanke på tiden och omfånget.

Med tanke på mina promenadintervjuer ville jag inte välja en för lång sträcka då detta hade kunnat bli mycket utmanande för de intervjuade. Således var valet av sträckan mellan Gustav Adolfs torg till Triangelorget via Södra Tullgatan, Davidshallsbron och Södra Förstadsgatan lämplig ur ett avståndsperspektiv. Vidare är stråkets popularitet och höga variation aspekter som också gör att sträckan lämplig och intressant.

Intervjuurvalet är relativt begränsat då det visade sig vara högst utmanande att få kontakt med individer som hade tid att delta. Intresset var högt men flera ideella organisationer och anställda på olika förvaltningar i Malmö stad var tvungna att tacka nej då de inte hade tiden att bli intervjuade. Detta ledde även till att de sociala aspekterna, som trygghet, inte har reflekterats kring i någon större grad då inga av mina intervjuade reflekterade kring det.

1.3 Uppsatsens målgrupper

Denna studies målgrupper är framförallt studerande och yrkesverksamma planerare som arbetar med, eller forskar kring, tillgänglighetsfrågor.

1.4 Disposition

Uppsatsen består av nio kapitel:

Kapitel 1: inledande kapitlet som introducerar uppsatsen. Syfte, frågeställning och avgränsningar presenteras här.

Kapitel 2: kontextualiserar uppsatsen genom att beskriva bakgrunden och tidigare forskning.

Kapitel 3: presenterar de teorier kring tillgänglighet, rättvisa och institutioner som används för att undersöka det empiriska materialet.

Kapitel 4: redogör för metoderna som använts för att samla in det empiriska materialet.

Kapitel 5: bearbetar framförallt den första och andra av studiens frågeställningar genom att undersöka hur tillgänglighet kan definieras. Empiri, analys samt slutsats presenteras här.

Kapitel 6: bearbetar framförallt den andra av studiens frågeställningar genom att undersöka hur god tillgängligheten är på studieområdet. Empiri, analys samt slutsats presenteras här.

Kapitel 7: bearbetar framförallt den andra och tredje av studiens frågeställningar genom att undersöka hur Malmö stad arbetar med och resonerar kring tillgänglighet på studieområdet. Empiri, analys samt slutsats presenteras här.

Kapitel 8: innehåller studiens diskussion. Kapitlet inleds med att undersöka den fjärde av studiens frågeställningar genom att diskutera Malmö stads arbete med tillgänglighet på multifunktionella gågator ur ett rättvise- och institutionellt perspektiv. Därefter förs en kritisk metoddiskussion.

Kapitel 9: sammanfattar studiens resultat och presenterar uppsatsens slutsatser samt ger förslag på framtida forskning.

Anledningen till att presentera empiri, analys och slutsats i kapitel fem till sju är för att de bygger på varandra. Resultatet av kapitel fem används för att informera kapitel sex och kapitel sex för kapitel sju. För att kunna undersöka hur god tillgängligheten är behöver först vad tillgänglighet är definieras. Och grunden till att ifrågasätta varför tillgängligheten har den formen som den har kommer från en förståelse för hur tillgängligheten ser ut idag.

2 BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

Hur människan påverkas av den byggda miljön är och har länge varit ett väl undersökt ämne. Trots detta har fokuset legat på en tänkt normalanvändare, utan att reflektera i större mån kring den mänskliga mångfalden som existerar. Denna trend har hållit i sig och är fortfarande dominerande (Hamraie, 2017; Müller, 2023). I detta kapitel presenterar jag först en kort historik kring planerings- och arkitektornormer för att därefter lyfta en akademisk diskussion kring marginaliserade grupper i den byggda miljön och vilka utmaningar det finns kring att bygga tillgängligt i staden.

2.1 Stadsplanering och arkitektur från då till nu

Ideal och föreskrifter kring hur staden bör byggas och se ut har funnits lika länge som städer har byggts men under 1900-talet låg fokuset på det mätbara, då de såg ett behov av att strukturera upp gamla städernas oordning (Hall, 2014; Johansson & Khakee, 2009). Denna modernistiska tankeströmning delade upp städer i tydliga funktionsbaserade delar. Detta var en effekt av 1800-talets trångbudda, smutsiga och otrevliga stadsmiljöer. Modernismens föreslagna zonuppdelning där boende, rekreation, arbete och transport separeras skulle således hantera samtidens problem (Hall, 2014; Johansson & Khakee, 2009). Ett annat viktigt fokus var att förbättra befolkningens hälsa, genom att fokusera på mycket naturligt ljus och fräschare luft (Svedberg, 1996). Le Corbusiers olika verk är klassiska exempel på detta och i verkligheten går hans avtryck tydligast att se i Chandigarh och Brasília (Hall, 2014). Ur ett svenskt perspektiv följer miljonprogrammet många av de samma idéströmningarna som var populära under modernismen (Sjöberg, 2022).

Denna fragmentering av staden har tappat sin glans i moderna utvecklingstrender. Istället ligger dagens fokus på förtätning (Carmona, 2010). Förtätning lyfts som mer hållbar än stadsutbredning då den kan, bland annat, leda till mindre bilkörande, lägre koldioxidutsläpp och bättre tillgång till olika samhällsfunktioner för de boende då närheten ökar (Pont m.fl., 2021; Tao & Cao, 2024; Valencia m.fl., 2023). Det har även argumenterats för att staden blir mer human då mänsklig interaktion och nöje blir mer lättillgängligt (Sim, 2022). Utöver förtätning diskuteras idag aspekter kring blandad markanvändning, närhet och pormenadvänlighet. 15-minutersstaden är ett tydligt uttryck för dessa ideal. Kortfattat är konceptet att majoriteten av alla vardagsfunktioner som utbildning, vård, arbete, tjänster och underhållning ska finnas inom 15 minuters gångavstånd från alla bostäder i samhället (Moreno m.fl., 2021; Pozoukidou & Chatziyiannaki, 2021; Vale & Lopes, 2023).

Inom modern stadsplanering beskriver Müller (2023) hur det finns två tydliga och motstridiga planeringsriktningar: 1) en nyliberal marknadsorienterad där fokus ligger på ekonomisk tillväxt och 2) en agendan för hållbar stadsutveckling som fokuserat på det ekologiska men som på senare år börjat intressera sig för det sociala. Båda dessa påverkar hur den byggda miljön kommer utvecklas vilket gör det relevant att reflektera kring i denna uppsats.

På 1970- och 80-talen växte kritiken mot den modernistiska top-down styrningen och nyliberalism kom att forma planeringsvardagen allt mer. En aspekt av detta var att planeringen fick ett större fokus på samarbete och delaktighet av aktörer från utanför det offentliga (Heinrich m.fl., 2022; Jonas m.fl., 2015), ett fenomen som Healy (1992) benämnde 'den kommunikativa vändningen' (författarens översättning). I och med den större nivån av privat-offentliga samarbeten har också stadsplaneringen i sig blivit mer nyliberal, alltså fått

ett större fokus på marknadslösningar och en konkurrensinriktad attityd där den försöker göra sig värd investeringar genom stadsinriktad konkurrens (Franzén m.fl., 2016; Harvey m.fl., 2011; Jonas m.fl., 2015). Detta har beskrivits som urbant entreprenörskap (eng. *urban entrepreneurialism*) av bland annat Harvey (2011, s. 117): ”[d]et nya urbana entreprenörskapet består alltså i privat-offentlig samverkan inriktad på investeringar och ekonomisk utveckling, där det omedelbara (om än inte det enda) politiska och ekonomiska målet är spekulativt platsbyggande snarare än förbättring av de lokala förhållandena.”

Genom att göra staden mer attraktiv för privata aktörer är således förhoppningen att mer kapital till utveckling ska kunna säkras (Franzén m.fl., 2016). New Public Management (NPM) är ett uttryck för denna tanke; att marknadsrationalitet fungerar lika väl i det offentliga som det privata och att stora offentliga institutioner bör delas upp i mindre, och således påstått mer effektiva, enheter. Dessa förändringar av den offentliga sektorn under 1990- och 2000-talet gjorde att den offentliga sektorn tappade styrningskapacitet, marknadsorienterade arbetssätt normaliserades och frikopplade policy och administration (Franzén m.fl., 2016; Jonas m.fl., 2015; Peters & Pierre, 2016). En annan effekt som NPM haft på planering är att större fokus läggs på mätbarhet och mätbara resultat inom den offentliga sfären. Detta har lett till en kultur där fokus läggs på att göra en tydlig process utan att nödvändigtvis fokusera på en välfungerande slutprodukt (Baeten, 2012; Brorström & Diedrich, 2022).

2.2 Marginaliserade grupper och den byggda miljön

Tillgänglighet kan ses som resultatet av interaktionen mellan miljön och individen (Richard m.fl., 2010; Sallis m.fl., 2006). Till exempel är trappor svårmanövrerade och ifall miljön ska vara tillgänglig krävs det att alternativa hanteringsmetoder erbjuds, som ramper eller hissar. Utifrån detta perspektiv är det således tydligt att handlingsutrymmet som en individ har påverkas i hög grad av hur den byggda miljön är utformad. Detta gäller för alla, dock tenderar marginaliserade grupper att vara extra utsatta (Lid & Solvang, 2016). I detta underkapitel kommer jag reflektera kring hur det byggs i dagens städer och ge några exempel på försök till att göra den byggda miljön mer tillgänglig för samhällets marginaliserade grupper.

2.2.1 Förtätning

Även om en det dominerande planeringsparadigmet idag är nyliberalt och marknadsorienterat (Amná & Stigendal, 2021) har ett allt större fokus lagts på hållbarhet under 2000-talet, framförallt som effekt av agenda 2030-målen (Biermann m.fl., 2022). Således har städers hållbarhet, och hur denna kan förbättras, kommit allt mer på agendan. I flera agendor har förtätning framkommit som ett viktigt och populärt verktyg för planerare samt politiker (Carmona, 2010). Det tenderar att beskrivas som en motsats till stadsutbredning, då istället för att skapa bilberoende, hög energikonsumtion och stora koldioxidutsläpp genom en utbredd stad ger förtätning förbättrade möjligheter till en mänsklig skala av utveckling, minskade koldioxidutsläpp och minimerande behovet av motortransport (Pont m.fl., 2021). Dessa goda hållbarhetsaspekter beskrivs framförallt komma från att förtätning använder mindre mark vilket skapar ett samhälle med kortare sträckor och där denna mark kan användas till annat, som odling. Vidare kan äldre infrastruktur användas och/eller modifieras, något som sparar på energikonsumtion (Pont m.fl., 2021; Valencia m.fl., 2023). Vilket ur ett ekologiskt perspektiv är högst relevant, då nyproduktioner är bland de största energikostnaderna som finns i dagens samhälle (Carmona, 2010). Dessa hållbarhetsaspekter samspelar väl med den ökande graden av urbanisering i Sverige, och övriga världen (Enssle & Kabisch, 2020; SCB, 2015).

På senare år har dock förtätning som ett hållbarhetsverktyg börjat ifrågasättas. Allt fler studier visar att förtätning driver på gentrifieringsprocesser (Cavicchia, 2023; Stewart, 2020), minskar mängden grönområden och tillgängligheten till dem (Dopico m.fl., 2022; Verheij m.fl., 2023) samt har både positiva och negativa effekter på folkhälsan (Dopico m.fl., 2022; Hartig m.fl., 2020; Stewart, 2020). Förtätning är således ett komplext koncept då det finns tydliga för- och nackdelar ur ett hållbarhetsperspektiv. Pont m.fl. (2021) beskriver hur fördelarna med konceptet framförallt är en stärkt ekonomi för staden, enklare transport och förbättrad effektivitet gällande allmän infrastruktur – både i tillgången till denna och underhållet av den. Författarna förtydligar dock att förtätning riskerar att skapa brister inom sociala, miljömässiga och hälsorelaterade aspekter i staden. De lyfter minskad biodiversitet, sänk levnadskvalitet och hälsa genom föroreningar.

2.2.2. Universell utformning

Universell utformning (eng. *Universal Design; UD*) är en strategi som syftar till att förbättra tillgängligheten till produkter, miljöer, program och tjänster (United Nations CRPD, 2006). Den vanligaste definitionen som används idag kommer från FN:s *Convention On The Rights Of Persons With Disabilities* (CRPD) (Müller, 2023) och den lyder: ”’Universal design’ means the design of products, environments, programmes and services to be usable by all people, to the greatest extent possible, without the need for adaptation or specialized design.” (United Nations CRPD, 2006). Konceptet har dock utvecklats med tiden. Steinfeld och Maisel (2012) reflekterar till exempel över hur abstrakt begreppet är, något de lyfter som problematiskt ur ett implementeringsperspektiv. För att förbättra tydligheten och således förenkla operationaliseringsbarheten av begreppet utvecklade de flera designmål (se bilaga 1).

Universell utformning är alltså en strategi som i en byggd miljökontext prioriterar mänsklig mångfald och försöker realisera ideal om en rättvis och demokratiskt välfungerande stad där alla har samma tillgång till de funktioner och utrymmen som finns i den (Lid, 2023; Steinfeld, 2023). Mänsklig mångfald sätts således i fokus och strategin är även en del av Sveriges mål för funktionshinderpolitiken, vilket är ”att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund” (Boverket, 2023b). Trots att detta har varit målet sedan 2009 är den praktiska applikationen av universell utformning fortfarande ovanlig i Sverige och internationellt (Hamraie, 2017; Lid & Solvang, 2016; Müller, 2023).

Müller (2023) respektive Lid och Solvang (2016) har undersökt varför den byggda miljön fortfarande byggs ojämnt och hur en mer lyckad implementering av universell utformning hade kunnat påverka detta. Müllers (2023) resultat visar på hur hela planerings- och byggprocessen är bristfällig ur detta perspektiv. I början av planeringsprocessen visar hon på hur det framförallt är unga, friska och rörliga individer som det planeras för. Äldre, funktionsnedsatta och andra marginaliserade grupper inkluderades sällan. Detta resulterar i att nya byggnader ofta har en hög grad av ojämlikhet inbyggt då användare kategoriseras, särskiljs och höga krav ställs på individens rörelseförmåga. Studien visade att äldre byggnader som renoverades dock tenderade att byggas mer jämlikt och tillgängligare. Anledningen som Müller (2023) presenterar är att i renovationer läggs högre krav på tillgänglighetsfaktorer, då de ofta renoveras för att dessa inte varit tillgängliga tidigare. Således argumenterar hon för att universell utformning bör inkorporeras genom hela planerings- och byggprocessen. Detta hade skapat en mer jämlik och tillgänglig process då den mänskliga mångfalden hade kontinuerligt reflekterats över och arbetats med. Dessutom hade processen blivit billigare, då dyra ombyggnationer inte hade behövts göras.

Lid och Solvang (2016) fokuserar på hur individer med nedsatt syn och mobilitetshinder uppfattar barriärer i den byggda miljön från ett sociopsykologiskt perspektiv. Att kunna röra sig fritt i miljön har flera positiva effekter enligt författarna. Det förenklar ett socialt liv, skapar självförtroende och underlättar demokratiskt engagemang. Barriärer i den byggda miljön kan således ha en stor effekt på individens välmående, då det blir svårare för marginaliserade individer att interagera med den. Utöver folkhälsoaspekten är det också en demokratisk fråga, då författarna visar på hur en oförmåga eller ovilja att interagera med den byggda miljön minskar tilliten till den demokratiska processen. Detta förstärks i fall de som påverkas av barriärerna uppfattar hindren som resultatet av dålig planering och, som följd, ser sina egna röster som mindre hörda då dessa stopp inte hanteras. Författarna lyfter att ifall universell utformning hade brukats konsekvent hade risken för denna typ av hälso- och demokratiska svårigheter kunnat minskas.

Universell utformning är således ett värdefullt perspektiv för att inkludera mänsklig mångfald i planerings och byggprocessen. Dock tenderar fokus att ligga på de med fysiska svårigheter att hantera den byggda miljön men detta är bara en sida av tillgänglighet. Det mentala perspektivet är också högst relevant att belysa och arbeta med. I nästa avsnitt är det detta perspektiv jag kommer ta och lyfta några exempel på hur mentala perspektiv har inkluderats i tillgänglighetsarbete världen över.

2.2.3 Tillgänglighet från ett mentalt perspektiv

Flera studier har visat och reflekterat över hur de mentala aspekterna av tillgänglighet ofta är underrepresenterade i både undersökningar och praktiskt arbete (Grancich, 2014; Mostafa, 2015). Det finns dock flera författare som tacklat denna obalans, som Tola m.fl. (2021) och Mostafa (2015).

NPF-vänlig design av den byggda miljön har i litteraturen ett flertal gemensamma nämnare. Tola m.fl. (2021) sammanfattar dessa väl i en omfattande litteraturstudie över hur den byggda miljön kan anpassas för de med autismspektrumtillstånd (ASD). Författarna visar på tre övergripande faktorer som ASD-vänlig design bör reflektera kring: den sensoriska kvalitén, läsbarheten och förutsägbarheten. För att skapa en god sensorisk kvalitet beskriver författarna hur inverkan av sensoriska stimuli ska minimeras. Inom denna kategorisering presenterar de tre designarketyper som kan användas för att uppnå en hög kvalitet: *miljö med låg upphetsningsgrad*, *övergångszoner* och *reträttplatser*. Tola m.fl. (2021) beskriver hur miljöer med låg upphetsningsgrad behöver arbeta med att minimera visuellt stimuli, akustiska och doft. Diffust ljus, breda ytor, skuggor, avgränsande och uppdelande växtlighet, ljuddämpande ingrepp och undvikandet av stötande dofter är några av lösningarna som kan göra miljön mindre sensoriskt överväldigande enligt författarna.

Övergångszoner beskrivs av Tola m.fl. (2021) som platser mellan olika miljöer där individer kan pausa och förbereda sig inför nya sensoriska intryck. Dessa platser är viktiga för att ge personer möjlighet att förbereda sig och minska risken för sensorisk överbelastning. Författarna lyfter ett flertal kriterier som dessa utrymmen bör innehålla för att vara så välfungerande som möjligt. De bör vara sensoriskt lugna och neutrala, visuellt kopplade till området de ger undanflykt från och avgränsat från huvudområdet.

För att göra miljön läsbar beskriver Tola m.fl. (2021) hur den behöver ha en enkel och tydlig layout, den visuella relationen mellan aspekter av miljön bör vara tydlig och den rumsliga strukturen behöver vara förutsägbar. Vidare så rummet bör vara designat så att sensoriska utmaningar inom det kan hanteras på flera sätt och erbjuda utrymmen med rimliga proportioner där rörelsefrihet säkerställs utan att skapa en förtryckande miljö genom antingen för små eller stora utrymmen. Den sista kategorin av rumsliga faktorer

som Tola m.fl. (2021) lyfter är hur förutsägbarheten kan förbättras. De lyfter två aspekter, visuella stöd och orienteringsbarhet. Författarna visar på hur detta kan göras genom tydlig skyltning, färganvändning och bilder exempelvis.

Avslutningsvis lyfter författarna tre faktorer som alltid bör reflekteras kring under planerings- och byggprocessen. För det första är det viktigt att identifikationen av den sensoriska bördan ett rum har är enkelt då detta kan hjälpa individer välja hur de ska hantera sin omgivning på ett sätt som de är bekväma med. För det andra bör säkerhet alltid prioriteras högt, framförallt med tanke på de med NPF-diagnoser då dessa kan ha svårare att identifiera faror i miljön. Det sista är att miljöer bör konstrueras på ett sätt som möjliggör flexibilitet så att de kan anpassas efter behov och risken med att bygga in sig i vissa lösningar minskar (Tola m.fl., 2021).

Ett konkret exempel på hur en ASD-vänlig miljö kan designas, där många av aspekterna som Tola m.fl. (2021) lyfter, är Mostafas design-index ASPECTSS (Mostafa, 2015). Mostafa (2008) argumenterar för att den byggda miljön är till för att tillgodose individens behov genom att förbättrades och förenkla deras levda erfarenheter. Trots detta finns det relativt lite forskning kring hur arkitektur kan användas för att förbättra personer med olika NPF-diagnoser. Därför utvecklade hon ASPECTSS (Mostafa, 2015). Det är ett design-index för inomhusmiljöer där flera aspekter av miljön kan granskas och betygsättas för att se vad som kan förbättras. Verktyget kontrollerar för aspekter som ljudmiljö, rumslig uppdelning och reträttplatser. Det är alltså ett verktyg som kan användas under hela planerings- och byggprocessen för att säkerställa att de specifika behov som individer med ASD-diagnoser har blir tillgodosedda (Mostafa, 2015; Mostafa m.fl., 2023).

Både Tola m.fl. (2021) och Mostafa (2015) fokuserar på inomhusmiljöer, dock är huvudanpassningarna som deras forskning trycker på användbara även i utomhusmiljöer, något som exempelvis Cecchini m.fl. (2018) och McAllister (2014) visar.

Cecchini m.fl. (2018) visar genom sin undersökning hur individer med ASD har tre huvudsakliga problem inom den offentliga miljön: 1) Sensoriska perceptionsproblem, 2) behov av att kommunicera med stöd av visuellt material och 3) behovet att följa en rutin och använda scheman/visuella instruktioner för att erkänna och berömma slutföljande av en uppgift. Baserat på dessa tre utmaningar som individer med ASD har identifierar författarna två generella sätt som den byggda miljön kan utformas för att stödja denna grupp: 1) minskning av sensorisk överbelastning och 2) användandet av visuella stöd och agenda.

McAllister m.fl. (2022) beskriver en liknande problembild som Cecchini m.fl. (2018) och ger liknande förslag på hur den byggda miljön kan anpassas för att tillgängliggöra den. De beskriver övergångszoner som en central aspekt, då dessa utrymmen kan fungera som en viloplats och utrymme där förberedelse inför nya sensoriska utmaningar kan göras. Platser som är dedikerade till tystnad och en tydlig uppdelning av rummen efter funktion eller sensoriska intryck rekommenderas också. Utöver dessa tre punkter reflekterar författarna också kring behovet av tydlighet och säkerhet, aspekter som kan uppnås genom visuella stöd och agendor.

Enligt litteraturen jag lyft här verkar tillgänglighetsgrunderna vara likande för inomhus- och utomhusmiljöer. Till exempel ljus är en fråga som måste hanteras i båda miljöerna (Mostafa, 2008; Tola m.fl., 2021). Till exempel i inomhusmiljöer är fluorescerande ljus en stor utmaning då naturligt ljus är att föredra. I utomhusmiljöer är det inte en lika stor fråga, då mycket av ljuset är naturligt (Grancich, 2014).

2.3 Utmaningar med att skapa en tillgänglig byggd miljö

Argumenten är således många för att skapa en hållbar och rättvis stad men samtidigt är tillgänglighet ofta en förbisedd faktor, framförallt för marginaliserade grupper. Anledningarna till detta är tyvärr många och nedan kommer jag diskutera några av de vanligaste.

2.3.1 Stuprör, samarbete och organisatorisk problematik

Även om hållbarhetstriaden har blivit populärare under 2000-talet så finns det tydliga skillnader i hur de olika hållbarhetsperspektiven värderas och arbetas med. Sedan NPM har det ekonomiska varit i fokus (Franzén m.fl., 2016; Harvey m.fl., 2011; Jonas m.fl., 2015) men under det senaste decenniet har även det ekologiska tagit större utrymme och blivit mer uppmärksammat. Att miljön får ta mer utrymme är viktigt och bra ur ett hållbarhetsperspektiv, dock ska det inte ske på bekostnad av den sociala dimensionen (Wolbring & Lisitza, 2017).

Stuprörsstrukturer är ett genomgående problem i offentlig organisering. Persson och Westrup (2014) visar på hur organisationernas uppdelningar i förvaltningar, avdelningar och enheter. Dessa beståndsdelar har olika ansvarsområden, expertis och budget med egna målsättningar. Något som skapar problem då dessa uppdelningar endast får resurser till att hantera 'deras' problem. En så hög grad av fragmentisering skapar problem då, bland annat, synergistiska effekter inom hållbarhetstriaden kan missas.

Khan mfl. (2020) undersöker detta, alltså hur och i vilken grad svensk kommunal policy kring miljö och social välfärd integreras i urbana kontexter. Trots den synergistiska relationen dessa två hållbarhetsaspekter har, framförallt inom hälsa, såg författarna få samarbeten. De beskriver hur det fanns tre huvudsakliga anledningar till detta. Först beskrivs svenska kommuner som fragmenterade. Detta som skapar svårigheter för kommunikation, samarbete och kunskapsspridning. Vilket kan behövas för att hantera komplexa och mångdimensionella frågor. Den andra anledningen till svag eko-social integration kan ses som en del, eller förstärkande av, föregående punkt då författarna visar på hur tjänstepersoner med olika hållbarhetsfokus tenderar att använda differentierade professionella vokabulär. Vidare beskriver författarna hur de upptäckte en oro bland tjänstepersoner som arbetade med ekologisk hållbarhet kring inkluderingen av socialhållbarhetsfrågor. Anledningen var att den ekologiska hållbarheten vunnit en större grad av legitimitet i beslutfattares ögon och med tanke på de bristfälliga resurserna oroade sig de som arbetade med ekologiska frågor för att associeringen med sociala hållbarhetsfrågor skulle minska den egna legitimiteten och sprida budgeten. Något som skulle göra det egna arbetet mer utmanande. Avslutningsvis diskuteras bristande resurser som en av de största faktorerna. Författarna beskriver denna punkt som den avgörande, då problemen som de fann genom sin studie hade kunnat hanteras ifall tillräckliga resurser hade allokerats. Dock så reflekterar de över att det finns ett undantag och det är i projekt som specifikt syftar till att integrera sociala och ekologiska frågor.

Brorström och Diedrichs (2022) studie är ett annat exempel som visar på hur svårt det kan vara att samarbeta inom en större organisation. De undersökte ett projekt från Göteborgs kommun där kommunen försökte skapa ett program för att snabbt och effektivt integrera flyktingar som bodde i Göteborg. Projektet bestod av tjänstepersoner från flera av Göteborgs förvaltningar, samt några statliga och det misslyckades. En av de försvårande faktorerna som författarna lyfter är att de olika samarbetsparterna som deltog i projektet hade svårt att kommunicera och samarbeta väl då deras bakgrunder var olika. Torfing (2019) beskriver en liknande problematik i sin studie över kollaborativ innovation inom den offentliga sektorn. Han beskriver

hur ett tydligt hinder, utöver bristande resurser och intresse från ledningar, är att i den svenska kommunala organisationen tenderar förvaltningar att följa en stuprörmodell och sällan interagera förvaltningar mellan. Undantaget är ifall uttalat gränsöverskridande projekt initieras men som Brorström och Diedrich (2022) kan den inbyggda rigiditeten i svensk offentlig organisation skapa problem även då.

2.3.2 Möjligheter i den byggda miljön

I Sverige har kommuner planmonopol, vilket innebär att de är den enda aktören som kan bestämma vad som ska detaljplaneläggas och sedan anta planen (Boverket, 2023a). Detta ger kommunen ett stort inflytande över den byggda miljön. Dock, Thelandersson och Wikström (2020) visar i en rapport hur Sverige i jämförelse med fyra andra nordiska länder har relativt svaga offentliga kontrollmekanismer för byggprocesser. Sverige stack alltså ut med en mycket marknadsliberal praxis. Detta leder till att byggprocesser i Sverige är svårkontrollerade från offentligt håll, vilket skapar risker när projekten är komplexa. Till skillnad från övriga länder i studien kan inte offentligheten kräva en oberoende granskning av utvecklarens planer eller att speciell kompetens anställs tillexempel.

3 TEORI

För att undersöka uppsatsens frågeställningar kommer jag använda fem teoretiska koncept: *marginaliserade grupper*, *tillgänglighet*, *social hållbarhet*, *rättvisa* och *institutionell teori*. Dessa kommer introduceras och presenteras nedan.

3.1 Marginaliserade grupper

Marginaliserade grupper är en blandad och mångfacetterad paraplyterm som inkluderar immigranter, låginkomsttagare, kvinnor, färgade personer, HBTQI+ individer, barn, äldre och funktionsvarierade (Fors m.fl., 2021; Mccruer, 2006; Rigolon m.fl., 2022; Rigolon & Gibson, 2021). Gemensamt för alla dessa grupper är att de ur ett tenderar att ha sämre tillgång till högkvalitativa allmänna platser utomhus ur ett miljö rättviseperspektiv (Low, 2013; Rigolon m.fl., 2022; Weiss m.fl., 2011). Det är dock ovanligt att denna sämre tillgång är öppet fientlig. Istället syns den genom att dessa individers specifika behov inte reflekteras kring på grund av okunskap eller bristande intresse/nedprioritering (Baeten, 2012; Imrie, 2012; Imrie & Hall, 2001; Lindholst m.fl., 2016; Müller, 2023; Pont m.fl., 2021). Därför har marginaliserade grupper den gemensamma nämnaren att de tenderar att ha sämre tillgång till samhällets olika stöd, demokratisk representation och promenadvänliga områden (Korver-Glenn m.fl., 2017; Mccruer, 2006; Molaei m.fl., 2021; Weng m.fl., 2019). Mitt val att fokusera på dessa grupper härstammar ur denna underrepresentation samt deras större behov av tillgänglighetsanpassningar.

3.2 Tillgänglighet: den ekologiska modellen

Tillgänglighet är ett mångfacetterat begrepp som kan porträtteras på flera sätt. Nationalencyklopedin definierar det exempelvis som "tillgänglighet, inom geografi möjligheter att ta del av något eftersträvansvärt. För en bestämd person beror dessa möjligheter exempelvis på hennes fysiska rörlighet och den geografiska närheten till det eftersökta." (Nationalencyklopedin, u.å.). I vardagligt tal kan denna definition vara tillräcklig men i en akademisk kontext finns det flera brister. Den benämner exempelvis inte hur mentala och tidsaspekter påverkar tillgänglighetsgraden. Således finns det anledning att bredda och vidareutveckla begreppet för att fånga den mångfald av upplevelser människor har i byggda miljöer. Den ekologiska modellen (eng. *ecological model*) utvecklad av Lawton och Nahemow är ett exempel på en modell som gör detta (1973; Richard m.fl., 2010; Rigolon m.fl., 2022; Sallis m.fl., 2006). Denna modell består av två huvuddelar (Lawton & Nahemow, 1973):

- 1) *Nivå av individuell kompetens* (eng. *degree of individual competence*). De individuella och interna kompetenser som är unika för alla personer. Dessa varierar över tid och är saker som kognitiv förmåga och fysisk hälsa.
- 2) *Press från miljön* (eng. *environmental press*). Krafter i omgivningen som tillsammans med individuella behov frammanar ett svar. Pressen är neutral och skiftar beroende på tid och individuell kompetens. Press från miljön kan alltså både hindra och möjliggöra rörelse. Till exempel genom en trappa eller ramp. Trappan blir i denna kontext ett hinder medan rampen möjliggör.

Modellen postulerar således att det är i interaktionen mellan individen och miljön som tillgänglighet definieras, alltså att det är den individuella kompetensen till att överstiga pressen från miljön som skapar tillgänglighetsnivån (Lawton & Nahemow, 1973). En annan teori som kommer till liknande slutsats är

miljömedgivenhetsyhotesen (eng. *environmental docility hypothesis*). Den beskriver hur förmågan att hantera olika miljömässiga faktorer är starkt relaterat till den individuella kompetensen. Alltså i frågor kring tillgänglighet för marginaliserade grupper är det högst relevant att undersöka hur det personliga interagerar med det miljömässiga då dessa individer tenderar att vara mer utsatta (Iwarsson & Ståhl, 2003; Lawton & Nahemow, 1973; Pruchno m.fl., 2021). Vidare visar Iwarsson och Ståhl (2003) på att tillgänglighet kan ses på ur olika perspektiv, *objektivt* mot *subjektivt*. Ett objektiva synsätt analyserar lokal lagstiftning och hur tillgänglighetsarbetet relaterar till det (Iwarsson & Ståhl, 2003). I en svensk kontext, följer det PBL och de kommunala styrdokumenterna som är relevanta (Boverket, 2022a)? Styrkan med detta synsätt är dess operationaliseringsbarhet då det blir tydligt ifall arbetet är godtagbart eller ej. Dock, risken med det är dess inflexibilitet och att marginaliserade gruppers perspektiv inte synliggörs. Därför har ett subjektivt synsätt kommit att rekommenderas av dessa grupper. Detta lyfter istället de levda erfarenheterna av människor istället för att fokusera på det lagliga perspektivet (Iwarsson & Ståhl, 2003).

För denna uppsats kommer jag använda mig av den *ekologiska modellen* och antagandet som *miljömedgivenhetsyhotesen* gör, att tillgänglighet skapas ur en interaktion mellan individen och miljön. Vidare, att det som bestämmer dess tillgänglighetsnivå är hur pressen från miljön interagerar med den individuella kompetensen. Jag kommer även reflektera kring ifall ett objektiva eller subjektivt perspektiv har antagits av Malmö stad.

3.3 Den hållbara, rättvisa och institutionella staden

Tillgänglighet i den byggda miljön är inget som sker utan att medvetna val görs (Müller, 2023). Varför och när dessa val görs kommer alltså påverka tillgänglighetsgraden och utformningen i hög grad. För att problematisera och undersöka varför dessa tillgänglighetsval görs kommer två teoretiska koncept användas: *rättvise-* och *det institutionella konceptet*. Rättvisekonceptet kommer användas för att undersöka ifall det arbete som kommunen gör påverkar dess möjlighet att uppnå social hållbarhet. Det institutionella perspektivet kommer antas för att kunna undersöka varför, eller varför inte, kommunen gör det baserat på två begrepp: *stabilitet* och *legitimitet*.

3.3.1 Den socialt hållbara och rättvisa staden

Malmö stad arbetar för att kommunen ska vara socialt hållbar (Malmö stad, 2023a, 2023b), vilket faller i linje med det hållbarhetsinriktade planeringsparadigm som råder i dagsläget (Greed, 2011; Khan m.fl., 2020; Müller, 2023). För att uppnå denna hållbarhetsform krävs det att samhället är rättvist (Dempsey m.fl., 2011). För att undersöka och identifiera rättvisa i en samhällskontext har Nussbaum (2000) har skapat en lista med tio kapaciteter. Författaren beskriver hur dessa kapaciteter bör ses som individuella punkter och att de inte är binära. En kapacitet kan således vara uppfylld i olika hög grad och rättvisa som helhet är en gradskala. Ifall en punkt är ifylld kan den dock inte täcka för en annan. En hög grad av samhällelig rättvisa uppnås först när alla kapaciteterna är ifyllda. För denna uppsats kontext är det fem bland dem som har högst relevans (se bilaga 2 för fullständig lista):

- Kroppslig hälsa (eng. *Bodily Health*) är möjligheten till god hälsa.
- Kroppslig integritet (eng. *bodily integrity*) handlar om individers rörelsemöjligheter- och friheter i samhället.

- Tillhörighet (*eng. affiliation*) är kapaciteten till att kunna skapa band med andra individer och engagera sig i sociala situationer, oavsett vem du är. Vidare är det att allas lika värde upprätthålls i samhället.
- Lek (*eng. play*) beskriver möjligheten för individer att delta i fritidsaktiviteter, skratta och leka.
- Kontroll över sin miljö (*eng. control over one's environment*) handlar om att fruktbart kunna interagera med samhällets politiska processer, alltså att ha en röst som blir hörd.

Inspirerat av Nussbaums tio kapaciteter (2000) lägger Fainstein (2014) fram tre kärnteman för den rättvisa staden: *demokrati, mångfald* och *rättvisa*. Författaren diskuterar flera olika sätt som demokrati kan utformas men hon tar vara på en gemensam aspekt: ökad representation för underprivilegerade och marginaliserade grupper för att utjämna maktbalanser i samhället. Således blir medborgardialog ett viktigt verktyg för ökad rättvisa i samhället. Det kan dock inte vara det enda verktyget, då det fortfarande finns risk för att dialogprocesser leder till exkluderande resultat (Fainstein, 2014; Soneryd & Lindh, 2019). Således är Fainsteins (2014) argument att planeraren behöver ta en aktiv roll i dialogprocesser för att minimera risken att orättvisa skapas av processerna. Mångfald definieras på två sätt av Fainstein (2014). Det första är ett urbant designperspektiv där blandad bebyggelse skapar diversitet. Det andra är ett planeringsperspektiv som lyfter hur mångfald skapas genom blandad markanvändning och socialt heterogena bostadshus, kvarter och allmänna platser. För denna uppsats kommer fokuset ligga på ett planerarperspektiv och socialt heterogena allmänna platser. Vidare beskriver författaren att mångfald är något samhället behöver arbeta aktivt med då marknadskrafter tenderar att arbeta för en homogenisering av staden. Det sista temat som Fainstein (2014) reflekterat kring är rättvisa och hon menar att det är säkerställandet av jämlika förhållanden i samhället. I praktiken är det alltså stödjandet av marginaliserade grupper.

Den rättvisa staden ska då vara demokratiskt tillgänglig, mångfald ska värnas om och rättvisa uppnås genom riktade åtgärder som säkerställer marginaliserade gruppers lika behandling (Fainstein, 2014; Nussbaum, 2000). Genom att analysera kommunens arbete med tillgänglighet kommer jag kunna undersöka dess potential som en rättvis och socialt hållbar stad.

3.3.2 Den institutionellt legitima och organisatoriskt stabila staden

Institutionell teori utvecklades för att utmana antaganden om att institutioner och organisationer är rationella aktörer. Teorin visar istället på hur organisationer agerar efter interna och externa kontexter, vanemässiga mönster och paradig. I teoribildningen beskrivs en institution som ett normkluster av vanemässiga och repetitiva beteenden vilka skapar tydlighet och mening för medlemmarna. Dessa medlemmar kan vara enskilda individer eller samlingar, alltså organisationer. En viss institution skapar således en miljö där vissa beteenden och konventioner förväntas utföras av de som inkluderas av den. Ur detta perspektiv blir medlemmens yttersta fokus att skapa stabilitet för det hen representerar, då stabiliteten säkerställer den fortsatta existensen inom institutionens ramar. Denna stabilitet uppnås genom att medlemmar legitimerar sin existens genom att agera på ett sätt som stämmer överens med vad som förväntas av den inom institutionen, alltså uppför sig enligt normklustrets förväntade beteenden. Vad denna legitimitet är, hur den uppnås och förbättras är således det som institutionell teori fokuserar på och ser som den huvudsakliga meningsbäraren för att förklara organisationers agerande. De som arbetar inom institutionens kontext kommer således behöva agera på ett sätt som uppfattas som legitimt, något som i förläggningen leder till aktörerna inom institutionen kommer agera i enlighet med de normer som

institutionen består av. Detta skapar en intern logik av vanemässiga handlingsmönster för hantering av moment som enkelt kan reproduceras av organisationer (Eriksson-Zetterquist, 2009).

Dessa handlingsmönster kan dock förändras med tiden och inom institutionell teori finns det flera olika tolkningar, eller skolor, som undersöker detta. Enligt den skandinaviska skolan kommer vad som är legitimt förändras beroende på den tidens dominerande paradigm, eller idéströmning. Således är det viktigt för organisationer att vara flexibla och öppna för förändring. Detta har också lett till, tillskillnad från andra tolkningar, att inom de skandinaviska länderna implementeras nya idéer i hopp om att förbättra legitimiteten snarare än höjd effektivitet. Den traditionella tolkningen är att processen är den motsatta, nya idéer implementeras för att förbättra effektiviteten vilket kommer förbättra legitimiteten som följd. I den skandinaviska kontexten lyfts det hur viktigt det är för organisationer att framstå som nytänkande, vilket är varför nya idéer kan implementeras innan deras effektivitet är säkerställd. Förhoppningen är att denna effektivitet kommer att komma senare (Wæraas & Sataøen, 2014). Detta har skapat en situation där reformer ofta antas utan att bestående förändringar i praktiken går att se.

Detta görs då sett utifrån ser det ut som att förändring sker och organisationen kommer närmre institutionens ideal, vilket innebär en ökad legitimitet för organisationen. Incitamenten att påbörja reformer är således starkare än att fullfölja dem. Anledningarna till detta är flera och Eriksson-Zetterqvist (2009) lyfter tre. För det första så tenderar reformer att fokusera på organisationens svagaste punkter, vilket gör dem utmanande att förändra i grunden. Således är det framförallt medvetenheten och ambitionsnivån som ökar medan större beteendeförändringar är ovanligare. För att undvika denna situation krävs det att de som argumenterar för reformen och övriga organisationsmedlemmar deltar aktivt i arbetet. Detta kan dock vara problematiskt då det kan vara svårt att få en gemensam problembild. Den andra anledningen är mode, reformen behöver passa in i paradigmets organisationen befinner sig i för tillfället. Detta skapar en kortsiktighet som kan motverka långsiktig förändring, då organisationen förväntas förändras i snabbare takt än den kan implementera de äldre reformerna. Den sista anledningen Eriksson-Zetterqvist (2009) nämner är att organisationer gärna glömmer tidigare reformer så att de kan göras igen. Detta kan ske då medlemmarna inom organisationen byts ut, ledningen förändras eller externa aktörer användes för att implementera den ursprungliga reformen. Dessa tre aspekter påverkar hur, varför och när en ny lösning, alltså reform, påbörjas implementeras i en organisation. Brunsson (2002, 2003) benämner detta, att fler reformer påbörjas än avslutas, som hyckleri. Att ord, beslut och handling används för att inhämta legitimitet genom att utlova förändring utan att några större beteendeförändringar görs. Trots att de olika aktörerna inom institutionen är medvetna om denna inkonsekvens bestraffas det inte då, som tidigare nämnt från ett skandinaviskt perspektiv, det framförallt är i introduktionen av en reform som legitimitet inhämtas.

Det finns således många utmaningar för att implementera reformer effektivt. Torts detta är anledningarna också många till att det kan vara fördelaktigt att göra. Eriksson-Zetterqvist (2009) lyfter fyra punkter som litteraturen beskriver:

- Reformen förtydligar maktförhållanden genom att belysa hur förändringen hade kunnat ske, vilket innebär att de som sitter på makten att förändra hamnar i rampljuset. Detta förtydligar den demokratiska processen då de som har högst inflytande blir mer uppenbara.
- Även om reformer ofta endast är symboliska handlingar för organisationer ger de skenet av, eller visar på, en vilja att förändras och effektiviseras. Denna vilja ses som legitimerande då arbete för effektivisering visar på ett driv att förbättras.

- Inom organisationer socialiseras medlemmar in i dess specifika normer och rutiner. Detta är bra för stabilitet och effektivitet, då tydliga ramverk för hantering av vardagsrutiner förenklar arbetet. Risken finns dock att dessa normer och rutiner är förlegade, vilket skapar behov av nya. Reformerna kan fungera nyskapande i denna situation för organisationer genom att medvetet ombilda medlemmarna till att bli bättre på att hantera de frågor som reformen berör.
- Reformerna betyder förändring och förändring kan ses som behövligt eller onödigt, beroende på vem medlemmen är och vilken roll inom organisationen denna har. Således kommer en reform vara störande för den dagliga verksamheten, något som kan visa på både styrkor och svagheter.

Reformer har således många fördelar men kan vara högst utmanande att implementera effektivt. För att förbättra chanserna till att reformer skapar meningsfulla beteendeförändringar inom organisationen kan olika kvalitetskontrollerade standarder implementeras (Eriksson-Zetterquist, 2009).

Sammanfattningsvis använder institutionell teori begreppen stabilitet och legitimitet för att förklara organisationers beteende. Teorin visar på hur organisationer får legitimitet genom att agera på ett sätt som är överensstämmande med institutionen de är en del av. Den skandinaviska skolan lägger ett stort fokus på reformer och hur dessa används för att stärka den interna, och externa, organisatoriska legitimiteten (Boxenbaum & Pedersen, 2009; Brunsson, 2002, 2003; Eriksson-Zetterquist, 2009; Wæraas & Sataøen, 2014).

Mitt val att fokusera på den skandinaviska modellen, istället för exempelvis den nyinstitutionella skolan, gjordes då teorin lägger fokuset på organisationen och hur förändringar implementeras inom den snarare än hur organisationer interagerar sinsemellan. Tyngdpunkten för modellen ligger således i ett organisatoriskt internt perspektiv som undersöker hur organisationer implementerar ny praxis och nya idéer (Boxenbaum & Pedersen, 2009). Ifall jag hade haft möjlighet att intervjua fler personer från olika förvaltningar inom Malmö stad hade ett annat institutionellt perspektiv kunnat vara givande men med tanke på de begränsningar jag haft är den skandinaviska modellen passande. Av samma anledning kommer Malmö stad att ses som en organisation istället för institution. Institutionen ur detta perspektiv blir riksdagen, då det är de som skapar de institutionella förutsättningar som kommuner behöver följa genom lagar och rekommendationer. Denna studie kommer således utgå från att alla som arbetar på kommunen är medlemmar inom organisationen Malmö stad.

3.3.3 Den rättvisa, hållbara, stabila och legitima staden

Syftet med att kombinera dessa teorier är att inledningsvis undersöka hur Malmö stads arbete med tillgänglighet påverkar hållbarheten och rättvisan i staden genom att reflektera kring hur kommunens tillgänglighetsarbete interagerar med Nussbaums (2000) *tio kapaciteter* och Fainsteins (2014) *teman*. Därefter kommer jag, genom institutionell teori (Boxenbaum & Pedersen, 2009; Brunsson, 2002, 2003; Eriksson-Zetterquist, 2009; Wæraas & Sataøen, 2014), undersöka varför arbetet har den formen det har. Alltså, varför ser tillgänglighetsarbetet ut som det gör utifrån ett reform- och legitimitetsperspektiv.

4 METOD

Denna uppsats har forskningsdesignen fallstudie och tre huvudsakliga metoder har använts: integrerad litteraturgranskning, intervjuer och platsobservationer. I detta avsnitt kommer forskningsdesignen och alla metoderna presenteras. Avslutningsvis diskuterar jag de etiska överväganden jag har gjort samt materialet som har använts för studien.

4.1 Fallstudie

Syftet med forskningsdesignen fallstudie är att ”belysa det generella genom att titta på det specifika” (Denscombe, 2019, s. 85). Således undersöks en avgränsad och redan förekommande företeelse kvalitativt vilket. Designen möjliggör en djupdykning i materialet vilket används för att utforska, beskriva, förklara och jämföra. Detta innebär att generella slutsatser kan dras från specifika fall. Fallet i denna studie är två multifunktionella gågator i Malmö, Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan, samt en bro som knyter samman dem vilket gör att jag även kan dra slutsatser kring andra multifunktionella gågator i staden och i övriga landet. Detta då gågator, och policys kring dem, tenderar att vara liknande.

4.2 Integrerad litteraturgranskning

För att undersöka vad tillgänglighet är och hur det beskrivs i relevanta styrdokument för Malmö stad har två integrerade litteraturgranskningar (eng. *integrative review*) gjorts. Denna metod används framförallt för att syntetisera information med syftet att skapa nya perspektiv och teoretiska ramverk. Genom att skapa en överblick och tematiskt sammanställa vad som finns kan nya insikter hittas (Snyder, 2019). Snyder (2019, s. 336) skriver ”This type of review often requires a more creative collection of data, as the purpose is usually not to cover all articles ever published on the topic but rather to combine perspectives and insights from different fields or research traditions.” Detta innebär att litteraturgranskningen är relativt flexibel.

I denna uppsats har metoden använts två gånger. Först på akademiskt material för att definiera vad tillgänglighetsbegreppet är och därefter på offentlig dokumentation för att se hur Malmö stads styrdokument hanterar tillgänglighet. För att hitta data som beskriver vad tillgänglighet är har jag utgått från ett flertal sökningar i databasen SCOPUS, gjort ett urval baserat på relevans inom sökningarna och bearbetat de valda artiklarna. Snöbollsmetoden har brukats, alltså har jag i referenslistorna för de valda artiklarna också funnit källor som inte kom upp i SCOPUS-sökningarna (Bryman, 2012). Sökningen avslutades när samma aspekter började återkomma. Det insamlade materialet lästes sedan för att undersöka vilka hinder och utmaningar som marginaliserade grupper har i den byggda miljön, med fokus på promenadvänlighet och gågator. Syftet var att hitta utmaningar och lösningar som marginaliserade grupper kan behöva interagera med i den byggda miljön med fokus på gågator. En tabell med allt material som användes för den första integrerade litteraturgranskningen finns i bilaga 9. Exempel på gjorda sökningar är:

- "ecological model" AND accessibility AND "built environment"
- "ecological model" AND walkability
- walkability AND cognitive AND disa*
- walkability AND "ecological model" AND accessibility
- walkability AND accessibility AND "visual impairment" OR "visual perception" OR "blind*"

Den andra integrerade litteraturgranskningens syfte var att undersöka hur tillgänglighet i allmänhet, och på gågator, beskrivs i relevanta styrdokument för Malmö stad. För att hitta data och definiera relevansen användes resultatet från intervjuerna med Malmö stad. Alltså, vilka styrdokument togs upp och beskrevs som inflytelserika i de intervjuades, eller deras kollegors, arbete med tillgänglighet. Dessa dokument var PBL, ÖP:n och teknisk handbok (fullständig lista finns i bilaga 10). De dokumenten som togs upp under intervjuerna behandlades sedan på samma sätt som för den första integrerade litteraturgranskningen. Undantaget var att jag endast använde snöbollsmetoden på PBL. Anledningen till detta var att lagen bygger på och refererar till andra lagar och föreskrifter, så för att förstå PBL behövde materialet som lagen refererade till också undersökas.

4.3 Intervjuer

4.3.1 Semistrukturerad intervju

Det finns flera olika intervjutekniker och inom samhällsvetenskaperna är den semi-strukturerade varianten mest populär (Bryman, 2012). Bryman beskriver (2012) hur metoden innebär att forskaren skapar en intervjuguide, vilken är en lista med ämnen eller frågor som hen vill få besvarade och kommenterade. Den intervjuade har stor frihet i hur den ger sina svar och den som intervjuar har möjligheten att frångå guiden ifall något intressant, som hen inte har med i intervjuguiden, kommer upp under samtalet. Dock är guiden ledande och orienterande, vilket gör att viss reproducerbarhet finns. Huvudsyftet med denna form av intervju är att förstå hur den som intervjuas förstår och ramar in frågorna (Bryman, 2012).

I denna studie har sex semistrukturerade intervjuer förts med totalt åtta personer. En intervjuguide har tagits fram för alla intervjuer och även om basen har varit liknande har justeringar gjorts för varje intervju då de intervjuade har olika bakgrunder och kunskapsområden. Alla intervjuguiderna går att finna i bilaga 3-8. Syftet med att använda intervjuer har varit att få en större inblick i hur Malmö stad, marginaliserade grupper och ideella organisationer förstår och, ifall de kunnat kommentera kring det, arbetat med tillgänglighet. Då intervjuer, i synnerhet semistrukturerade, skapar möjligheten för den som intervjuar att sätta sig in i de upplevelser och tolkningar de intervjuade har ansågs metoden vara passande.

4.3.2 Promenadintervjuer

Promenadintervjuer är en metod utvecklad av Kusenbasch (2003). Metoden är lik semistrukturerade intervjuer då forskaren skapar en intervjuguide innan med frågor och ämnen som hen vill att den som intervjuas ska reflektera kring. Den stora skillnaden är att intervjun sker i miljön som frågorna handlar om och att denna miljö utforskas under tiden. Detta kan ske genom gång eller annat färdmedel. Det författaren lyfter som unikt med metoden är hur den ger forskaren möjligheten att observera den intervjuades rumsliga vanor på plats samtidigt som dennes erfarenheter och tolkningar är tillgängliga (Kusenbach, 2003).

Kusenbasch (2003) beskriver hur metoden excellerar för undersökandet av fem teman. Det första, miljöuppfattning (eng. *environmental perception*), är hur den intervjuade uppfattar den sociala och fysiska omgivningen. Det andra, rumsliga praktiker (eng. *spatial practices*), visar på hur och i vilken grad den intervjuade interagerar med omgivningen. Det tredje, biografier (eng. *biographies*), belyser den personliga kopplingen som den intervjuade har med närmiljön. Det fjärde, sociala arkitekturen (eng. *social architecture*), är åskådliggörandet av hur den intervjuade placerar sig själv i den sociala kontexten av platsen. Det sista temat, sociala sfärer (eng. *social realms*), är hur den intervjuade interagerar med sociala

normkluster. Exempelvis, om den intervjuade känner till en plats där endast individer med en viss grupptillhörighet kan röra sig ostört.

Promenadintervjuer fyller således ett tydligt syfte utöver semistrukturerade då de har potentialen att tydligare belysa de problem som marginaliserade grupper kan ha i den byggda miljön (Bartlett m.fl., 2023). Framförallt är de tre första av Kusenbaschs (2003) fem tema värdefulla för uppsatsen. Därför valdes det att använda denna metod också, utöver de semistrukturerade då de komplimenterar varandra väl eftersom att vara ute och interagera med den byggda miljön gör det lättare för de intervjuade att reflektera över den (Bartlett m.fl., 2023; Kusenbach, 2003). Samtidigt kan det behövas en paus och reflektion för att komma åt djupare insikter. Därför avslutades alla promenadintervjuer med en sittandes semi-strukturerad intervju.

4.3.3 Respondenter

Totalt genomfördes sex semistrukturerade intervjuer och tre promenadintervjuer med sammanlagt åtta respondenter. Intervju ett, tre och fem var endast semistrukturerade. Medan de andra var både promenad och semistrukturerad. De tre intervjuerna som endast var semistrukturerade spelades in men de transkriberades ej för att spara tid. Urvalet av respondenter sammanfattas i tabell 1 och det baserades på ändamålsenligt urval och snöbollsurval. Ändamålsenligt urval beskrivs av Bryman (2012) som ett strategiskt urval av respondenter med syftet att besvara forskningens frågeställningar. Enligt författaren är snöbollsurval när kontakter eller respondenter rekommenderar att författaren tar kontakt med andra personer/organisationer som de tror kan ha relevans för forskningsprojektet (Bryman, 2012). Nedan presenteras intervjupersonerna kortfattat, först de som endast var med på semistrukturerad intervjuer och sedan de som var med på både semistrukturerad och promenadintervju.

Tabell 1: sammanfattning av intervjuer

Intervju	Reponent	Urval	Intervjutyp	Plats för intervjun	Datum	Intervjulängd
1	Landskapsarkitekt och den första trafikplaneraren, anställda på Malmö stad gatu- och fastighetskontoret	Ändamålsenligt	Semistrukturerad	Arbetsplats	27/02-2024	1 timme
2	Två representanter från f.d. Tillgänglighetsgruppen	Snöboll	Promenad- och semistrukturerad intervju	Promenadintervju mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg. Semistruktureradintervju på Stortorget	03/04-2024	1,5 timmar
3	Den första och den andra trafikplaneraren, anställda på Malmö stad gatu- och fastighetskontoret	Ändamålsenligt	Semistrukturerad	Zoom	05/04-2024	1 timme
4	Transman med ADD	Ändamålsenligt	Promenad- och semistrukturerad intervju	Promenadintervju mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg. Semistruktureradintervju på fik	07/04-2024	1 timme
5	Representant från projektet Olika men lika	Snöboll	Semistrukturerad	Arbetsplats	10/04-2024	1 timme
6	Kvinna med ASD	Ändamålsenligt	Promenad- och semistrukturerad intervju	Promenadintervju mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg. Semistruktureradintervju på fik	13/04-2024	1 timme

Intervju ett genomfördes med två anställda på *gatu- och fastighetskontoret* Malmö stad, en landskapsarkitekt och trafikplanerare. Båda dessa arbetade med tillgänglighet och med projektet som ska renovera Friisgatan till permanent gågata. Således ansåg jag att de skulle ha intressanta insikter kring Malmö stads tillgänglighetsarbete och gågator.

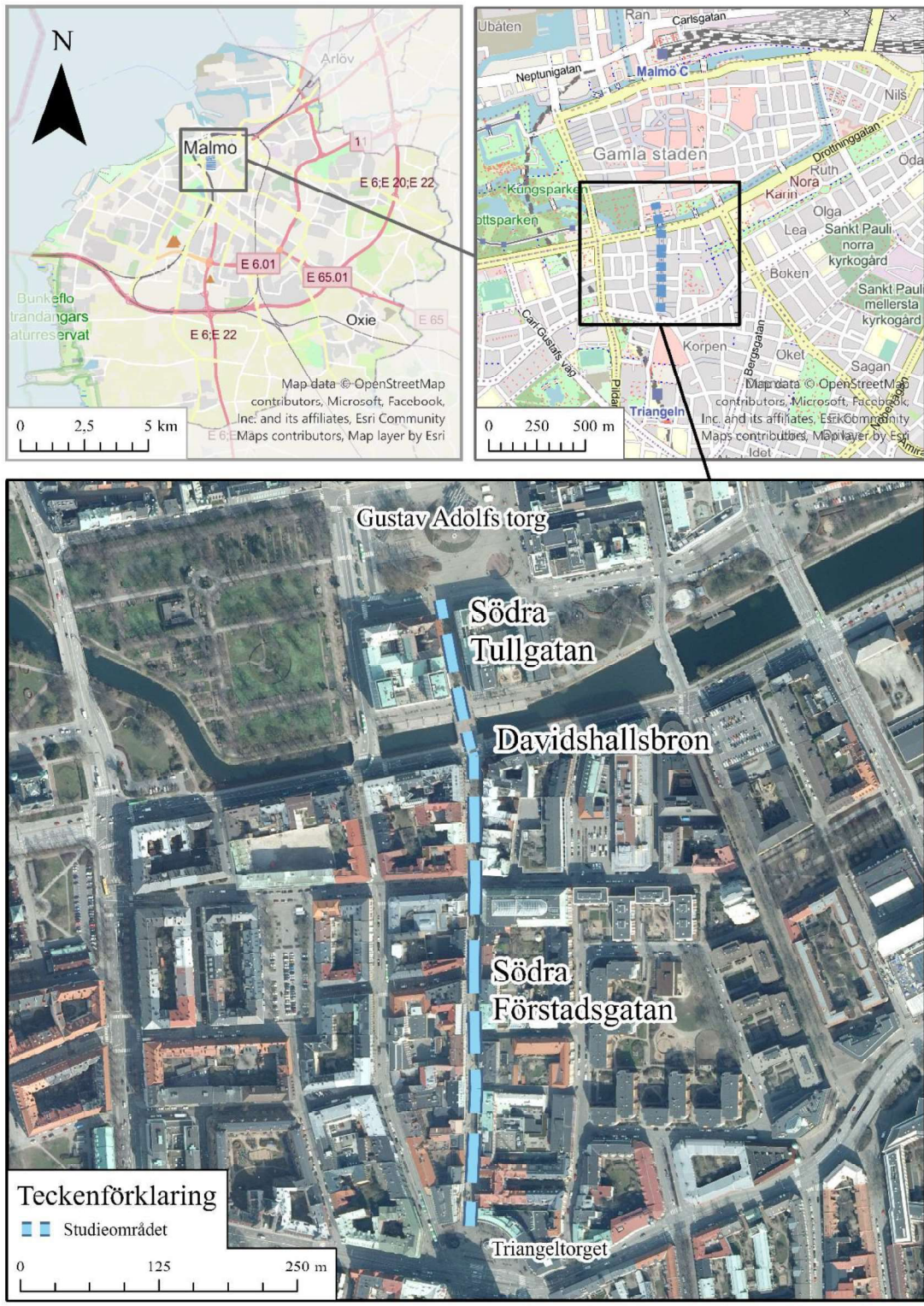
Den tredje intervjun genomfördes över zoom med två trafikplanerare anställda på Malmö stad varutav den ena var med i första intervjun. Hädanefter kommer trafikplaneraren som var med i båda intervjuerna benämnas 'den första' och trafikplaneraren som endast var med i denna som 'den andra'. Båda dessa hade erfarenheter med gågator och inriktning på tillgänglighet, vilket gjorde dem intressanta att intervjua.

Den femte och sista intervjun som endast var semistrukturerad genomfördes med en projektmedlem i projektet *Olika men lika*. Projektet syftar till att hjälpa individer som har ett annat modersmål än svenska och någon form av funktionsvariation att kontakta myndigheter och organisationer i samhället (*Olika men lika*, u.å.). Målet med att intervjua en projektmedlem här var att få en större insikt i hur välfungerande kommunikationen var mellan Malmö stad och vissa marginaliserade grupper.

Den första promenadintervjun var med två representanter från före detta (f.d.) Tillgänglighetsgruppen. De var äldre, båda var över 70 år, och mobilitetshindrade män som bor i Malmö. Den ena använde käpp och den andra permobil. Dessa intervjuades dels för att få ett äldreperspektiv på tillgängligheten men de har även varit aktiva i den ideella organisationen Tillgänglighetsgruppen, vilken har haft mycket kontakt med Malmö stad i olika projekt. Dels i vissa fall då kommunen sökt upp dem men även när privatpersoner eller gruppmedlemmar funnit något otillgängligt har de hört av sig till kommunen. Föreningen lades ner i årsskiftet 2023/2024 efter 17 år av aktivt arbete för ett mer tillgängligt Malmö (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a).

De två andra promenadintervjuerna fördes med två personliga vänner till författaren som båda är inom åldersgruppen 20-30. Den första av dessa är en transman med medelsvår ADD som bor i Malmö och den andra är en kvinna med nivå 1 ASD som bor i Lund. Ingentera av dem har varit aktiv inom någon förening eller organisation som är relevant för denna uppsats och de har inte varit i kontakt med Malmö stad gällande tillgänglighetsfrågor så syftet var exklusivt att få insikt i hur de uppfattade tillgängligheten på fallstudieområdet.

Alla promenadintervjuerna gick raka sträckan mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg via Södra Förstadsgatan, Davidshallsbron och Södra Tullgatan. Valet att gå den sträckan gjordes för att det är ett av de längsta gågatustråket i staden (se figur 1 för karta över den valda sträckan).

Kartograf: Axel Magnusson. Kartdata: © Lantmäteriet, 2023.

Figur 1: Karta över fallstudieområdet (författarens kartografi)

4.4 Platsobservationer

Platsobservationer används i många olika kontexter och av flera yrkesgrupper med huvudsyftet att skapa en djupare förståelse för den undersökta platsen. Inom samhällsvetenskaperna används metoden framförallt för att studera hur människor interagerar med miljön de befinner sig i (Byrne, 2021). Även om målet är detsamma så finns det olika tillvägagångssätt i hur metoden används och Byrne (2021) beskriver den ostrukturerade observationen som en av de vanligare.

Ostrukturerade observationer är passande när forskarens mål är att fånga upp så mycket som möjligt. Metoden försöker inte minska bias eller subjektivitet utan ser dessa element som viktiga delar av observationerna. Även om scheman sällan produceras är detaljerade anteckningar viktiga då genom dessa de underliggande aspekterna som observerades enklare kan analyseras (Byrne, 2021).

Byrne (2021) reflekterar vidare över hur tillskillnad från många andra metoder tenderar observationer att vara mindre strukturerade. Trots detta argumenterar författaren för att vissa steg bör tas. Det första av dessa är att välja platsen för observationen, den andra är att få tillgång till platsen, den tredje är att bestämma vad som ska observeras och den fjärde är att välja när och hur observationen skall utföras (Byrne, 2021). Avslutningsvis diskuterar Byrne (2021) etik, en aspekt som beroende på utformningen av observationen kan vara svårmanövrerad.

För denna uppsats skedde observationen innan promenadintervjuerna. Under den tog jag detaljerade anteckningar där mina reflektioner över gågatornas tillgänglighet beskrevs. Observationen skedde efter att jag utfört den integrerade litteraturgranskningen, vilket gjorde att jag hade en god förståelse för hur tillgänglighet kan observeras. Syftet med att utföra den ostrukturerade observationen innan promenadintervjuerna var för att se var stopp och reflektioner skulle kunna ske.

Byrnes (2021) fyra steg har jag också reflekterats kring. Det första steget, platsvalet, har redan beskrivits under promenadintervjuunderkapitlet. Det andra steget, tillgång, var oproblematiskt då alla gatorna är offentliga. Det tredje steget, bestämma vad som ska observeras, baserades på resultatet från den integrerade litteraturgranskningen. Det sista steget, att välja tid och hur observationen ska utföras, baserades på väder. Således fördes de under första halvan av april när temperaturerna hade börjat bli varmare.

Det sista steget, att välja tid och hur observationen ska utföras, baserades på observationens syfte. Jag behövde skapa mig en tydlig uppfattning över hur god tillgängligheten längs med gågatorna var innan promenadintervjuerna utfördes för att skapa en bra promenadslinga. Dock, för att kunna skapa denna givande rutt behövde jag ha en gedigen förståelse för hur tillgänglighet kan tolkas. Med dessa aspekter i åtanke behövde observationen utföras efter den första integrerade litteraturgranskningen och innan första promenadintervjun.

4.5 Etiska reflektioner

De etiska reflektioner som gjordes under uppsatsen var framförallt kopplade till intervjuerna. För att säkerställa informerat samtycke inledde jag alla intervjuer med att presentera uppsatsens syfte och berätta att de intervjuade skulle anonymiseras. Jag frågade dock om det var okej att använda deras yrkesroll, funktionsvariation och könsidentitet. Något alla accepterade. Därefter bekräftade jag att det var okej att jag använde materialet som diskuterades under intervjun och berättade att ifall citat användes skulle jag skicka

dem till den intervjuade så de skulle kunna godkänna dem. För de tre intervjuerna som endast var semistrukturerade frågade jag även om samtycke till inspelning, något som alla godkände.

För promenadintervjuerna förtydligade jag också att de kunde avbryta, eller pausa när som de ville. Vidare gav jag en tydlig vägbeskrivning för rutten som skulle tas. Till transmannen med ADD och kvinnan med ASD lade jag även fram förslag i förväg på var vi skulle sitta ner och ta den semistrukturerade intervjun. Jag gjorde detta så att de kunde förbereda sig och godkänna platsen.

Kvinnan med ASD har nivå 1 av 3, vilket är den mest lindriga graderingen (Vården, 2023). Transmannen har medelsvår ADD, vilket innebär att han har flera symptom (Habilitering & Hälsa, u.å.). De beskrev båda hur deras funktionsvariationer påverkar vardagslivet och gör flera aspekter utmanande. Trots detta fungerar de i vardagslivet, även om det är jobbigare än för de utan diagnoserna (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Således är de kapabla till informerat samtycke.

Den ostrukturerade observationen var ur ett etiskt perspektiv okomplicerad då jag gick, tog bilder och antecknade på allmänna platser.

4.6 Material

Det huvudsakliga materialet som har bearbetats i denna uppsats kommer från de förda intervjuerna. Då jag var intresserad av respondenternas personliga uppfattningar och reflektioner var deras åsikter alltid intressanta. Observationen som fördes var ostrukturerad, vilket innebär att samma logik är applicerbar på den. Alltså, att de subjektiva reflektionerna är intressanta för studiens ändamål.

Utöver intervjuerna och observationen genomfördes två integrerade litteraturgranskningar. Den första var baserad på publicerade och referentgranskade vetenskapliga artiklar. Den andra hade som källmaterial offentligt publicerade dokument och lagar, vilka är primärkällor för hur tillgänglighet ska hanteras i Malmö stad. Allt material som använts för de integrerade granskningarna antas således ha hög autenticitet, representativitet och validitet (Denscombe, 2019). Alla frågeställningarna besvarades genom bruket av flera metoder. Syftet med detta var att fördjupa analyserna och stärka reliabiliteten av mina slutsatser.

5 VAD ÄR FYSISK OCH MENTAL TILLGÄNGLIGHET?

I detta kapitel kommer den första och andra frågeställningen att undersökas. Genom att utgå från den ekologiska modellen (Lawton & Nahemow, 1973), att tillgänglighet skapas ur interaktionen mellan press från miljön och individuell kompetens, kommer jag nu undersöka hur mental och fysisk tillgänglighet kan definieras. Detta kommer göras i två delar, inledningsvis genom en integrerad litteraturgranskning på akademisk litteratur och därefter genom resultaten från förda intervjuer.

5.1 Tillgänglighet enligt litteraturen

I detta underkapitel presenteras resultatet av den första integrerade litteraturgranskningen (tabell över materialet finns i bilaga 9). Först kommer de olika individuella kompetenser jag kunnat utläsa presenterats och därefter vilken press från miljön litteraturen reflekterar kring. Därefter kommer jag föra en kort, kritisk reflektion över den första integrerade litteraturgranskningen.

5.1.1 Individuell kompetens

Individuell kompetens beskriver hur väl en individ kan hantera press från miljön. Dessa har många former och efter en genomläsning av litteraturen har tre tydliga kategorier visat sig: fysisk, mental och socioekonomisk.

Fysisk kompetens

Fysisk kompetens definieras här som olika kroppsliga aspekter där funktionsnedsättning kan vara störande ur ett rörlighetsperspektiv. De huvudsakliga nedsättningar som nämns i litteraturen är kopplade till: 1) nedsatt rörelseförmåga, 2) nedsatt hörsel och 3) nedsatt syn.

Rörelseförmåga diskuteras framförallt i fall av nedsatt prestationsförmåga i nedre extremiteter (Liu m.fl., 2024; Portegijs m.fl., 2017; Spaltenstein m.fl., 2020) men även uthållighet och balans benämns (Liu m.fl., 2024). Individer med denna sortens problematik tenderar att spendera mindre tid ute då fysiska barriärer blir ett större besvär och kräver mer energi att hantera, om det ens är möjligt (Spaltenstein m.fl., 2020). Framförallt om dessa barriärer finns i anknytning till hemmet (Portegijs m.fl., 2017). Det är dock inte bara förmågan att röra sig som påverkas, även viljan att göra det är associerad till detta. Ifall förtroende till den egna kapaciteten eller vilka anpassningar som gjorts i den byggda miljön kan individer välja att inte gå då det känns för utmanande eller riskfyllt (Liu m.fl., 2024; Spaltenstein m.fl., 2020).

Nedsatt hörsel gör vistelse och rörelse i utemiljöer utmanande då individer känner sig mer utsatta. Detta leder till mindre rörelse utanför hemmet och ökad risk för tillbakadragande från fritidsaktiviteter/allmän socialisering. Intressant nog verkar det framförallt gälla i fall då individen i fråga inte har någon annan funktionsnedsättning (Mikkola m.fl., 2016; Spaltenstein m.fl., 2020). Även nedsatt syn påverkar både viljan och förmågan till att gå. Ur ett fysiskt perspektiv är det mycket svårare att navigera den byggda miljön ifall individen har svårt att se den. Viljemässigt är resonemanget liknande det som presenterats tidigare; ifall tilliten till den egna kapaciteten att hantera den byggda miljön är låg och/eller den byggda miljön inte har anpassats efter ens specifika behov riskerar gångmotivationen att reduceras. Nedsatt syn är dock en skala, så individer med mindre svårigheter finner det inte lika störande som de med större (Barasche-Berdah m.fl., 2023).

Mental kompetens

Precis som för fysisk kompetens är mental kompetens något individuellt. Det är hur individen påverkas av, tolkar, förstår och bearbetar den information hen har i sin omgivning. Bland dessa finns det en stor variation men de som var vanligast återkommande i den första integrerade litteraturgranskningen kommer jag återge här.

Ett återkommande tema var hur bristande tillit till den egna kompetensen förhindrade rörelse. Rädsla för att falla och kognitiva besvär (McAllister m.fl., 2022; Spaltenstein m.fl., 2020) har alla visat sig påverka självtilliten negativt då den uppfattade kostnaden av att röra sig utomhus ökar. Ökningen sker framförallt på grund av uppfattad skaderisk, bristande intresse och svårigheter med orientering (Liu m.fl., 2024; McAllister m.fl., 2022; Spaltenstein m.fl., 2020). Alltså blir individer mer motvilliga till att röra sig och mer selektiva med vart de går (Liu m.fl., 2024).

I forskning kring ASD är det vanligt att dyspraxi och överkänslighet diskuteras. Dyspraxi är en funktionsnedsättning som innebär att individen har en försämrad proprioception, det vill säga kroppsuppfattning. Detta leder till svårigheter med muskelrörelser och koordination. Funktionsnedsättningen kan vara medfödd, som för vissa med ASD, och bero på neurologisk sjukdom eller åkomma (NEURO, u.å.; Taylor, 2009). Eftersom det är en större utmaning för individer med dyspraxi att kontrollera sin kropp och känna att de har kontroll över den kommer svårighetsgraden för många fysiska barriärer att öka. Även aspekter som säkerhetskänsla påverkas, då flera med funktionsnedsättningen behöver titta ner i marken för att säkerställa att de sätter sina fötter rätt. Alltså ökar risken att gå in i ting eller personer, något som kan skapa obekväma och farliga situationer. Dessutom kan det vara svårt för dessa individer att avgöra individens personliga utrymme, något som också kan skapa obekväma situationer (McAllister m.fl., 2022).

Om en individ är överkänslig innebär det att denna kommer vara känsligare för olika stimuli från omgivningen. Detta kan vara allt från ljud, smak, texturer, dofter, ljus och visuella intryck (Davidson & Henderson, 2016). Att behöva hantera ett, eller flera, stimuli som en individ är överkänslig mot är extremt obehagligt och kan vara aktivt smärtsamt för individen. Utomhusmiljöer, framförallt i städer, kan således vara svårhanterligt för individer med överkänslighet då de är fyllda av stimuli. Vidare är det ofta slumpmässigt och svårförutsägbart, vilket förvärrar det för många (Davidson & Henderson, 2016; Grancich, 2014; McAllister m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021).

Socioekonomisk kompetens

Tillskillnad från de två tidigare nämnda kompetenserna är den socioekonomiska relationell i sin karaktär då den skapas i interaktionen mellan samhälle och individ. Individens sociala och ekonomiska situation kan påverka hur utmanande en situation i den offentliga, byggda miljön är (Guo m.fl., 2019; Liu m.fl., 2024; Sylvers m.fl., 2022; Wee m.fl., 2012; Weiss m.fl., 2011; Yang m.fl., 2023; Yu m.fl., 2023). Chansen att individer med starka sociala nätverk tar sig ut är större än de utan, då gemenskapen är motiverande och kan agera motvikt till andra barriärer i omgivningen (Spaltenstein m.fl., 2020). Även biltillgång är en viktig aspekt för ökad tillgänglighet, då denna kan användas för att överkomma fler fysiska barriärer och ta sig till mer gångvänliga platser (Liu m.fl., 2024).

Bland äldre har det visat sig att socioekonomisk situation påverkar relationen mellan kvarteret och kognitiv funktion. Individer som både bor i ett sämre kvarter och har lägre socioekonomisk status tenderar att ha

sämre kognitiv funktion (Sylvers m.fl., 2022; Wee m.fl., 2012; Yang m.fl., 2023). Promenadvänlighet verkar ha en motverkande effekt på detta, något som innebär att barriärer inom samhället som stoppar äldre från att röra sig också påverkar deras kognitiva förmåga negativt (Yu m.fl., 2023). Alltså, ifall kvarteret är promenadvänligt minskar risken för sänkt kognitiv funktion (Yang m.fl., 2023).

Detta är värt att reflektera kring ur ett intersektionellt perspektiv då olika socioekonomiska grupper kan ha olika tillgång till staden. Weiss m.fl. (2011) visar till exempel på hur mörkhyade och latinamerikanska individer tenderar ha fler barriärer mellan sitt boende och parker. Vidare visar Liu m.fl. (2024) på hur högre inkomst korrelerar positivt med gående. Säkerhet är också relevant att lyfta i denna kontext då risken är större för socioekonomiskt utsatta grupper att de bor i områden som uppfattas osäkra. Att inte vara trygg på gatan har visat sig korrelera med mindre gång då risk eller uppfattad risk, för brott kan hindra rörelse (Spaltenstein m.fl., 2020; Weiss m.fl., 2011).

5.1.2 Press från miljön

Det finns en mängd olika sätt som miljön kan lägga press på individer. Majoriteten av litteraturen jag läst fokuserar på en specifik grupp av individer, som äldre eller de med ASD. För att bredda min studie har jag valt att istället fokusera på problematiken först och individen sedan. Alltså, vad finns det för miljöpress i den byggda miljön? Genom att göra denna fokusomriktning har jag funnit två huvudkategorier i litteraturen som majoriteten av miljöpress kan fogas in i: fysisk och mental press.

Fysisk press

Fysisk press definieras i denna uppsats som de aspekter av miljön där kroppen är den huvudsakliga begränsaren. Olika tillfällen då barriärerna i miljön är sådana som hanteras genom fysisk handling. I min analys av litteraturen framkom tio tydliga teman: bostadstäthet, blandad markanvändning, funktionsvänlig infrastruktur, parkeringsmöjligheter, fysisk säkerhet, gatanslutning, gatukvalité, lutning, höjdskillnader och säker trafikmiljö.

Både bostadstäthet och blandad markanvändning är liknande ur ett tillgänglighetsperspektiv då de resulterar i att kortare sträckor behöver gås för att ta sig till exempelvis service eller nöje (Asiamah m.fl., 2023; Frank m.fl., 2005; Liu m.fl., 2024; Rosso m.fl., 2021). Blandade kvarter fyller således fler funktioner då de kortare sträckorna till olika kategorier av den byggda miljön ger individer både anledning och möjlighet till rörelse då barriärerna minskar genom nerkortade avstånd (Asiamah m.fl., 2023; Rosso m.fl., 2021).

Om miljön är anpassad för olika marginaliserade grupper kommer de dels ha lättare för att navigera den och dels känna sig mer välkomna (Asiamah m.fl., 2023). Hissar, ramper, stora utrymmen, tydlig skyltning med mera är exempel på detta (Müller, 2023). Ett annat är parkeringsmöjligheter. Parkering kan vara ett sätt att komma närmre sin destination vilket gör att fler platser kan besökas och promeneras på (Liu m.fl., 2024). Det är alltså viktigt att titta på hela resan, från dörr till dörr, för att få en förståelse för hur tillgängligt besöksmålet är (de Oliveira Neto & Kofuji, 2016; Fatima & Moridpour, 2019; Tenkanen m.fl., 2016).

Fysisk säkerhet i offentliga utrymmen är en fråga som är relevant för alla i samhället. Dock, flera minoritetsgrupper kan vara extra riskutsatta då de kan ha det svårare med att kontrollera sina kroppar, identifiera risker med mera. Således behövs säkerhet i den byggda miljön vara en konstant reflektion (Mostafa, 2015; Tola m.fl., 2021). Exempelvis breda utrymmen är en lösning som hjälper många grupper. Både de som har svag kontroll över sina extremiteter men även de som tar upp mer plats, genom exempelvis

rullstol (Müller, 2023). Även de med nedsatt syn får stöd av detta, då risken att de krockar med något, eller någon, minskar (Barasche-Berdah m.fl., 2023). Trafik kan verka som en kraftig barriär i staden för alla, framförallt vid högratifierade vägar. Dock, för flera marginaliserade grupper förstärks denna barriär då ifall du har svårt att tolka miljön eller känner dig osäker på din förmåga att hantera den kan du avskräckas från att använda den (Liu m.fl., 2024; McAllister m.fl., 2022; Yu m.fl., 2023). Således för att göra trafikmiljön anpassas för att bli säker. Två exempel på platser där detta kan göras till stor effekt är trafikljus och gatuanslutningar. Trafikljus är en fysisk lösning som kan vara hjälpsam för flera olika grupper då de skapar säkrare övergångsställen samtidigt som de är tydliga noder i miljön. Dock visar forskningen på att de kan förtydligas, exempelvis med en nedräkningstimer och/eller säkerhetsinformationsskyltning (McAllister m.fl., 2022).

Att ha många och tydligt markerade gatuanslutningar gör trafikmiljön mer lättorienterad och säkrare. Detta då kortare och tydligare sträckor behöver navigeras för att ta sig fram i stadsmiljön (Asiamah m.fl., 2023; Molaei m.fl., 2021). Detta är extra viktigt för individer med ASD då de kan ha svårigheter att tolka och förstå var/när en säker övergång kan ske utanför utpekade platser (Honsberger, 2015).

Att hantera lutning sätter tydlig press på kroppen baserat på ens mobilitetsnivå (Rosso m.fl., 2021). På likande sätt är höjdskillnader i gatumiljön problematiskt. Framförallt då fallrisk är en stor oro som flera mobilitetshindrade grupper, framförallt äldre, har. Således kan ojämna ytor uppfattas som riskabla och inte välkomnande (Kalu m.fl., 2022). I denna kontext är det också relevant att reflektera kring gatukvalité då skötselnivån och utformningen på gatan påverkar hur lättmanövrerad den är (Rosso m.fl., 2021). Ex. Gatsten och hål i vägen påverkar vilka som kan röra sig längs med den (Kalu m.fl., 2022; Rosso m.fl., 2021).

Mental press

Mental press definieras i denna uppsats som det tryck miljön skapar vilket hanteras genom en individs mentala kompetens. All press från miljön kommer behöva hanteras genom fysisk interaktion men det som gör den mentala pressen unik från den fysiska är att hindren från att överkomma pressen inte är det fysiska, utan det mentala. Skyltning är ett visande exempel. En individ med hög, eller normal, mental kompetens kan ofta navigera gatumiljöer utan större stöd från skyltning genom subtila miljösignaler som folkflöden, översiktlig informationshantering och tidigare erfarenheter (McAllister m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021). Detta kan dock vara högst utmanande för flera olika grupper i samhället. Exempelvis de med ASD kan bli överväldigade och således behöva en tydligare uppdelning av rummet för att kunna navigera det (Davidson & Henderson, 2016). Genom en litteraturundersökning identifierade jag ett flertal olika aspekter av den byggda miljön som kan orsaka besvär. Dessa delade jag sedan upp, med inspiration från Asiamah m.fl. (2023) och Tola m.fl. (2021), i tre kategorier: *läsbarhet*, *psykosociala kvalitéer* och *sensorisk kvalité*.

Läsbarhet

Läsbarhet handlar om hur lätt-, eller svårtolkad miljön är och kategorin innehåller sju aspekter: gatukvalité, förutsägbarhet/konsistens, breda cirkulationsutrymmen, komplexitet, uppdelning, övergångszoner och visuellt stöd. En ovårdad gatumiljö kan uppfattas som frånstötande. Gatukvalitén är viktig då utöver det estetiska kan en degraderad gata ha flera negativa associationer. Exempelvis kan områdets säkerhet ifrågasättas. Något som är extra viktigt för marginaliserade grupper, som äldre och socioekonomiskt utsatta, då dessa kan vara extra utsatta (Rosso m.fl., 2021). Förutsägbarhet/konsistens (eng. *consistency*) är viktigt

för att undvika överraskningar och bättre kunna förutse/planera resan, något som är viktigt för många grupper som kan ha de svårare att hantera öppna och svårförutsägbara miljöer (Davidson & Henderson, 2016; McAllister m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021).

Trånga platser med lite utrymme per person uppfattas av många marginaliserade grupper som avskräckande (Grancich, 2014). Framförallt ifall individen har dyspraxi (McAllister m.fl., 2022). Därför kan breda cirkulationsutrymmen (eng. *wide circulation spaces*) fylla ett viktigt syfte. Ifall platser har gott med utrymme blir det således lättare för individer att se och uppfatta relationen mellan det personliga och offentliga i rummet, vilket gör navigationen av det enklare och obehaget från trängsel kan minimeras (Grancich, 2014; Tola m.fl., 2021).

För de som har låg- eller högkänslighet kan enkla, eller komplexa, utrymmen orsaka besvär då intrycken blir för många eller få och miljön således blir svårtolkad (Cecchini m.fl., 2018). I en stadsmiljö är det framförallt visuella-, akustiska- och luktstimuli som kan vara utmanande (Tola m.fl., 2021). Alltså kan det vara fördelaktigt att minimera de sensoriska stimulanserna genom exempelvis lågintensiva färger och tydlig skyltning (Davidson & Henderson, 2016). Vidare kan en enkel rumslig design underlätta för individer med ASD att navigera utrymmet oberoende och utan större svårigheter (Tola m.fl., 2021).

En aspekt av rummets komplexitet är dess uppdelning (eng. *compartmentalisation*) och att dela upp det kan skapa utrymme för alternativa erfarenheter ifall det nuvarande rummet är svårhanterligt (McAllister m.fl., 2022). Genom att göra fler mindre rum med specifika roller kan mängden sensoriska aspekter minskas och områdena bli mer lätthanterliga (Mostafa, 2015). Vidare skapar en tydlig uppdelning bättre förutsägbarhet vilket minskar överraskningar, något som kan vara problematiskt för individer med exempelvis ASD eller kognitiva nedsättningar (Kalu m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021). Övergångszoner fyller en viktig funktion som avgränsare och medlare mellan olika delar av stadsrummet, liknande uppdelning. Dessa kan, ifall välutformade, vara hjälpsamma rum där användare kan förbereda sig och anpassa sig för vad som komma skall (McAllister m.fl., 2022). Fokus bör ligga på att annorlunda sensoriska erfarenheter erbjuds i övergångszonen, då detta minskar risken för över/understimulering och gör det lättare att bearbeta informationen både i det och efter (Tola m.fl., 2021).

Sammanfattningsvis för läsbarheten kan olika visuella, eller taktila, stöd implementeras i den byggda miljön till god effekt. Dessa kan vara hjälpsamma för att förtydliga hur ifall, och hur miljön förändras (Davidson & Henderson, 2016; Tola m.fl., 2021). Vidare kan de ge stöd till hur förändringen kan hanteras på ett givande sätt (Cecchini m.fl., 2018; McAllister m.fl., 2022). Bilder, piktogram, färger och kortare meningar kan vara ett stort stöd för att hjälpa individer förstå, tolka och orientera sig i sin omgivning (Tola m.fl., 2021). Exempelvis skyltar kan vara ett stort stöd (McAllister m.fl., 2022). Även material som är tillgängligt i förväg kan vara hjälpsamt, som en guide på nätet (Tola m.fl., 2021). För ofta är det, trots problematiken med komplexa rum, givande att utnyttja det visuella rummet till att förtydliga. Tydliga markeringar i marken för vägvisning till exempel (Davidson & Henderson, 2016; Mostafa, 2015). En tydlig, gemensam visuell struktur hjälper också då det skapar en översiktlighet som stödjer orienteringsbarheten (Tola m.fl., 2021). Denna typ av uppmärksamhetslockande, eller krävande design, kan således vara ett stort stöd men det kan också vara ett hinder ifall rummet inte designas medvetet om de utmaningar som designsorten för med sig. Reklam är ett bra exempel då ur ett tillgänglighetsperspektiv den uppmärksamhetslockande designen bör reserveras till information. Risken är annars att miljön blir svårnavigerad då reklamen, i detta exempel, tar för mycket plats i individers kognition (Grancich, 2014).

Psykosociala

Ur ett promenadvänlighetsperspektiv påverkar psykosociala aspekter benägenheten hos individer att gå. Då, även ifall den fysiska promenadvänligheten är god kan de psykosociala faktorerna påverka promenadviljan kraftigt. Att motivera sig själv till en promenad, för njutning eller arbete, är svårt ifall en person känner sig omotiverad till det (Friman & Olsson, 2023; Gebel m.fl., 2009; Rosso m.fl., 2021). Den vanligaste psykosociala faktorn jag har sett i litteraturen är frågor om säkerhet. Utöver den nämns social sammanhållning, socialt stöd och otrevlig/skadlig markanvändning. För personer som tillhör en marginaliserad grupp kan flera miljöer uppfattas som osäkra av många anledningar. Per definition så är marginaliserade grupper mer utsatta än gemene man, vilket gör att säkerhet kommer bli en större fråga för de grupperna. Exempelvis socioekonomiskt utanförskap, brottslighet och funkofofobiska miljöer har risken att påverkar alla dessa grupper i större utsträckning (Asiamah m.fl., 2023; Liu m.fl., 2024; Wee m.fl., 2012; Weiss m.fl., 2011), framförallt ur ett intersektionellt perspektiv (Kenna, 2022). Social sammanhållning kan förbättra säkerhetskänslan då tillhörighetskänsla till sin omgivning och aktörerna inom den skapar starkare band till omgivningen. Förtroende och tillit till både samhälle och lokalmiljö kan skapas genom dessa band, aspekter som skapar trygghetskänslor (Asiamah m.fl., 2023; Martínez-Martínez m.fl., 2020). På meso-nivå är det något som kvarteret kan tillgodose (Martínez-Martínez m.fl., 2020).

Socialt stöd kan ta många former. För marginaliserade grupper handlar det framförallt om information och extra stöd. Dock kan deras specifika situationer göra detta svåråtkomligt, exempelvis kan informationen vara på ett språk som individen inte kan eller delges på ett sätt som är oåtkomligt för hen på grund av tekniska eller kognitiva begränsningar (Asiamah m.fl., 2023; Rosso m.fl., 2021). Exempelvis för en äldre migrant med begränsade språkkompetenser för det lokala språket kan det vara en stor press att hitta i staden.

Otrevlig/skadlig markanvändning påverkar gångmöjligheten och viljan på flera sätt. Övergivna fastigheter, tomma tomter och industriområden kan associeras med en ovårdad och osäker miljö. I fall då individen känner sig orolig för ifall de kan, eller vill, hantera detta kan dessa fysiska aspekter agera som barriärer för mobilitet (Rosso m.fl., 2021; Weiss m.fl., 2011; Yu m.fl., 2023). Industri är också ofta kopplat till trafik, vilket också kan skapa osäkerhetskänslor (Weiss m.fl., 2011; Yu m.fl., 2023).

Sensoriskt

Den sensoriska kvalitén beskriver här hur lätt det är att hantera olika stimuli i den byggda miljön. Genom litteraturläsning fann jag fyra övergripande aspekter av detta: reträttplatser, ljussättning, ljudmiljö och sensorisk zonindelning.

Reträttplatser kan underlätta för individer som blir överstimulerade då de är ett lugnt utrymme att återhämta och samla sig (Davidson & Henderson, 2016; Kenna, 2022; McAllister m.fl., 2022). Om dessa finns ökar också sannolikheten för rörelse då personen i fråga vet att hen kan vila och således röra sig en längre totalsträcka [tror detta stämmer, men har ingen källa]. Dessa utrymmen ska gärna vara nära men inte på huvudutrymmen så att de är relativt lätta att ta sig till samtidigt som man kan komma bort från myllret (McAllister m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021). Några konkreta utformningsrekommendationer är att det finns tillgång till möbler i rummen, relativt få stimuli, grönska adderas och ljus reduceras (McAllister m.fl., 2022).

Olika sorters ljus och nivåer av detta kan ha olika effekter på individer. Fluorescerande ljus är vanligt i offentliga miljöer och är svåra för vissa med ASD då det försvårar fokus (Davidson & Henderson, 2016). För att hantera detta kan dämpade ljus användas, detta är dock problematiskt i sig då vissa uppfattar ottydligheten det lägre ljuset för med sig som störande. Naturligt ljus, eller sådant som inte blinkar/låter, anses vara att föredra för att minska pressen (Davidson & Henderson, 2016; Grancich, 2014). Även naturligt ljus kan vara störande ifall det är för starkt eller svagt, så varsamhet måste iaktas under designen av ljussättningen även i utomhusmiljöer (McAllister m.fl., 2022).

En stökig ljudmiljö kan vara svårhanterad av flera marginaliserade grupper [fler källor]. Individer med ASD kan till exempel lida av ökad känslighet vilket gör ljud, och framförallt oväntade sådana, svårhanterliga (Davidson & Henderson, 2016). Utomhusmiljöer, framförallt i staden, har visat sig vara utmanande i denna kontext för individer med ASD då de är fyllda av oväsen, både väntat och oväntat (McAllister m.fl., 2022). Bland dessa har trafikbuller visat sig vara det mest problematiska störningsmomentet, således krävs det specifika designåtaganden för att minimera denna problematik som träd (Cecchini m.fl., 2018).

Avslutningsvis kan områden uppdelas baserat på deras sensoriska nivå, inte det mer traditionella användningsperspektivet (Mostafa, 2015). En hierarkisk uppdelning efter vilka stimuli, och hur starka de är, underlättar med planering för flera minoritetsgrupper och minimerar överraskningar (Tola m.fl., 2021).

5.1.3 Kritiskt perspektiv på den första integrerade litteraturgranskningen kring fysisk och mental tillgänglighet

I forskning kring tillgänglighet märks finns det två perspektiv som är relativt välrepresenterade: äldre och ASD. Forskning kring andra marginaliserade grupper är betydligt mycket mer begränsat. Till exempel för ADD och ADHD finns det en del forskning för hur skolmiljöer kan utformas tillgängligt. Överlag är designförslagen lika de som ges för ADD-anpassningar (Cecchini m.fl., 2018; McDougal m.fl., 2023; Tola m.fl., 2021; Tufvesson & Tufvesson, 2009). Baserat på den första integrerade litteraturgranskningen är dock min reflektion att fallet är likt det Kenna (2022) reflekterar kring; att forskningsläget kring marginaliserade grupper är bristande, framförallt ur ett neurologiskt perspektiv. Utöver bristande forskning kring NPF-diagnoser utöver ASD finns det också tydliga svagheter inom den forskningen. Till exempel diskuterades inte underkänslighet i litteraturen som var basen för den första integrerade litteraturgranskningen. Således har jag inte kunnat reflektera över den kompetensen.

5.2 Tillgänglighet enligt intervjuerna

I detta avsnitt kommer jag presentera hur tillgänglighet diskuterades under de semistrukturerade intervjuerna och promenadintervjuerna. Intervjuerna kommer först presenteras för sig själva för att sedan avsluta underkapitlet med en diskussion kring gemensamma teman.

5.2.1 Promenadintervjuer

Promenadintervju 1: f.d. Tillgänglighetsgruppen

Den första promenadintervjun var med två äldre män som båda hade mobilitetsbesvär, den ena använde käpp och den andra permobil. De hade båda väldigt lika reflektioner. Fokuset låg på hur otillgängliga gågatorna var från ett fysiskt, och framförallt, mobilitetshindrat perspektiv. Deras kommentarer handlade således om hur den byggda miljön såg ut eller hur de ville att den skulle se ut. Underlag, nivåskillnader och

trappor var de fysiska aspekter som nämndes oftast men även lutning, ramper, handtag, tillräckligt med plats och sittplatser togs upp. Framförallt underlaget lyftes ofta som en viktig tillgänglighetsaspekt. Ett tillgängligt underlag beskrevs vara platt och utan tydliga sprickor, asfalt eller granitplattor nämndes till exempel. Utöver dessa återkommande aspekter nämnde de intervjuade även hur orienteringsbarheten är viktig aspekt. Även detta var dock ur ett fysiskt perspektiv då ett synnedsett perspektiv lyftes och läsbarheten av glasdörrar diskuterades.

Plötsliga förändringar av miljön, som uteserveringar, konstruktion eller reklam nämndes också. De intervjuade beskrev hur dessa stör orienteringsbarheten och överskådligheten genom att vara svårförutsedda men även hur de är utmanande för individer med syn- och/eller mobilitetsnedsättningar. Detta då de blockerar delar av gågatan vilket kan vara utmanande om personen i fråga behöver mer utrymme som ifall hen har rullator, permobil eller blindkäpp. I den kontexten diskuterades det också hur folkmassor kan vara utmanande. Detta då individernas rörelsemönster kan vara svårförutsägbara och de tar mycket plats.

Min tolkning av deras reflektioner och diskussionerna vi förde var att för dem är tillgänglighet ett fysiskt fenomen. Den byggda miljön ska vara anpassad så att oavsett fysisk funktionsvariation ska en individ kunna nyttja platsen. Vår konversation kretsade framförallt kring konkreta lösningar i den byggda miljön och hur dessa kunde se ut eller varför de behövdes.

Promenadintervju 2: transman med ADD

Den andra promenadintervjun var med en transman som har ADD. Det som var problematiskt för honom, och som han då reagerade på ur ett tillgänglighetsperspektiv, var framförallt olika mentala aspekter. Höga ljud, distraktioner, svag orienteringsbarhet, hinder i miljön som reklamskyltar eller uteserveringar, folkmassor och starkt ljus lyfte han som otillgängliggörande. Det var alltså gågatans höga sensoriska press som lämnade störst avtryck på hans reflektioner kring tillgänglighet. Bland dessa var ljud det som var mest störande.

Utöver de negativa aspekterna reflekterade även den intervjuade kring reträttplatser, efter paus vid ett lugnare område. Han uttryckte sig positiv till idén men nämnde att det inte var något för honom. Hans hanteringsmetod för att komma undan en överväldigande sensorisk situation var att snabbt ta sig förbi den. Att stanna upp och vila, oavsett hur lugnt stället är, beskrev han som stressande då han inte kommer närmre sitt mål.

En reflektion som den intervjuade gjorde var att den ostrukturerade karaktären en gågata har, att folk kan gå och stanna lite var som, är störande. Han beskrev hur detta förstärktes ifall även den byggda miljön var ostrukturerad genom att till exempel uteserveringar och reklam var utplacerade oordnat. Ordningen påverkade inte orienteringsbarheten för den intervjuade men han fann det ändå störande då det var ännu ett moment där han tvingades anpassa sig till stunden utan att kunna planera i förväg.

Den största och grundläggande faktorn till personlig otillgänglighet var enligt den intervjuade folkmassor. Närvaron av andra människor förstärkte, eller skapade, obekvämlighet för honom. Ingen direkt oro kring individer, eller interaktion med dem, uttrycktes utan det var framförallt sidoeffekterna som var störande. Alltså att folkmassor är oförutsägbara, högljudda och distraherande. Problematiken låg alltså i att människors kroppar tar plats i det offentliga rummet. En aspekt som han diskuterade som hjälpsam är ifall

rummet har en tydlig uppdelning, både fysiskt och i hur individer rör på sig. En tydlig uppdelning skapar en mer lättöverskådlig struktur, vilket i sin tur gör rummet mer lättnavigerat.

Promenadintervju 3: kvinna med nivå 1 ASD

Den tredje, och sista intervjun var med en kvinna som har nivå 1 ASD. Hennes reflektioner var överlag lika de som mannen med ADD hade. Fokuset låg även här på mentala aspekter. Höga ljud, starkt ljus, folkmassor, svag orienteringsbarhet, plötsliga förändringar av miljön och känsel var de aspekter som diskuterades under promenaden. Det var alltså den sensoriska belastningen som var i fokus för hennes tolkning av tillgänglighet.

Folkmassor var återigen den största obekvämlighetsfaktorn av alla. Den intervjuade nämnde hur det också skapade en stor oro hos henne, då hon var rädd för att vara i vägen eller bli frågad om något. Utöver besvären med ljud och oförutsägbarhet som folkmassor för med sig beskrev den intervjuade i denna intervju hur det även fanns en stor oro kring att tvingas in i en situation där hon behövde interagera med andra människor och bli rörd av dem. Således var det inte bara sidoeffekter av att vara i närheten av folk som var problemet, utan själva närvaron av individer var stressande och otillgängliggörande. En tydlig skillnad jämfört med transmannen i föregående intervju var hur hon uppskattade tanken om reträttplatser. Att ha en lugn plats för nedvarvning såg hon som mycket givande och något som hade kunnat skapa en känsla av trygghet hos henne. Detta då vetskapen om, och existensen av, en reträttplats existens hade kunnat motivera henne att våga utmana sig själv i högre grad då de hade gett henne möjligheten att retirera från en sensoriskt överväldigande situation.

Även orienterbarheten fanns det vissa skillnader mellan promenadintervju två och tre. I denna intervju förtydligade den intervjuade hur viktigt det är med god översiktighet, då detta skapar orienteringsbarhet. Genom att se var hon skulle gå kunde hon planera därefter och att kunna planera var något som både hon med ASD och han med ADD lyfte som mycket viktigt. Förutsägbarhet var alltså inte bara viktigt på gatunivå utan även innan de ens begav sig ut. Att kunna planera en rutt innan de lämnade hemmet lyftes som något de alltid gjorde och som avgörande för att de skulle våga eller kunna motivera sig själva till aktivitet i stadsmiljöer.

Hon lade även extra vikt vid att förutsägbara miljöer var viktiga. Att ha en miljö där olika delar av miljön saknar mönster gjorde henne orolig. Exempelvis nämnde hon hur reklamskyltar, klädesräcken och planteringskrukor kunde försvåra hennes navigation genom att skapa ovisshet i rummet.

I promenadintervju två och tre var det tydligt att tillgänglighetsbegreppet hade både fysiska och mentala aspekter, även om de mentala tog fokus under tiden vi gick. Således var det färre konversationer om konkreta lösningar i den byggda miljön och fler reflektioner kring hur multifunktionella gågator gjorde dem obekväma.

Semistrukturerade intervju 2: f.d. Tillgänglighetsgruppen

Direkt efter alla promenadintervjuerna var klar satte vi oss ner och hade en semistrukturerad intervju där jag ställde fler frågor om tillgänglighet och hur detta tolkades av den/de intervjuade (se intervjuguide i bilaga 3-8). I den första, med de två äldre männen, var fokuset återigen på det fysiska. Tillgänglighet till verksamheter, ramper och underlag var de konkreta byggda aspekterna som diskuterades. Poängen så som de beskrev det var att tillgänglighet ska vara inkluderande och möjliggöra rörelse i den byggda miljön för

alla. De diskuterade också att deras fokus, under intervjun och i arbetet med tillgänglighetsgruppen, har legat på den fysiska tillgängligheten då detta är vad de har kunskap och erfarenhet inom. Därför har deras fokus framförallt legat på lösningar som stödjer de med nedsatt rörelse i nedre extremiteter eller individer med synnedsättningar. Även om det var utanför deras expertis tyckte de att tillgänglighet för de med kognitiva funktionsvariationer också var viktigt men att de kunde mindre om det så valde att inte kommentera på det.

Semistrukturerade intervju 4: transman med ADD

I den semistrukturerade intervjun efter den andra promenadintervjun lyfte den intervjuade tydligt både fysiska och mentala aspekter. Det fysiska perspektivet utvecklades mycket i jämförelse med promenaden medan det mentala var mestadels det samma, om än mer utvecklat. Ur ett fysiskt perspektiv nämnde han breda gator, rullstolsvänligt, bänkar och hur miljön kan anpassas för blinda. Ur ett mentalt reflekterade han kring orienteringsbarhet, folkmassor, ljud och förutsägbarhet. Dock var gränserna mellan perspektiven luddiga. Bänkar är ett tydligt exempel. Han beskrev hur han gärna hade sett fler bänkar, eller motsvarande sittplatser, för att ge individer som behöver paus den möjligheten. Detta var dock inget han personligen var särdeles intresserad av. Istället såg han sittplatser som aggregeringsplatser där individer kan stå och prata istället för att göra det mitt i gatan, alltså blir bänkar ett verktyg för att skapa förutsägbarhet, struktur och tydlighet i den byggda miljön.

Vidare så reflekterade han kring hur han uppfattade det som att fysiska lösningar ofta är syns tydligare, genom exempelvis ramper in i verksamheter. Vidare upplevde han att det fysiska perspektivet oftare diskuteras i tillgänglighetskontexter. Detta förstärktes av att han upplevde kommunens kommunikation som bristfällig då information kring vilka utmaningar som en gågata har inte finns lättillgängliga utan han behöver själv ta reda på hur utmanande miljön är genom besök. Att själv behöva besöka en plats för att ta reda på hur svårhanterlig den är beskrev den intervjuade som obehagligt.

Semistrukturerade intervju 6: kvinna med nivå 1 ASD

Precis som i promenadintervju två beskrev hon i promenadintervju tre hur tillgänglighet har både fysiska och mentala aspekter. De fysiska som hon nämnde var rullstol och komma in i verksamheter. Hennes kopplingar till begreppet var tydligt förankrade i mobilitetsfrågor. Dessa var dock inte aspekter som hon själv behövde interagera med så när jag bad henne utveckla sitt eget perspektiv, vad hon fann tillgängligt, så framkom ett tydligt mentalt perspektiv. Då nämnde hon ljud, mängden intryck, ljus, orienteringsbarhet, reträttplats, grönska, folkmassor, uppdelning och förutsägbarhet.

Folkmassor var återigen det mest störande elementet, av samma anledningar som tidigare nämnt. Hon poängterade dock hur höga, svårförutsägbara ljud är utmanande oavsett var de kommer från. Exempelvis uttryckte hon ett obehag av att vara nära bilvägar då dessa är sensoriskt överväldigande då trafiken låter mycket, kan röra sig snabbt och på oväntade vis.

Hon var också den enda av deltagarna i promenadintervjuerna som reflekterade över grönska och hur mycket hon uppskattade det. Hon beskrev hur det har en lugnande effekt då ljud och ljus kan minskas genom välutformade planteringar. Vidare beskrev hon hur grönska, framförallt träd, ingav ett sorts opreciserat lugn hos henne bara genom dess existens och hennes närhet till det.

Orienteringsbarheten bekräftade hon sina tidigare utlåtanden, att den är central och två viktiga aspekter är att rummet har en tydlig struktur och förutsägbarhet. Element som reklam, uteserveringar och reklamdockor lyftes som besvärande igen. Dessa är alla aspekter som bryter upp den byggda miljön och tvingar personen som rör sig i den att de flera aktiva beslut kring hur hindren ska hanteras. Den intervjuade beskrev detta aktiva beslutstagaden som störande och, framförallt, utmattande. En ny aspekt som kom upp under denna semistrukturerade intervju var hur en tydlig uppdelning var något hon eftersträvade. Hon beskrev hur det hade förenklat navigationen då hon hade behövt göra färre aktiva val. En passande liknelse hon gjorde var vid ett övervakat eller oövervakat övergångsställe. Ett oövervakat finner hon svårare då det är upp till henne att ta beslutet att gå över men är det är övervakat säger en grön gubbe att nu är det fritt fram.

5.2.2 Semistrukturerade intervjuer

Semistrukturerade intervju 1: intervju ett med Malmö stad

I studiens första semistrukturerade intervju intervjuades två anställda på Malmö stad som båda arbetar med tillgänglighet i den byggda miljön. De tryckte på hur komplext det är då det finns många olika aktörer som alla har olika intressen och behov. Framförallt konflikten mellan gångare och cyklister belystes. Tillgänglighet är också inkluderande, enligt de intervjuade. Detta är en uppenbar konflikt då det bara finns så mycket utrymme och så många resurser i stadsmiljön.

Vidare beskrev de hur tillgänglighet framförallt tar sin form genom fysiska åtgärder i den redan byggda miljön, som ledstråk och pollare. De sa också att begreppet inkluderar det mentala, individer med NPF-diagnoser exemplifierade de med. Ur detta perspektiv lyftes hur de försökte använda samma material och få, gärna dämpade, färger för att göra miljön enklare att hantera då dessa lösningar minskar mängden sinnesintryck.

Semistrukturerade intervju 3: intervju två med Malmö stad

Den andra semistrukturerade intervjun med Malmö stad fördes med två anställda som arbetar med tillgänglighet, varutav en av dem var med på den första intervjun. Hen var dock bara med på sista halvtimmen på grund av förhinder. Tillgänglighetsbegreppet definierades på liknande sett som på första intervjun då det beskrevs som inkluderande, om inte alla har tillgång då är det inte tillgängligt var min tolkning av andemeningen. Fokus lades dock på fysiska åtgärder som ramper, ledstänger, kantsänkningar och nivåsättning av gator. Individer med synnedsettningar lyftes som ett viktigt fokusområde i den fysiska kontexten. Mentalt lyfte de intervjuade kontrastmarkeringar, kantstenvisningar och ledstråk. Ett flertal olika lösningar, vilka framförallt kopplades till anpassningen av busshållplatser, som syftar till att göra miljön mer orienteringsbar genom förbättrad tydlighet.

Semistrukturerade intervju 5: projektet Olika men lika

Även i den femte semistrukturerade intervjun, som fördes med en projektmedlem i *Olika men lika* beskrevs tillgänglighet som ett inkluderande begrepp. Den intervjuade beskrev dock hur detta också gör begreppet komplext då bredden av perspektiv och behov är stor. Därför beskrev hen också hur kommunikation är en central aspekt inom tillgänglighetsarbete, då en person inte kan ha alla perspektiv själv. Således behöver stöd hämtas från experter inom ämnet, alltså de med funktionsvariationer. Genom sådant arbete förbättras inte bara tillgängligheten, då fler perspektiv tas i åtanke, utan demokratin förstärks också då fler röster kan göras sig och blir hörda.

Under intervjun diskuterades flera fysiska och mentala perspektiv. Fysiskt lyfte den intervjuade hur hen uppfattade det som att begreppet framförallt var kopplat till att anpassa den byggda miljön för de med rörelsehinder och hörselnedsättning. Utöver detta diskuterade hen hälsofördelarna med att ha en tillgänglig stadsmiljö, då det skapar möjlighet och motivation till rörelse.

Den intervjuades fokus låg dock definitivt på de mentala aspekterna. Sociala band och umgänge lyftes ur ett hållbarhetsperspektiv, att tillgängliga rum kan uppmuntra individer att söka sig ut vilket minskar risken till isolering. Det hen lade störst vikt vid var dock språket, vilket var att förvänta då projektet hen arbetar för jobbar med språktillgänglighet. Språkförståelse lyftes som centralt för att kunna agera självständigt och ha tillgång till samhället i stort.

5.2.3 Sammanfattning av respondenternas reflektioner kring hur tillgänglighet kan definieras

Alla de intervjuade berörde flera, och ofta samma, tillgänglighetsaspekter. Genom intervjuerna blev det tydligt att det var vanligare att begreppet kopplas till fysiska tryck från miljön än mentala. Vidare verkade den personliga erfarenheten påverka begreppstolkningen. En gemensam aspekt som nämndes i alla intervjuerna är hur tillgänglighet är ett inkluderande begrepp. Således syntes ett visst intersektionellt perspektiv, framförallt då flera av de intervjuade reflekterade över hur komplext och konfliktfyllt tillgänglighetsarbete kan vara.

Majoriteten av tillgänglighetsaspekter som nämndes av de intervjuade under intervjuerna var olika konkreta aspekter av den byggda miljön, alltså press från miljön. Ur dessa utmaningar går det dock att utläsa vilka kompetenser som de intervjuade associerar med begreppet. Exempel på fysiska tryck från miljön som lyftes var underlag, sittplatser och trappor/ramper. Bland dessa var nedsatt prestationsförmåga i nedre extremiteter vanligast återkommande men även nedsatt hörsel, syn, balans och uthållighet går att utläsa från intervjuerna baserat på vad de valde att fokusera på.

Det mentala perspektivet var ovanligare i intervjuerna, men det förekom. Här var det vanligare att reflektioner kring specifika kompetenser fördes. Till exempel under promenadintervju två och tre var det tydligt hur deras personliga kompetenser påverkade hur de upplevde den byggda miljön. De beskrev hur sensoriskt överväldigande gågatorna var genom det stora folktrycket, den otydliga strukturen/orienteringsbarheten och högljudda miljön bland annat (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Den mentala pressen från miljön var således svårhanterligt på grund av deras överkänslighet. Under intervjun med en projektdeltagare från Olika men lika lyftes en annan mental individuell kompetens, språkkunskap (personlig kommunikation, 10 april 2024). Orienteringsbarheten påverkas mycket av den kompetensen, då det är svårt att läsa skyltar på ett språk som man inte kan.

5.3 Vad är mental och fysisk tillgänglighet?

De intervjuade diskuterade flera av de individuella kompetenser och tryck från miljön som jag fann i den första integrerade litteraturgranskningen över hur akademisk litteratur beskriver kring tillgänglighet. Ur ett fysiskt perspektiv lyftes alla de kompetenser som litteraturen berörde. Alltså prestationsförmåga i nedre extremiteter, hörsel, balans, uthållighet och synförmåga. Även bland trycken från miljön var skillnaderna få. De kategorier som litteraturen tog upp reflekterade även de intervjuade kring. Till exempel var

gatukvalité återkommande under promenadintervju ett och intervjuerna med Malmö stad genom deras diskussioner kring smågatsten och granitplattor.

Det mentala perspektivet som presenterades i intervjuerna var tydligt kopplat till de levda erfarenheterna hos de intervjuade. Således var den enda individuella kompetensen som togs upp överkänslighet. I litteraturen var det framförallt äldres och individer med ASD som studier hade förts kring. Enligt min intervjustudie verkar det finnas flera likheter mellan hur en person med autism och en med ADD ser på mental tillgänglighet, men också några skillnader. Att tillgodose mental tillgänglighet kan således ge stöd till flera grupper.

De tryck från miljön som de intervjuade reagerade på då var också kopplat till deras egna erfarenheter. Från promenadintervjuerna var det tydligaste resultatet hur besvärande folkmassor kan vara då de för med sig stora mängder av sensoriska intryck. Således var de flesta tryck som nämndes under de intervjuerna kopplade till de sensoriskt utmanande trycken från miljön, exempelvis uppdelning och förutsägbarhet. Intervjuerna antyder, precis som litteraturen, att en mentalt tillgänglig miljö där de sensoriska intrycken minimeras.

Intressant var att de intervjuade inte reflekterade kring förtätning som en viktig aspekt av tillgänglighet. Med tanke på begreppets popularitet i hållbarhetsdiskurser (Carmona, 2010; Müller, 2023; Pont m.fl., 2021) hade jag antagit att det skulle lyftas med argumentet att tillgänglighet skapas genom närhet. Universell utformning lyftes dock i intervjuerna med Malmö stad, utan att exemplifiera exakt vad de menade med begreppet. Det användes på ett liknande sätt som Steinfeld och Maisel (2012) reflekterade över, alltså att det var abstrakt och utan tydlig riktning.

Sammanfattningsvis bekräftade intervjuerna att det som jag inkluderade i den första integrerade litteraturgranskningen var relevant för marginaliserade grupper i frågor om tillgänglighet. Baserat på resultaten från den första integrerade litteraturgranskningen och intervjuerna kommer jag nu definiera fysisk och mental tillgänglighet (se bilaga 9 för tabell med alla referenserna för den första integrerade litteraturanalysen).

5.3.1 Fysisk tillgänglighet

Den ekologiska modellen beskriver hur tillgänglighet skapas genom interaktionen mellan individuell kompetens och press från miljön (Lawton & Nahemow, 1973). Ur detta perspektiv skapas fysisk tillgänglighet genom att en individ, oavsett individuell kompetens, kan röra sig inom och genom den. Alltså kan inte trycket från miljön överstiga denna kompetens (Iwarsson & Ståhl, 2003; Lawton & Nahemow, 1973; Pruchno m.fl., 2021). De kompetenser som identifierades i resultaten från den första integrerade litteraturgranskningen och intervjuerna var prestationsförmåga i nedre extremiteter, balans, uthållighet, hörsel och syn. Tryck från miljön som kan vara utmanande för individer som har problem med en eller flera av dessa kompetenser kan till exempel vara trappor, ojämnt underlag och få sittplatser. Alltså, ifall den byggda miljön försvårar rörelse för en person vars mobilitet, syn eller hörsel är nedsatt; då är den fysiskt otillgänglig. Om miljön istället förenklar resa kommer platsen vara tillgänglig. Ramper, platt underlag och ledstråk är exempel på detta.

5.3.2 Mental tillgänglighet

Den byggda miljöns tolknings- och orienteringsbarhet är i fokus för denna tillgänglighetsform, alltså att göra miljön både lättförstådd och hanterad oavsett vilka mentala kompetenser en individ har. Den första integrerade litteraturgranskningen visar på flera mentala individuella kompetenser som påverkar detta: Överkänslighet, språkförståelse, kognitiva besvär, självtillit gällande gång och dyspraxi/proprioception. Bland dessa reflekterade de intervjuade kring överkänslighet, språkförståelse och självtillit gällande gång. De tryck från miljön som interagerar med dessa kompetenser är sådana som påverkar läsbarheten, den psykosociala kontexten och antalet sensoriska intryck.

Ur ett läsbarhetsperspektiv är det således viktigt att skapa ett översiktligt rum som har tillräckligt med utrymme och är uppdelat på ett tydligt vis. Detta kan vara utmanande för individer av flera anledningar men framförallt ifall de har svagare kognition, överkänslighet och/eller nedsatt syn. Gemensamt för dessa är att de gör det svårare för individer att tolka och orientera sig i rummet, då de kan ha svårt att se och tolka omgivningen. Exempel på åtgärder i den byggda miljön som förbättrar läsbarheten är tydlig skyltning, ljudsignaler eller taktila element kan vara ett stort stöd.

Från ett psykosocialt perspektiv handlar det om att känna sig trygg och motiverad till att gå i rummet. Att ha ett starkt socialt nätverk och kognitiv kapacitet gör det lättare att våga ta sig ut och känna sig motiverad till att göra det. Ett exempel som lyftes under promenadintervju tre var att ifall det hade funnits reträttplatser hade hon känt sig mer trygg i att ta sig ut och utforska staden (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024).

Ur ett sensoriskt perspektiv handlar det om att rummet ska vara utformat på ett sätt som erbjuder lösningar för individer som har olika toleransnivå för flera sorters stimuli. Detta är som viktigast för de med kognitiva besvär och/eller överkänslighet då dessa individer riskerar att bli överväldigade av alla intryck en gågata har. Under promenadintervju två och tre diskuterades reträttplatser som potentiellt hjälpmedel mot sensorisk överstimulans (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). I likhet med litteraturen reflekterade de båda över att det kunde vara mycket hjälpsamt, även om transmannen med ADD inte hade ett egenintresse så trodde han att det kunde ge stöd till många andra (Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Övriga exempel från både intervjuer och litteratur är gröna element, sensorisk uppdelning och visuellt stöd.

Mental tillgänglighet skapas alltså när den byggda miljön är lättorienterad och erbjuder platser som kan användas för att komma undan och skydda sig från obehagliga sensoriska intryck.

6 HUR GOD ÄR DEN FYSISKA OCH MENTALA TILLGÄNGLIGHETEN PÅ SÖDRA FÖRSTADSGATAN, SÖDRA TULLGATAN OCH DAVIDSHALLSBRON I MALMÖ?

Baserat på arbetet i föregående kapitel kommer nu vilken kunskap studiens fall kan ge om tillgänglighet på gågator för marginaliserade grupper vidareutvecklas genom att undersöka tillgängligheten på gågatorna Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron. I detta kapitel kommer jag presentera resultaten från min ostrukturerade observation och promenadintervjuerna. Avslutningsvis kommer jag föra en diskussion kring hur god tillgängligheten, ur ett fysiskt och mentalt perspektiv, är på den undersökta sträckan.

6.1 Tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron enligt den ostrukturerade observationen

Den ostrukturerade observationen fördes mellan 11:10-12:10 den 2:a april. Det var en mulen, och relativt sval dag så det var färre folk ute än vanligt. Under de 60 minuterna gick jag fram och tillbaka från Gustav Adolfs torg till Triangelorget via gågatorna Södra Tullgatan, Davidshallsbron och Södra Förstadsgatan.

6.1.1 Södra Tullgatan

Södra Tullgatan är cirka 75 meter lång och går mellan Gustav Adolfs torg och Davidshallsbron. Gatans underlag är kring 1/3 granitplattor och 2/3 smågatsten. Längs med gatans båda sidor ligger granitplattorna i två linjer. I mitten finns det två rader med träd som täcker cirka 1/4 av gatans bredd. Mellan träden finns det mindre detaljer av smala granitplattor. Längs med gatan finns det framförallt olika affärer med en restaurang på hörnan mot Davidshallsbron.

Ur ett fysiskt och negativt perspektiv reagerade jag på hur det endast fanns två bänkar längs med sträckan. Dessa var också bland träden, vilket skulle kunna göra dem utmanande att nå ifall en person har mobilitetssvårigheter. Framförallt då det var här, bland och mot träden, folk satte sina cyklar. Jag var på platsen en dag med relativt lite trafik men trots detta var en av de två bänkarna relativt blockerad (se figur 2). Jag upplevde det som att träden i mitten skapade en tydlig uppdelning. Detta reagerade jag på då ytan att gå på blev mindre. Detta förminskade utrymme gjorde också att jag reagerade mer på när cyklister cyklade förbi i höga hastigheter. Något som kan vara utmanande för individer med svagare individuell kompetens, då det är lättare att missa en cyklist ifall du har nedsatt syn eller hörsel och svårare att komma undan om du har begränsad mobilitet i nedre extremiteter. Således reflekterade jag över hur cyklisterna påverkar säkerheten negativt. Ingångarna till de olika verksamheterna längs med gatan var generellt otillgängliga då majoriteten endast hade trappuppgångar. Ur ett neutralt perspektiv reflekterade jag kring underlaget och översiktligheten. Så länge det finns smågatsten kommer underlaget vara utmanande men här hade ett tydligt

Figur 2: Bild på blockerad bänk, Södra Tullgatan (författarens fotografi)

försök gjorts för att tillgängliggöra den då andelen granitplattor var relativt hög. Översiktligheten genom gatan var god, dock gjorde trädens uppdelning att det kunde vara utmanande att se över den. Detta förstärktes av att det var mellan träden som folk ställde cyklar men det var även här som planteringskrukor stod. Således skapades ett stökigt intryck. Lutning och höjdskillnader var inget jag reflekterade kring. Den positiva aspekten jag reagerade på var att den raka sträckan från början till slut längs fasaderna var relativt ostörd, vilket gjorde att granitplattorna inte täcktes vid särdeles många tillfällen. Jag uppfattade den fysiska tillgängligheten som begränsad här, förutom ur ett mobilitetsperspektiv då granitplattorna täckte en större andel av gatan.

Ur ett negativt mentalt perspektiv reagerade jag på miljötrycket den mindre gatstorleken skapade. Möjligheten att ta sig undan från en sensoriskt utmanade situation var således låg och risken för trängsel hög. Jag uppfattade det dock som att pressen från miljön överlag hade en positiv effekt. Träden i mitten dämpade flera sensoriska intryck, som ljus och ljud, samtidigt som de skapade en tydlig uppdelning. Om personer valde att stanna för att prata, eller vila, tenderade de att göra det bland träden. Alltså var förutsägbarheten relativt god, då gångflödena var mer lättolkade. Potentiellt störande och ickepermanenta gatuelement som krukor och parkerade cyklar var också lokaliserade till mittsektionen vid gatan, vilket kan hjälpa till med förutsägbarheten. Enligt min tolkning var det visuella rummet relativt enkelt på grund av uppdelningen, att oberäkneliga element var lokaliserade till gatans mittparti, och det dämpade färgschemat. Sammanfattningsvis är min tolkning att Södra Tullgatans mentala tillgänglighet är relativt god på grund av den sensoriskt dämpande effekten träden har och den tydliga uppdelningen de skapar.

6.1.2 Davidshallsbron

Davidshallsbron är cirka 40 meter lång och går mellan Södra Tullgatan och Drottninggatan. Drottninggatan är en fyrfilig huvudled med hastighetsgränsen 40 km/h. Där bron kopplar an till Drottninggatan finns ett stort övergångsställe så en rak sträckan mellan Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan skapas. Själva bronns underlag består av granitplattor men utrymmet mellan den och Södra Tullgatan är smågatsten dominerande. Detta utrymme är en del av Södra Tullgatan men visuellt hör det samman mer med Davidshallsbron, således diskuterar jag området här. Öst och väst om bron finns det breda trappor som leder till kanalen. Det finns inga verksamheter längs med bron.

De fysiska tryck från miljön som påverkar tillgängligheten negativt längs med Davidshallsbron var framförallt smågatstenen vid Södra Tullgatan och att trapporna ner till kanalen var otillgängliga, vilket minskar vilomöjligheterna. Bron är välvd, vilket kan göra den utmanande för mobilitetshindrade individer. Dock är nivåskillnaden inte speciellt stor vilket gör lutningen låg. Ur ett positivt perspektiv var hela bronns underlag granitplattor vilket gjorde det väldigt platt och lättmanövrerat. Den är också bred och öppen så risken för trängsel är låg. Sträckan är rak och bronns mittpunkt ligger lite ovanför kringliggande gator vilket skapar en god orienteringsbarhet då översikten är god. Något som i viss mån väger upp för utmaningen Drottninggatan för med sig. Även om trapporna var otillgängliga fanns det flera bänkar på den östra sidan vilket ger viss möjlighet till vila. Sammantaget observerade jag tillgängligheten som god, främst på grund av underlaget men även då det fanns viloplatsen och bron är relativt bred.

Det mentala trycket från miljön hade flera positiva och negativa aspekter enligt min observation. En negativ aspekt är att uppdelningen var begränsad samt att upplägget är väldigt öppet. Tillsammans med folktrycket kan det således bli sensoriskt överväldigande. Framförallt ljud och ljus var väldigt intensivt längs sträckan

då det inte fanns skydd från solens ljus eller ljuden från Drottninggatans biltrafik. Bron ligger relativt sceniskt, vilket gör att många individer väljer att stanna för att njuta av utsikten. Detta kunde dock ske sporadiskt vilket gjorde förutsägbarheten sämre. Det saknades också grönska på sträckan. Det visuella rummet uppfattade jag som blandat. Färgerna är återigen dämpade men Drottninggatan kan vara överväldigande då många bilar kör längs med vägen. Ur ett positivt perspektiv uppfattade jag trapporna som gick ner mot vattnet som ett potentiellt utrymme för vila då du kommer bort från folkströmmen i viss utsträckning och kan njuta av det lugna vattnet i kanalen. Den mentala tillgängligheten uppfattade jag således som blandad. Vattnets lugnande effekt och potentiellt undanflyktsområde var positivt men samtidigt fanns en stor risk för att gatan och bron var högst sensoriskt överväldigande.

6.1.3 Södra Förstadsgatan

Södra förstadsgatan är cirka 400 meter lång och går mellan Davidshallsbron och Triangelorget. Detta är den längsta och högst trafikerade av alla gågatorna jag undersökte. Gatan är väldigt rak och underlaget är framförallt smågatsten men det finns relativt många granitplattor också. Av alla gågatorna är detta den med högst andel platt underlag. Det finns många affärer och restauranger längs med gatan.

Det fanns flera fysiska tryck från miljön som jag reagerade negativt på längs med gatan. De tre största var trappor, underlaget och hinder på gatan. Nästan alla verksamheterna hade trappor som behövde bestigas för att komma in i dem, något som är utmanande för de med reducerad mobilitet. Även om det var relativt mycket platt underlag är var min uppfattning att detta var en av de mer svårnavigerade gatorna då plattorna avbryts av smågatsten vid jämna mellanrum (se figur 3).

Figur 3: Bild på avbrutna granitplattor, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi)

Således skapas inte ett lika tydligt stråk som det Södra Tullgatan har. Det andra stora problemet jag reflekterade över var hur många uteserveringar, reklamskyltar, krukor och annat som var utplacerat längs med gågatan. Dessa täckte granitplattorna vid flera tillfällen vilket tvingar gångare ut på smågatstenen (se figur 4). Även om de inte blockerar allt skapar de fortfarande hinder i miljön som kan vara svårnavigerade, framförallt för individer med svag mobilitet eller syn, då det inte finns ett tydligt mönster i vart de är utsatta. Båda dessa fysiska tillgänglighetsproblem förstärks av det höga folktrycket, då fler människor på en liten yta ökar trängseln. Något som också försvårar navigationen längs med gågatan då jag upplevde den som trång vid flera tillfällen. Ur ett positivt perspektiv fanns det relativt många sittplatser utplacerade längs med gågatan. Vidare reflekterade jag inte över några

Figur 4: Bild på blockerade granitplattor, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi)

höjd- eller nivåskillnader. Vid de platser där det inte fanns uteserveringar eller andra hinder var det också relativt rymligt. Sammanfattningsvis uppfattade jag den fysiska tillgängligheten som dålig på denna gågata då det var svårt att orientera sig eftersom det var så många hinder utplacerade och underlaget var utmanande till följd av dess ojämnhet.

Ur ett mentalt perspektiv fanns det tryck som miljön presenterade, majoriteten negativa. Södra Förstadsgatan var som tidigare nämnt den populäraste av alla gågatorna, vilket gjorde folktrycket störst här. Detta skapar flera sensoriska utmaningar, framförallt då gatans uppdelning inte var tydlig. Det fanns inte någon tydlig struktur bakom de uteserveringar, reklamskyltar och andra ickepermanenta hinder som var utplacerade på gatan vilket kan skapa problem med förutsägbarhet. Ett annat problem detta skapade var ett mer komplext visuellt rum, alltså fler aspekter att vara uppmärksam på. Ljus och ljud var också intensivt längs hela sträckan. Det fanns dock vissa positiva aspekter, som att färgschemat var dämpat och det fanns träd i båda ändarna av gatan. En intressant aspekt var dock ett utrymme mellan fastigheterna Södra Förstadsgatan 36A-38A. I den annars väldigt raka gatubilden var detta en bukt med en tunnel (se figur 5). I tunneln uppfattade jag det som att skydd kunde sökas från de mest påträngande sensoriska hindren som gågatans miljö hade. Således reflekterade jag att platsen potentiellt kunde fungera som en reträttplats. Sammantaget upplevde jag den mentala tillgängligheten som dålig men med en potentiell reträttplats som hade kunnat hjälpa.

Figur 5: Bild på potentiell reträttplats, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi)

6.1.4 Sammanfattning av den ostrukturerade observationen

Under observationen reflekterade jag över att tillgängligheten, både den fysiska och mentala, var blandad men gatorna att gatorna lutade åt att den var otillräcklig. De största exemplen på den fysiska otillgängligheten var ojämnt underlag, ingångarna till verksamheter och hinder på gatan. Alltså smågaststen, trappuppgångar och delar av den byggda miljön som var i vägen vid rörelse längs gågatorna.

De vanligaste fysiska trycken från miljön som förenklade, eller tillgängliggjorde, rörelse var jämnt underlag, sittplatser och god översiktighet. Jag upplevde det som att vid flera platser längs med gatorna fanns det god tillgänglighet av granitplattor som jämnade ut underlaget. Vidare fanns det bänkar, eller motsvarande viloplatser, längs med alla gatorna och de byggda rummen var överlag enkla. Bland gågatorna var det Södra Tullgatan och Södra Förstadsgatan som observerades ha sämst fysisk tillgänglighet. Min reflektion var att Davidshallsbron hade bäst. Brons underlag bör nämnas här, då det är helt jämnt.

Ur ett mentalt perspektiv var de största hindrande trycken från miljön var det höga sensoriska trycket, framförallt från ljud och ljus, samt otydlig uppdelning och lite grönska. Gatorna tenderade att vara väldigt öppna vilket gjorde att ljud, och ljus, inte stoppades. Således blev dessa tryck intensiva. Den otydliga uppdelningen av det byggda rummet gjorde att folk rörde sig svårförutsägbart. På grund av detta var det svårt att hitta lugna platser. Grönska, framförallt träd, hade kunnat avhjälpa pressen från miljön genom att

absorbera ljud/ljus, skapa uppdelning och lugnare platser. Således var det en stor brist att grönskan var så pass ovanlig längs med gatorna. De möjliggörande trycken miljön erbjöd går enklast att exemplifiera med Södra Tullgatan då den var motsatsen till utmaningarna som beskrevs. Gatan hade en tydlig uppdelning och flera träd vilka samarbetade för att reducera de sensoriska trycken. Således var det denna gågata som var högst mentalt tillgänglig. De övriga låg på ungefär samma nivå. En reflektion jag fick medan jag promenerade var hur det fanns bristande övergångszoner. Möjligtvis att Davidshallsbron hade fungerat som en men där var det väldigt många människor så det sensoriska trycket var fortfarande liknande där som längs med gågatorna.

Resultatet av denna ostrukturerade observation var att jag kände mig säker i att mina intervjuade skulle kunna ha åsikter kring tillgängligheten längs med gågatorna och att jag valde ut några platser där vi kunde stanna och diskutera miljön. Stoppen var i mitten av Södra Tullgatan, på Davidshallsbron precis där bron knöt an till Södra Tullgatan och utrymmet mellan fastigheterna Södra Förstadsgatan 36A-38A. De gjordes där då det fanns viloplatsen samt att tillräckligt mycket av gatan i fokus hade promenerats längs med för att reflektioner skulle kunna göras.

6.2 Tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron enligt promenadintervjuerna

För detta avsnitt är det framförallt resultaten från promenadintervjuerna, och tillhörande semistrukturerade, som är i fokus. Alltså, hur upplevde de som jag promenerade med tillgängligheten mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg via Södra Förstadsgatan och Södra Tullgatan. Promenadintervjuerna kommer presenteras separat, sedan kommer en kort sammanfattning om vad som sades i de övriga semistrukturerade intervjuerna presenteras för att underkapitlet avslutas med en analys kring resultaten från intervjuerna.

6.2.1 Promenadintervjuer

Promenadintervju 1: f.d. Tillgänglighetsgruppen

De intervjuade lyfte flera positiva och negativa aspekter av tillgängligheten på gågatorna medan vi promenerade på dem. Ur ett positivt perspektiv diskuterade de gatornas granitplattor, vissa fastigheters tillgänglighetsanpassningar och Davidshallsbron. Granitplattorna benämndes som ett positivt försök till att göra underlaget jämnare och skapa viss orienteringsbarhet i rummet, då de generellt sett ledde någonstans. Vissa fastigheter hade gjort anpassningar för att tillgängliggöra sina entréer, som ramper in i verksamheten eller knapp på fasaden som du kunde klicka på för att få hjälp. Davidshallsbron lyftes som ett mycket positivt exempel på hur ett bra underlag kan se ut. Den har ingen gatsten utan endast plattor vilket skapar ett lätthanterat och jämnt underlag.

Det var dock betydligt fler negativa aspekter de reagerade på. De diskuterade underlaget, granitplattor, störande element, trängsel vid folkmassor, tillgång till verksamheter och få sittplatser. Underlaget längs med rutten domineras av smågatsten, något som de intervjuade lyfte som högst otillgängligt då det skapar ett mycket ojämnt underlag som är svårkorsat. Han med käpp visade hur lätt det var att sätta käppen mellan smågatstenarna och således snubbla till. Även mannen i permobil visade hur otillgängligt det var för

hjulburna färdmedel då underlaget gör resan skakig. Utöver att vara otillgängligt i sig självt lyfte de äldre männen hur smågatsten också förstärkte andra, otillgängliga aspekter av gatan. Tillexempel lutning och nivåskillnader gjordes mer utmanande då det var svårare att få en stabil grund att stå på genom det ojämna underlaget. Granitplattor hjälper till här, som tidigare beskrivit, men utöver Davidshallsbron var de sällan breda nog för att tillgodose mer än en person eller ifall ett bredare färdmedel används, som permobil eller rullstol. Vidare var det vid flera tillfällen som granitplattorna endast användes för att skapa en attraktiv design längs med gågatorna. De intervjuade beskrev hur detta försämrade orienteringsbarheten då plattornas funktion som ledande och strukturerande av den byggda miljön undermineras ifall de då och då slutar ha den funktionen. Mellan Davidshallsbron och Södra Tullgatan finns ett tydligt exempel på detta (se figur 6).

Figur 6: Bild på dekorativa granitplattor, mellan Södra Tullgatan och Davidshallsbron (författarens fotografi)

Plattorna var framförallt placerade längs fasaderna på gågatorna och det är även här som majoriteten av hinder i stilen av uteserveringar, reklamskyltar eller planteringskrukor var placerade (se figur 7). Alltså förlorar granitplattorna sin potentiella tillgänglighetsfrämjande karaktär då de var blockerade. Det är dock inte bara objekt som blockerar plattorna, eller gatorna i mer generell betingelse, utan även andra människor kan göra det. De intervjuade beskrev hur, trots att alla gatorna vi besökte är relativt breda blir det snabbt trångt när det är mycket folk ute. De intervjuade beskrev också hur de flesta vill gå längs med fasaderna, även ifall de saknar synlig funktionsvariation, vilket försvårar för dem som är mer beroende av det jämnare underlaget som granitplattorna erbjuder. Således när folktrycket ökar blir det exponentiellt mycket svårare att få tillgång till jämnt underlag.

En stor del av de olika reflektioner de två äldre männen hade var hur utmanande det var att komma in i flera av verksamheterna som låg längs med gågatorna vi besökte. Majoriteten hade några trappsteg som behövde bestigas för att komma in, något som försvårade inträde för mannen med käpp och omöjliggjorde det för han i permobil. Det sista otillgängliga som de två äldre männen lyfte var hur få sittplatser det fanns längs med hela sträckan. Något de gärna hade sett mer av.

Bland de tre gågatorna vi gick på var det framförallt Södra Tullgatan som de ogillade ur ett tillgänglighetsperspektiv. Även om träden i mitten var fina och skapade en lummigare miljö begränsade

Figur 7: Bild på hinder över granithäll, Södra Förstadsgatan (författarens fotografi)

de också rörelseutrymmet väsentligt vilket skapade en utmanande miljö för de intervjuade att röra sig på. Dock hade de inte särdeles mycket positivt att säga om någon av gatorna vi besökte. De reflekterade inte heller över övergångszoner vid något tillfälle.

Promenadintervju 2: transman med ADD

I denna intervju lyftes det också flera positiva och negativa aspekter av gågatorna. De positiva aspekter den intervjuade reflekterade kring var breda gator, potentiell reträttplats och Davidshallsbron. Överlag beskrev den intervjuade det som att gatornas cirkulationsutrymmen var breda nog, han upplevde det som att platsen räckte till när vi var där. Nära Triangelorget, på adresserna Södra Förstadsgatan 36A-38A (se figur 5 ovan) finns där ett utrymme som jag trodde kunde fungera som reträttplats. När vi pausade och jag bad honom reflektera över det så höll han i viss mån med. Han uppfattade det som sensoriskt avskärmat och lugnande då ljudnivån var lägre, skugga lättillgänglig och färre människor närvarande. Även om det fanns mycket folk på Davidshallsbron upplevde ändå den intervjuade det som att platsen var lite lugnare. Det öppna landskapet, tillskillnad från gågatornas inneslutande höga väggar, gav honom viss möjlighet att slappna av. Bron ligger också lite högre än det omkringliggande vilket gjorde att det var relativt enkelt att få en tydlig översikt på nästkommande platser. Han lyfte exempelvis hur det var skönt att få överblick på den stora bilvägen Drottninggatan, som ligger i anslutning till bron. Den intervjuade upplevde det alltså som att bron på grund av dess öppenhet och högre läge hjälpte till med orienteringsbarheten. Bron fungerade dock inte som en övergångszon, då trycken från miljön fortfarande var de samma och intensiva, även om de var mildare än på gågatorna.

De negativa aspekterna den intervjuade lyfte var Davidshallsbron, hinder på gatan, otydlig struktur, reträttplatsen och trångt vid folkmassor. Den intervjuade såg överlag positivt på Davidshallsbron men reflekterade kring hur öppenheten också skapade utmaningar. Det är relativt lummigt, framförallt direkt väster om bron mot Gamla kyrkogården, så många väljer att sätta sig ner eller pausa på/vid bron. Detta gör också att rörelsemönstren på bron blir svåröversäglbara, då flera individer väljer att mer eller mindre abrupt stanna upp för att stå still en stund. Detta skapar inte en svåröversäglbarhet då folk kan stanna utan även då andra individer behöver hantera dessa pauser. Något som den intervjuade fann skapade en svåröversäglbar situation då han inte kunde vara säker på hur de andra människorna i sin närhet skulle agera.

Att miljön var svårtolkad och oförutsäglbar reagerade han på vid flera olika tillfällen. Utöver bron nämndes även ickepermanenta hinder som störande av den anledningen. Inte bara att de avbröt gatans flöde genom att blockera sektioner av den utan också då folk kunde stanna vid dem utan förvarning. Det utmanande med plötsliga förändringar var enligt den intervjuade att han redan var spänd då gågatorna vi gick längs med var sensoriskt utmanande och att då få en oväntad sak till som behövde hanteras gjorde utmaningen mer svårhanterlig. En annan orosfaktor med framförallt uteserveringar, men även reklamskyltar/dockor i viss utsträckning, är att dessa är placerade längs med fasadkanten och det är där den intervjuade berättade att han gärna går. Detta då sinnesintrycken blir lite färre då väggen skyddar hans ena sida, det blir en konstant i ett hav av osäkerheter. Att då tvingas ut från den till mitten av gatan då det kommer en exempelvis en uteserveringen blir då utmanande dubbelt upp då han tvingas göra något oväntat samtidigt som väggens trygghet försvinner. Dessa otydliga rörelsemönster fann den intervjuade var ett problem längs med hela sträckan vi gick. Att folk gick och stannade lite var som beskrev han som mycket störande. Huvudanledningen till detta beskrev han vara den mentala energi det tog att hålla koll på alla människorna

i sin omgivning. Därför hade han uppskattat en tydligare struktur så att det blev lättare att se hur andra människor skulle röra sig.

Utrymmet på Södra Förstadsgatan 36A-38A hade den intervjuade blandade känslor till, då han överlag såg konceptet som något positivt. Dock hade han inte reagerat på att utrymmet skulle kunna ha den funktionen ifall jag inte pekat ut den, då det saknades tydliga indikatorer på att detta var en plats för avslappning som exempelvis sittplatser. Alltså, för att det skulle kunna ses som en reträttplats hade han velat se det utvecklat och förtydligat att det är vad det är. Den intervjuade beskrev dock att även ifall det hade gjorts tydligare hade han inte brukat utrymmet. Detta berodde på att han skulle finna det mer stressande att ta en paus under resan för att återhämta sig istället för att bara kämpa vidare och ta sig dit han behövde ta sig. Han reflekterade dock vid att han kunde tänka sig att många andra individer skulle kunna dra nytta av en reträttplats.

Den gemensamma nämnaren för all problematik han upplevde var dock hur han fann folkmassor överväldigande. De är högljudda, svårförutsägbara och i vägen. Alltså är ett populärt gågatustråk som Triangeln till Gustav Adolfs torg utmanande för honom. Han beskrev hur, även om han skulle till en affär eller restaurang på stråket. Därför lyfte han Triangelorget och Södra Förstadsgatan som de mest utmanande delarna av promenaden. Södra Tullgatan lyfte han som den trevligaste delen av sträckan. Träden gav skugga och dämpade ljud samtidigt som deras placering skapade en tydligare struktur i hur människor rörde sig på gatan.

Promenadintervju 3: kvinna med nivå 1 ASD

Likheterna var fler än skillnaderna mellan promenadintervju två och tre. Precis som för transmannen med ADD var fokuset under denna intervju på hur sensoriskt överväldigande gågatorna var, framförallt på grund av det höga folktrycket. Den största skillnaden på ett generellt plan var att kvinnan med ASD fann det mer utmanande och blev lättare överväldigad. Ett gott exempel på detta är ljus. Mannen med ADD reflekterade kring det som störande men lade inte speciellt stor vikt vid det. I denna intervju var lyftes ljust istället som mycket störande och något som hon aktivt sökte skydd från. Känsel var också en aspekt som endast lyftes i denna intervju. Den intervjuade lyfte hur alla sensoriska intryck, oavsett form, lätt blir överväldigande för henne. Att råka röra vid en annan människa eller när det är kraftiga vindbyar var alltså utmanande för henne då hon beskrev hur att bli rörd utan eget initiativ var obehagligt.

En annan tydlig skillnad var kring utrymmet på Södra Förstadsgatan 36A-38A. Den intervjuade hade inte kommit i kontakt med konceptet reträttplats tidigare men tyckte mycket om tanken och beskrev att det var något hon skulle vilja använda. Dock, hon beskrev på liknande sätt som mannen med ADD att platsen hade behövt bänkar eller soptunna för att förtydliga dess funktion och göra den användbar. En annan skillnad var hur grönska tog större utrymme här än i någon av de tidigare intervjuerna. Det lyftes som både lugnande och sensoriskt dämpande då det minskar framförallt ljud och ljus. Avslutningsvis så fann hon inte Davidshallsbron lugnande. Öppenheten var mer stressande än avslappnande, då det blev fler sinnesintryck, och dessutom var ljuset väldigt starkt på platsen. Platsen fungerade alltså inte som en övergångszon för henne.

I hur tillgängliga gågatorna var hade hon exakt samma tankar som han i transmannen med ADD, att Triangelorget och Södra Förstadsgatan var högst utmanande medan Södra Tullgatans uppdelning gjorde att gatan var den mest lättnavigerade.

6.2.3 Sammanfattning av respondenternas reflektioner kring tillgängligheten längs med Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron

Alla intervjuerna höll med om att tillgängligheten var bristande längs med gågatorna mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg. Vad de reagerade på skiljde sig dock mycket åt beroende på personligt perspektiv. De två äldre männen från f.d. Tillgänglighetsgruppen fokuserade på den fysiska tillgängligheten med specifikt mobilitets- och synnedsetts rörelsemöjligheter i fokus. Aspekter som att underlaget var dåligt på grund av smågatsten, verksamheterna svårnådda då trappor behövde bestigas för att få tillträde och vid folkmassor blev det snabbt trångt, trots relativt breda gator (personlig kommunikation, 03 april 2024a). De två andra promenadintervjuerna hade ett mycket tydligare fokus på de mentala aspekterna av tillgänglighet. I dem låg fokuset på hur lätt det var att bli överväldigad på gågatorna. Ur deras sensoriska perspektiv var miljöerna högst utmanande, framförallt på grund av folkmassorna. Dessa är högljudda, svårförutsägbara och gjorde det svårt att tolka gatans struktur (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a).

Det var även flera platser där de olika intervjusubjekten hade olika erfarenheter. Södra Tullgatan är ett bra exempel på detta. Både transmannen med ADD och kvinnan med ASD uppskattade den mer uppdelade designen och beskrev detta som den trevligaste av de tre gågatorna (personlig kommunikation, 03 april 2024; personlig kommunikation, 07 april 2024a). De två äldre männen hade motsatta reaktioner på gatans uppdelade struktur, de fann den störande då de hade mindre yta att röra sig på (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a).

Det som framkom under promenadintervjuerna var att de intervjuade ansåg att tillgängligheten på gatorna inte var god. Något som även de övriga semistrukturerade intervjuerna också kom fram till. Både från ett fysiskt och mentalt perspektiv beskrev de intervjuade hur tillgängligheten brast. Det belyser dock en intressant konflikt mellan hur olika designval kan påverka grupper olika, som fallet med Södra Tullgatan.

6.3 Hur god är den fysiska och mentala tillgängligheten på Södra Förstadsgatan, Södra Tullgatan och Davidshallsbron i Malmö?

Under observationen kom jag fram till att tillgängligheten från ett fysiskt och mentalt perspektiv var begränsad. De stora trycken miljön hade ur ett fysiskt perspektiv var ojämnt underlag, ingångarna till verksamheter och hinder längs med gatan. Dessa satte press på alla fysiska individuella kompetenser som jag hittade i litteraturen: prestationsförmåga i nedre extremiteter, balans, uthållighet, hörsel och syn. Under intervjuerna bekräftades det att dessa aspekter av fysisk tillgänglighet var bristfälliga, genom att till exempel underlaget smågatsten och trappuppgångar till verksamheter. En fysisk aspekt som jag inte uppfattade som ett problem under observationen var lutning och höjdskillnader. Detta var dock något som de äldre männen reagerade och visade på alla gatorna genom att peka ut hur ojämnt det var på längs med stora delar av alla gågatorna. Framförallt Södra Förstadsgatan lyftes som ett problem (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a).

Ur ett mentalt perspektiv var det framförallt otydlig uppdelning, högt sensorisk tryck och liten mängd grönska som jag reagerade på under observationen som utmanande press från miljön. Dessa tryck sätter framförallt press på de individuella kompetenserna överkänslighet och kognitionen då rummet blev mindre tydligt och således mer svårtolkat. Under promenadintervjuerna som lyfte den mentala tillgänglighet var överkänsligheten i fokus (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med

ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Även om det inte var några större skillnader i trycken från miljön som jag reagerade på under observationen och som de intervjuade i promenadintervju två och tre lyfte så var det en tydlig skillnad i hur störande de uppfattade trycken. De två visade tydligt hur utmanande det är med överkänslighet, en känsla jag inte kunde reproducera genom egen erfarenhet eller litteraturgranskning. Tydligaste exemplet på detta var hur utmanande folkmassor var och vilka sensoriska utmaningar de förde med sig (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Ett annat exempel är hur efter observationen reflekterade jag över att Davidshallsbron hade kunnat fungera som en övergångszon. Detta höll inte de intervjuade med om då bron fortfarande hade högt sensoriskt tryck och inte var tillräckligt av ett avbrott för att kunna ställa om (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). En mental press från miljön jag inte reflekterade över i observationen var språket och skyltningen. Detta var något som den femte semistrukturerade intervjun diskuterade detaljerat (Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024). Om en person med svaga svenskkunskaper, eller begränsad förståelse för hur det skyltas i Malmö stad, kommer gågatorna vara utmanande att navigera ifall du behöver besöka en specifik plats.

Cyklar, både parkerade och i rörelse var något som jag reagerade på som störande under observationen. Detta var dock inget som någon i promenadintervjuerna reflekterade kring. Det lyftes endast i den första intervjun med Malmö stad. Min tolkning av detta är att de jag intervjuade är så vana vid cyklar i Malmö, så de reflekterade inte över dem.

Genom intervjuerna blev det tydligt att miljömedvetenhetsypotesen stämmer, i alla fall för de jag intervjuade. De intervjuade fokuserade tydligt på hur deras personliga kompetenser kombinerat med trycken från miljön gjorde ett område tillgängligt eller ej. För de två äldre männen grundades deras reflektioner i hur deras begränsade mobilitet i nedre extremiteter interagerade med den byggda miljön (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a). På samma sätt reflekterade transmannen med ADD och kvinnan med ASD kring hur deras överkänslighet interagerade med gatustrukturerna och folkflödena på ett sätt som gjorde gågatorna utmanande (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Ett tydligt exempel på detta är hur hinder längs med, och i, gatorna lyftes som störande i alla promenadintervjuerna men av olika anledningar. De två äldre männen reagerade på hur hindren var svårhanterade då de begränsade utrymmet på gatan och var något som behövde kringgå (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a). Transmannen med ADD och kvinnan med ASD reagerade istället på hur dessa hinder störde folkflöden och skapade en svårförutsägbar miljö, vilket gjorde gågatorna mer svårnavigerade (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Den kombinerade metod, både intervjuer och observation, visar också hur viktigt det är att inkludera de grupper av individer med funktionsvariationer tidigt i tillgänglighetsundersökningar då de är experter på sin variation och vad som behövs för att tillgängliggöra en plats för dem. Det subjektiva perspektivet som Iwarsson och Ståhl (2003) reflekterar kring verkar således ha ett stort värde.

7 VARFÖR ÄR DEN FYSISKA OCH MENTALA TILLGÄNGLIGHETEN VAD DEN ÄR LÄNGS MED MALMÖS GÅGATOR?

I kapitel fem undersökte jag hur mental och fysisk tillgänglighet kan definieras. Baserat på det resultatet ställde jag frågan, hur god är tillgängligheten på Södra Tullgatan, Davidshallsbron och Södra Förstadsgatan. Svaret på den frågan var att varken den fysiska eller mentala tillgängligheten var särdeles god. I detta kapitel kommer jag undersöka varför tillgängligheten var undermålig.

Först kommer resultaten från intervjuerna presenteras, alltså vilka tillgänglighetsutmaningar på Malmö stads gågator som lyftes av respondenterna. Därefter kommer styrdokumentet för tillgänglighetsarbete som benämndes av de intervjuade på Malmö stad undersökas i den andra integrerade litteraturgranskningen och resultaten från denna presenteras. Avslutningsvis förs en analys över resultaten från dessa metoanvändningar.

7.1 Vad påverkar tillgänglighetsgraden enligt respondenterna

I detta underkapitel lyfts resultaten från alla intervjuerna. Inledningsvis de som var både promenadintervju och semistrukturerad. Därefter presenteras de som endast var semistrukturerade.

7.1.1 Promenadintervjuer

Under promenadintervjuerna låg fokuset framförallt på hur god tillgängligheten var. Således var det inte särdeles mycket som lyftes av de intervjuade kring varför de trodde att gågatorna var, eller inte var, tillgänglighetsanpassade efter deras tolkning. Dessa reflektioner kom efter vi hade promenerat och utförde den semistrukturerade delen a intervjun.

Semistrukturerad intervju 2: f.d. Tillgänglighetsgruppen

De två äldre männen var som tidigare nämnt med i Tillgänglighetsgruppen sen den grundades, så i 17 år. Under den tiden interagerade de, eller försökte interagera, med Malmö stad för att få till olika tillgänglighetsanpassningar. De presenterade en relativt negativ bild av att arbeta med Malmö stad. Huvudanledningarna till detta var kommunens bristande resurser, bristande kunskap och kommunikation. De intervjuade beskrev hur Malmö stad hade flera bestämmelser och riktlinjer för hur offentliga miljöer ska designas från ett tillgänglighetsperspektiv. Denna sorts av styrdokument lyfte båda de intervjuade som positivt. Problemet låg dock i hur kommunen följer upp på bestämmelserna som den kommer fram till. I detta såg de intervjuade uppenbara brister då de ansåg att kommunen knappt gjorde det. Vilket innebär att även om kommunen producerar välgjorda dokument måste den också följa upp på dem för att säkerställa att de efterföljs. Så i det kontrollerande skedet såg de intervjuade stora brister. De beskrev också hur detta minskade deras tillit till att kommunen faktiskt vill få igenom förändring. Den ena av de intervjuade beskrev det som ett spel för gallerierna, kommunen skapar riktlinjer och dokument som de kan hänvisa till för att ge intrycket av att det arbetar med frågorna. De intervjuade nämnde till exempel hur vid flera fall när funktionsrådet i Malmö kommit fram till en resolution har det inte varit några klagomål från kommunen i övrigt, endast uppskattning. Sen har det som bestämdes aldrig implementerats.

Kommunens kunskap kring tillgänglighetsfrågor beskrevs som bristande överlag. De intervjuade beskrev hur de fått intrycket att flera av de anställda på kommunen inte hade en bredare förståelse för begreppet

vilket skapade situationer där deras tillgänglighetsarbete baserades på deras personliga erfarenheter. Detta smala perspektiv beskrevs som problematiskt då tillgänglighet är komplext och för att det ska bli bra lyftes det att individer med funktionsvariationer bör kontaktas så att dessa kan ge stöd och designen kan bli så välanpassad som möjligt. Kommunikationen med kommunen beskrev de intervjuade som utmanande överlag. Huvudanledningen som de intervjuade lyfte var hur långsamt och svårt det var att få kontakt med rätt anställd.

Dock, en viktig aspekt som de intervjuade tryckte på var att Malmö stad har blivit mycket bättre och att den utvecklingen verkar vara positiv än idag. De beskrev hur anställandet av två funktionsstöds- och tillgänglighetssamordnare under 2020 har hjälpt mycket. Genom dessa anställningar skapades tydligare kommunikationslinjer. De intervjuade beskrev att båda samordnarna är drivna, kompetenta och lätta att arbeta med. Framförallt får de fram resultat enklare och snabbare än hur det var tidigare, då de vet vilka aktörer inom kommunen som ska kopplas samman med de inkomna klagomålen.

Semistrukturerad intervju 4 och 6: Transman med ADD och kvinna med ASD

Varken transmannen med ADD eller kvinnan med ASD hade haft kontakt med Malmö stad gällande tillgänglighetsfrågor så de hade inte några specifika reflektioner kring kommunens arbete med tillgänglighet. Vad de båda dock reflekterade kring var hur de inte kände sig sedda, eller hörda, i tillgänglighetsfrågor. Transmannen med ADD beskrev hur han kände att det saknades stöd för individer med kognitiva funktionsvariationer då det, framförallt, saknades en medvetenhet kring deras situationer. Detta reflekterade även kvinnan med ASD kring. Hon upplevde det som att individer med NPF-diagnos, eller annat kognitiv funktionsvariation, var osynlig och att det inte lades lika mycket fokus på dem. Hon reflekterade kring hur en person med rullator eller blindkäpp är väldigt synlig och således kommer mer fokus läggas på att göra miljön tillgänglig för dem då de är svårare att ignorera.

7.1.2 Semistrukturerade intervjuer

Semistrukturerad intervju 1: intervju ett med Malmö stad

I den första intervjun med Malmö stad presenterade de intervjuade tillgänglighet som något komplext och utmanande men väldigt viktigt. Svårigheterna beskrevs framförallt härstamma från bristande kunskap, låg prioritering och konflikter. Enligt de intervjuade var huvudproblemet att det saknades tydliga styrdokument och riktlinjer för hur tillgänglighet ska arbetas med. Under intervjun diskuterades två stycken, teknisk handbok och ÖP:n. Problemet, så som de intervjuade presenterade det, var att dessa dokument inte fokuserade på tillgänglighet. Detta beskrevs som en brist då tillgänglighetstänket inte finns överallt. Den första trafikplaneraren reflekterade till exempel över hur många av hans kollegor inom tekniska förvaltningar hade en fyrkantig tolkning av tillgänglighetsbegreppet. Alltså, då de saknar egen expertis förlitar de sig på kommunens stöddokument. Vilket de intervjuade beskrev som problematiskt då detta underlag är bristfälligt eller saknas.

För att exemplifiera problematiken valde den första trafikplaneraren att lyfta hur kommunen arbetar med trafiksäkerhet. Hen beskrev hur i teknisk handbok finns det tydliga riktlinjer som måste efterföljas. För att hjälpa till med det har kommunen tagit fram typritningar, vilka exemplifierar hur säkerhetsanpassningar och arbete kan se ut. Genom att både kräva en viss utformningsstandard och ge tydliga, replikerbara exempel på hur detta kan uppnås förtydligas trafiksäkerhetsarbetet. Detta är något hen hade velat se

utvecklas även för tillgänglighet. Den första trafikplaneraren förklarade hur typritningar för tillgänglighetsanpassningar hade kunnat ge stöd till de projekt utan tillgänglighetsexpertis samtidigt som tillgänglighetsarbets vikt hade ökat i prioriteringen, på grund av tydligheten och hårdare krav på exakt utformning.

Att tillgänglighetsarbete nedprioriteras lyftes flera gånger av båda de intervjuade. De beskrev att tillgänglighet tenderade att komma in sent i arbetet och var underprioriterat säkerhetsarbete. Undantaget för denna regel var i projekt där tillgängligheten var i fokus. Tillgänglighetsarbete beskrevs alltså inte som en naturlig del av arbete i den offentliga miljön, utan som en eftertanke om det inte projekteras specifikt för det.

Den sista problematiken som diskuterades under intervjun var de konflikter som de intervjuade hade kommit i kontakt med under sitt arbete med tillgänglighet. Båda de intervjuade reflekterade kring att olika målgrupper kan ha olika behov, vilket försvårar arbetet med att göra den byggda miljön tillgänglig för alla. De lyfte specifikt konflikten mellan gångare och cyklister som problematisk, då de behöver olika saker av den byggda miljön. En konflikt som diskuterades var den mellan kommunen och privata fastighetsägare. De intervjuade beskrev hur då kommunen endast kan göra fysiska ingrepp i den mark de äger kan de till exempel inte bygga en ramp eller liknande för att underlätta entré till verksamheter. Markägande, och hur mycket mark som fanns tillgänglig, beskrevs således som ett stort problemområde. Framförallt i miljöer som redan är byggda. I dessa finns det flera olika aktörer som vill olika saker och alla behöver dela på samma, eller angränsande ytor.

De intervjuade diskuterade dock också aspekter som hjälpte tillgänglighetsarbetet. Kommunikation och samarbete lyftes då. De intervjuade beskrev hur kommunen har börjat arbeta mer aktivt med tillgänglighet de senaste åren. Tillgänglighetssamordnare inom större projekt, som Storstadspaketet, är ett exempel på detta. Ett annat är att kommunen tar kontakt med intresseorganisationer för att få hjälp med specifika tillgänglighetsfrågor. I Friisgatanprojektet undersöktes tillgängligheten till exempel av Tillgänglighetsgruppen innan den lades ner. Även inom kommunen har fler samarbeten kring tillgänglighet påbörjats, exempelvis genom ett stadsövergripande nätverk vars syfte är att lyfta tillgänglighetsfrågor och sprida kunskap inom ämnet. Den första trafikplaneraren berättade att i detta nätverk har alla kommunens förvaltningar har representanter och de träffas en gång varannan månad.

Semistrukturerad intervju 3: intervju två med Malmö stad

I den andra intervjun med Malmö stad presenterades också tillgänglighet som ett utmanande, men väldigt viktigt, fält att arbeta inom. De huvudsakliga utmaningsområdena som lyftes var bristande kunskap och låg prioritering. Ur ett kunskapsperspektiv var det liknande aspekter som lyftes i denna intervju som i den föregående med kommunen. Grundproblematiken presenterades även här som otydliga eller icke-existerande styrdokument och riktlinjer för tillgänglighetsarbete. Teknisk handbok lyftes men som det sades i föregående intervju är dess fokus inte på tillgänglighet. Den andra trafikplaneraren nämnde att det finns ett Tillgänglighetsprogram som togs fram 2008 (Malmö stad, 2008) men att detta inte längre användes då det var utdaterat. Däremot lyftes det i denna intervju av den andra trafikplaneraren att tillgänglighet har inkluderats tydligare i PBL. Hen nämnde också att det numera är lagligt diskriminerande ifall det inte byggs tillgängligt på offentlig plats vid nybyggen eller renovationer. Trots detta byggs det fortfarande otillgängligt. Anledningen upplevde den andra trafikplaneraren var att informationen inte kommit ut till

driften. Det saknades alltså kunskap om att tillgänglighetsanpassningar blir allt mer obligatoriska. Således såg hen det som att en av de viktigaste aspekterna av sitt arbete var att sprida kunskap om tillgänglighet till driften. Därför arbetar de aktivt med att vara ute på bland annat byggarbetsplatser och i planeringsmöten för att ställa frågor och diskutera tillgänglighetsfrågor. Bara genom att vara med och lyfta tillgängligheten hoppades båda de intervjuade att kunskap om tillgänglighet skulle spridas. I denna utbildningskontext lyfte den andra trafikplaneraren att hen gärna hade sett ett mer aktivt arbete från kommunen. Hen trodde att ifall medarbetare skulle bildas kunde en högre förståelse för tillgänglighet uppnås. Ett exempel som de intervjuade lyfte var att sätta folk i rullstol och be dem ta sig från en punkt till en annan.

Även i denna intervju beskrevs det att tillgänglighet tenderade att komma in sent i planeringen men att detta berodde mycket på projektet. Dock, något som lyftes här var hur en anledning till nedprioritering var bristande ekonomi. den andra trafikplaneraren beskrev hur budgeten har blivit mer begränsad och kostnaderna högre de senaste åren. Även om det finns mycket kunskap hos de intervjuade och deras kollegor så räcker inte pengarna för allt de vill göra. De har många ansvarsområden på fastighets- och gatukontorets mobilitetsenhet och tillgänglighetsarbete är bara ett av dessa. Därför blir det bara det mest akuta som de har möjlighet att ta hand om. En annan aspekt av den bristande budgeten som de intervjuade nämnde var att när tillgänglighetsbrister märks och behövs tas hand om går det ur deras förvaltningsbudget, inte från problemprojektet. Att budgetar går längs med stuprör på detta vis lyftes som en stor utmaning, då de behöver använda sina pengar både för den egna verksamheten och för att rätta till andras misstag. Ur ett konfliktperspektiv sades det inget nytt. Konflikten mellan olika brukargrupper och det privata/offentliga var det som diskuterades även här.

Ur ett kommunikationsperspektiv var det liknande aspekter som lyftes. De lyfte hur ifall klagomål kommer in brukar de snabbt kunna lösas. Dock presenterades inte samarbete som en lika självklar del av arbetsprocessen. den andra trafikplaneraren nämnde att de skedde ibland men att det var relativt ovanligt. Hen nämnde också hur det var utmanande att få ett representativt urval med flera olika funktionsvariationer. När det var dialog skedde det då framförallt med personer som har fysiska funktionsvariationer.

Vad som genomsyrade hela intervjun var dock en tro på framtiden. De beskrev båda hur tillgänglighetsarbetet blir lättare då även om kunskapen fortfarande har brister så blir den bättre. På samma sätt är det större delar av driften som börjar ta det på allvar. De sade också att kommunen har fler anställda än någonsin som jobbar med tillgänglighet. Storstadspaketet lyftes som ett positivt exempel där de är flera tillgänglighetsexperter som varit med från början. Således uttryckte sig de intervjuade hoppfullt även om de reflekterade kring flera brister i dagens arbete.

Semistrukturerad intervju 5: projektet Olika men lika

Under denna intervju lyfte den intervjuade tre aspekter som hen trodde påverkade tillgänglighetsutformningen i staden: låg prioritering, bristande kunskap och svag kommunikation. Hens uppfattning var att tillgänglighet först kom upp på den kommunala agendan när det var tvång, som vid inrapporterad otillgänglighet vilken strider mot PBL. Hen beskrev det som något kommunen framförallt arbetade retroaktivt med, inte proaktivt. Detta kopplade den intervjuade till frågor om representation och demokrati då hen upplevde att funktionsvarierade människors röster inte blev hörda förrän det fanns tvång. Alltså ansåg hen att det fanns en brist i den demokratiska processen, detta hade dock inte varit ett problem ifall kommunen hade arbetat mer aktivt för att skapa god representation och dialog med funktionsvarierade.

Då hade de funktionsvarierades perspektiv kunnat komma in tidigare i processen än vad det görs idag. Utöver den demokratiska bristen kopplad till svag kommunikation lyfte den intervjuade att även kunskapen kan påverkas negativt. Hen beskrev hur viktigt det är att inkludera individer med funktionsvariationer för att få med deras perspektiv, då de är experter på sin egen situation och vilka behov de kan ha. Den intervjuade beskrev hur svårt det är att sätta sig in i en annans situation, framförallt gällande funktionsvariationer, alltså behövs dessas perspektiv inkluderas för att möjliggöra en så god och inkluderande design som möjligt. Framförallt ur ett intersektionellt perspektiv. Den intervjuade beskrev hur kommunen hade svårt att hantera komplexa frågor, som en person som har flera variationer. I allmänhet diskuterade hen kring att kognitiva funktionsvariationer är mindre uppmärksammade i frågor kring tillgänglighetskontexter. Huvudanledningen till detta som hen lyfte var att dessa frågor är relativt nya, vilket gör att svaren till dem inte är standardiserade eller välutforskade från ett kommunalt perspektiv. Denna okunskap ökar risken för att dessa grupper inte inkluderas i tillgänglighetsarbete. Den intervjuade tryckte på att hen inte trodde att denna exkludering inte är ett aktivt val från kommunen, utan att på grund av okunskapen glöms grupperna bort. Därför sade hen att det var extra viktigt att få med dessa individer i planeringsfasen så att deras behov kan iakttas.

Den intervjuade beskrev vid flera tillfällen hur hen upplevde kommunens kommunikationsförsök var bristfälliga. De beskrevs som långsamma och svårkontaktade då det inte alltid var lätt att hitta rätt person att ta kontakt med. Utöver att de tog för lite kontakt, som diskuterat ovan, reflekterade hen även mycket över språk och hur bristfälligt de upplevde att kommunens arbete med det är. Alla förvaltningar ansvarar för att översätta sitt eget material, vilket sällan är lättillgängligt ifall du inte kan svenska eller engelska. För individer med funktionsvariationer kan denna språkproblematik förstärkas då de kan finna det extra utmanande att hitta rätt information. Överlag reflekterade den intervjuade över att språk inte verkade vara högprioriterat och att kunskapen kring hur det kan påverka var bristfällig. Hen nämnde tillexempel hur isolation kunde bli resultatet av att ha en funktionsvariation och sedan inte kunna få den hjälpen du behöver eftersom kommunen inte har lättillgänglig och förståelig information.

Den större delen av vår konversation i intervjun behandlade gågator eller kommunen som helhet och då lyftes inte särdeles mycket positivt, som beskrivit ovan. Dock, specifika projekt eller förvaltningar hade den intervjuade haft mycket positiva erfarenheter med. Tillexempel förra året hade Malmö stads bibliotek en tillgänglighetsdag, med syftet att diskutera och utveckla tillgängligheten på biblioteken.

7.2 Integrerad litteraturgranskning om statens och Malmö stads perspektiv på tillgänglighet

Under intervjuerna med Malmö stad lyftes det hur antalet stöddokument var bristande. De nämnde dock att visst stöd fanns i plan- och bygglagen, Malmö stads översiktsplan och teknisk handbok. Dessa kommer jag nu gå igenom för att undersöka hur de reflekterar kring fysisk och mental tillgänglighet.

7.2.1 Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (PBL) reglerar planläggningen av byggande, mark och vatten. Det som står i den måste följas. Ur ett tillgänglighetsperspektiv i allmänna platser finns det två sorter av bestämmelser: de för nybyggnationer eller renovationer och de på befintliga platser (Boverket, 2022b). I plan- och bygglagen och plan- och byggförordningen finns det generella krav på att nybyggda/renoverade byggnadsverk och

tomter ska vara tillgängliga för individer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (PBL 2010:900, 2 kap. 6 §, 8 kap. 1 §, 8 kap. 4 §, 8 kap. 7 §, 8 kap. 9 §; PBF 2011:388, 3 kap. 4 §, 3 kap. 18 §, 3 kap. 23 §). Vad som menas med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga förtydligas i boverkets författningssamling: ”Exempel på nedsatt rörelseförmåga är nedsatt funktion i armar, händer, bål och ben liksom dålig balans. Personer med nedsatt rörelseförmåga kan behöva använda t.ex. rullstol, rollator eller käpp. Exempel på nedsatt orienteringsförmåga är nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga (utvecklingsstörning, hjärnskada).” (BFS 2013:14). Kraven på byggnadsverk och tomter ska också appliceras på allmänna platser: ”Det som gäller i fråga om tomter enligt 9-11 §§ ska i skälig utsträckning tillämpas också på allmänna platser och på områden för andra anläggningar än byggnader.” (PBL 2010:900, 8 kap. 12 §). I PBL definieras allmän plats som ett utrymme avsett för gemensamt behov, som en gata (PBL 2010:900, 1 kap. 4 §).

Boverket har dock tagit fram specifika föreskrifter för allmänna ytor och hur dessa ska utformas tillgängligt, för de med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Fokuset under större delen av föreskriften ligger på att ge konkreta, fysiska exempel på hur den byggda miljön bör utformas för att vara tillgänglig utifrån ett rörelse- och orienteringsperspektiv. Tillexempel nämns det hur gångytor bör vara jämna, halkfria, sakna tydlig lutning, vara breda och vara fria från hinder. Vilken nivåskillnad som är acceptabel mellan gångytor nämns och vilken lutning ramper bör ha lyfts. I texten finns det således många tydliga exempel på hur den fysiska miljön bör formas för att göra den mer tillgänglig för de som har rörelsehinder (BFS 2011:5 ALM 2, 6 §, 7 §, 8 §, 9 §).

Även för orienterbarheten ges tydliga exempel på hur det byggda kan utformas för att stödja individer ”med nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga” (BFS 2011:5 ALM 2, 5 §). Kontraster, markeringar, varningsmarkeringar och skyltar diskuteras alla i en tydlig orienteringskontext med flera exempel kopplade till varje kategori. Fysiskt lyfts det tillexempel hur varningsmarkeringar kan tydliggöra abrupta förändringar i miljön och ledstråk kan stödja orientering genom att tydliggöra vägen (BFS 2011:5 ALM 2, 11 §, 12 §). Ur ett mentalt perspektiv är exemplen färre. Perspektivet diskuteras framförallt i relation till skyltning, där det nämns hur ”Elektronisk skyltning bör utformas för att fungera för personer med exempelvis nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga.” (BFS 2011:5 ALM 2, 13 §). Hur denna utformning ska göras exemplifieras dock inte (BFS 2011:5 ALM 2).

Tillgänglighetskravet på rörelse- och orienterbarhet gäller dock endast för nybyggen eller renoveringar. För redan befintliga allmänna platser är det enda kravet, ur ett tillgänglighetsperspektiv, att enkelt avhjälpta hinder tas bort: ”Ett hinder mot tillgänglighet eller användbarhet på en allmän plats ska alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa” (PBL 2010:900, 8 kap. 12 §). Det praktiska och ekonomiska perspektivet förtydligas i en förordning där det står att ”De ekonomiska konsekvenserna [för avhjälpan] får inte bli orimligt betungande för fastighetsägaren, lokalhållaren eller näringsidkaren.” (BFS 2013:9 HIN 3, 5 §).

Det praktiska och ekonomiska perspektivet samt vad ett enkelt avhjälpst hinder är förtydligas förordningen BFS 2013:9 HIN:

Frågan om ett hinder är enkelt att avhjälpa bör ständigt omprövas. Bedömningen av ett och samma hinder kan variera; ett hinder som vid en viss tidpunkt inte bedöms som enkelt avhjälpst kan senare bedömas vara det om förutsättningarna ändras.

De praktiska förutsättningarna handlar om det som fysiskt behöver göras för att avhjälpa hindret. Förutsättningarna på platsen påverkar bedömningen; ett hinder kan vara enkelt avhjälpst i en situation men inte i en annan. Exempelvis kan det vara enkelt att komplettera eller ersätta 2–3 trappsteg med en ramp om det finns tillräckligt med utrymme, medan det kan vara svårt att göra det i en trång miljö med smala trottoarer.

De ekonomiska förutsättningarna handlar om kostnaderna för avhjälpandet och förmågan att bära kostnaderna. Exempelvis kan kostnaden för samma åtgärd vara orimligt betungande för en ägare men hanterbar för en annan ägare med andra ekonomiska ramar. (BFS 2013:9 HIN 3, 5 §)

Den som har rådighet över marken där hindret ligger, har också ansvaret för att åtgärda det (PBL 2010:900, 11 kap. 19 §).

Sammanfattningsvis finns det flera bestämmelser som tydliggör och definierar vad tillgänglighet är och hur den byggda miljön kan utformas för att främja det. PBLs fokus, enligt min tolkning, är fysisk tillgänglighet även om mental berörs. Även om både rörelse- och orienteringsbarhet berörs så ligger fokuset på fysiska individuella kompetenser för båda perspektiven. Mentala individuella kompetenser kom endast upp sällan och när de kom upp var det otydligt. Till exempel lyftes det hur skyltning kan hjälpa INDIVIDER MED KOGNITIVA NEDSÄTTNINGAR (BFS 2011:5 ALM 2, 13 §) men tydliga exempel saknas. Till skillnad från när fysisk tillgänglighet lyfts, där var det fler tillfällen med tydliga exempel än utan (BFS 2011:5 ALM 2, 6 §, 7 §, 8 §, 9 §).

7.2.2 Malmö stads översiktsplan

Översiktsplaner är visionära och ska innehålla de värderingar, mål och riktlinjer kommunen har (Boverket, 2020). Ur ett tillgänglighetsperspektiv beskriver Malmö stads översiktsplan (ÖP) hur:

Staden ska vara attraktiv, trygg och tillgänglig i livets alla skeden, för barn, vuxna och äldre. Särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt barns och äldres förutsättningar i staden. Barn och unga, liksom äldre, ska synliggöras i planeringsunderlag och ska kunna vara delaktiga och ha inflytande i planerings- och stadsutvecklingsprocesser. Tillgängligheten och förutsättningarna för rörelse i stadsrummet behöver kontinuerligt förbättras för människor med funktionsvariationer. (Malmö stad, 2023a, s. 15)

Den inkluderande staden är en förutsättning för delaktighet och stadsplaneringen ska möjliggöra för alla Malmöbor, oavsett ålder och funktionsförmåga, att röra sig i stadsrummet och delta i stadens utbud. (Malmö stad, 2023a, s. 20)

Den tillgängliga staden presenteras alltså som en jämlik stad där alla kan röra sig fritt i stadsrummet och har möjligheten att delta demokratiskt i planeringsprocesser. Detta breda och inkluderande tillgänglighetsperspektiv bibehålls genom hela ÖP:n.

Det är också ett uttalat mål för kommunen att fler ska promenera i staden. I kapitlet *Promenadstaden* (Malmö stad, 2023a) beskrivs det hur fotgängarperspektivet blir allt viktigare när staden växer, kopplas ihop, förtätas och nya målpunkter skapas. Hälsöfördelarna av rörelse och starkare folkliv lyfts som huvudanledning till varför det är viktigt. För att skapa denna förändring staden vill se läggs fyra strategier fram:

- Fotgängare ska ha god tillgänglighet i hela Malmö. Oavsett ålder, kön och fysisk förmåga, ska alla tryggt och säkert kunna röra sig till fots i hela staden, utan onödiga omvägar, nivåskillnader eller dröjsmål. Stadsmiljön ska inbjuda till promenader och förflyttningar till fots.
- Genom att utgå från barnperspektivet ska fler trygga och säkra korsningspunkter skapas och gatornas barriäreffekt minskas.
- Stor vikt ska läggas vid fotgängarnas ytbehov, orienterbarhet och vägvisning.
- Viktiga målpunkter som torg, parker och stationer ska kopplas samman bättre för fotgängare. (Malmö stad, 2023a, s. 30)

Även förtätning är en av huvudstrategierna som kommunen vill använda för att förbättra promenadvänligheten i staden: ”Närhet till arbete, utbildning, service, grönska och fritidsaktiviteter skapar också goda möjligheter för en smidig vardag. Närheten bidrar till att göra Malmö mer tillgängligt och användbart för alla Malmöbor och besökare oavsett ålder eller funktionsförmåga.” (Malmö stad, 2023a, s. 17). Universell utformning nämns också på flera platser som en övergripande strategi för att säkerställa att ”hänsyn [tas] till allas behov oavsett kön, ålder, funktionsvariation eller liknande.” (Malmö stad, 2023a, s. 11). Enligt ÖP:n så ska ”All stadsutveckling ska utgå från universell utformning och vara socialt värdeskapande.” (Malmö stad, 2023a, s. 19). Att vidareinformera och utveckla förståelsen för vilka behov kommunens invånare har verkar vara högt prioriterat, baserat på ÖP:n, för att stärka staden jämlikhet:

Kunskapen om olika gruppers behov av goda livsmiljöer, trygghet, fysiska aktiviteter, mötesplatser och kultur ska vara en utgångspunkt för stadsutvecklingen. Särskilt barns, ungas och äldres behov ska tillsammans med ett jämställdhets- och funktionsnedsättningsperspektiv beaktas. Sociala nulägesanalyser bör genomföras i strategiskt viktiga planer och användas som underlag i stadsplaneringens olika faser. (Malmö stad, 2023a, s. 19)

Kommunen diskuterar således både fysisk och mental tillgänglighet i ÖP:n. I den så beskrivs det hur tillgänglighet är en rättvis- och jämlikhets aspekt och intimt kopplat till demokrati. Dock är det inte detta

dokumentets syfte att ge konkreta exempel på hur den byggda miljön ska anpassas, här är fokuset att visa på varför det ska göras. Istället är det i kommunens teknisk handbok som dessa exempel bör finnas.

7.2.3 Teknisk handbok

Malmö stads tekniska handbok är uppdelad i flera olika kategorier (Malmö stad, 2023c). Inom kategorin projektering finns det ett avsnitt som hanterar tillgängligheten i kommunens offentliga rum. Inledningsvis beskrivs det hur tillgänglighetsaspekten är viktig för att möjliggöra de utbud och kvalitéer som offentliga rum har. Därefter beskrivs det att ”Uppskattningsvis har cirka 10% av Sveriges befolkning någon form av funktionsnedsättning som medför problem med begränsad tillgänglighet.” (Malmö stad, 2023d).

Malmö stads tekniska handbok är uppdelad i flera olika kategorier (Malmö stad, 2023c). Inom kategorin projektering finns det ett avsnitt som hanterar tillgängligheten i kommunens offentliga rum. Inledningsvis beskrivs det hur tillgänglighetsaspekten är viktig för att möjliggöra de utbud och kvalitéer som offentliga rum har. Behovsbilden tydliggörs genom att kommunen reflekterar kring hur cirka 10% av befolkningen har en funktionsvariation som kan göra begränsad tillgänglighet EXTRA UTMANANDE. De variationer och grupper som lyfts i kontexten av tillgänglighetsproblematik är de med ”rörelsehinder, nedsatt syn eller hörsel och kognitiva hinder. Därutöver berörs många som inte ingår i statistiken över funktionshindrade. Det gäller exempelvis barn och äldre, som i viss mån ha samma problem och behov som funktionshindrade. Att miljön är tillgänglig är därför viktigt för alla.” (Malmö stad, 2023d). Kommunen är således konsekvent med att lyfta hur mångfacetterat tillgänglighet är genom dess diskussioner kring flera olika tryck från miljön och individuella kompetenser som integrerar med dessa. Vidare är det tydligt hur Malmö stad ser på konceptet som viktigt ur ett rättvis- och jämlikhetsperspektiv då de trycker på att ”Ett kommungemensamt mål är att gatu- och parkmiljön gradvis ska utformas så att vi får en god tillgänglighet för personer med olika funktionsnedsättningar. Tekniska nämnden har som målsättning att den offentliga miljön ska vara tillgänglig för alla.” (Malmö stad, 2023d).

För att exemplifiera och förtydliga tillgänglighetsarbetet finns det flera rekommendationer i den tekniska handboken. Dessa är lika de föreskrifterna som kring tillgänglighet på allmänna platser som Boverket tagit fram. Exempelvis lyfts det i båda hur gångytorna ska vara fria från hinder utanför möbleringszon (Malmö stad, 2023d) (BFS 2011:5 ALM 2, 6 §, 12 §). Vid flera tillfällen refererar den tekniska handboken till typritningar, varutav det finns elva typritate tillgänglighetsåtgärder. Dessa ger tydliga exempel på hur den byggda miljön kan tillgängliggöras med exakta mått och utformningsförslag. Bland de elva ritningarna är tre fokuserade på sänkning av kantsten (A3-TYP 001, 2017a; A3-TYP 007, 2017e; A3-TYP 009, 2014d), fem på övergångsställen (A3-TYP 002, 2014a; A3-TYP 003, 2017b; A3-TYP 004, 2017c; A3-TYP 005, 2017d; A3-TYP 006, 2014b), en på genomgående gångbanor (A3-TYP 008, 2014c), två på kontrastmarkeringar och placering av ledstång (A3-TYP 010, 2014e; A3-TYP 011, 2014f). Bland dessa typritningar är det tydligt fokus på den fysiska tillgängligheten då majoriteten av lösningarna är fokuserade på att minimera den individuella kompetens som krävs för att hantera trycket från miljön. Exempelvis är placering av ledstång framförallt till för de med nedsatt prestationsförmåga i nedre extremiteter och svagare balans medan kontrastmarkeringar hjälper de med synnedsättning.

7.3 Varför är den fysiska och mentala tillgängligheten vad den är längs med Malmös gågator?

Under intervjuerna framkom det tre tydliga teman som berördes av alla, direkt eller indirekt: kommunens kommunikation, kunskap och prioriteringar kring tillgänglighetsfrågor. I detta underkapitel kommer jag sammanfatta dessa teman och reflektera kring dem.

7.3.1 Kommunikation

I både intervjuerna med Malmö stad och kommunens ÖP presenterades inkludering som ett centralt tema. Således var kommunens vilja att uppsöka och ta kontakt sina medborgare för att inkludera dem i planeringsprocesser tydligt (2023a, 2023d, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). I den första intervjun med kommunen beskrevs det som att denna process fungerade bra. Där nämndes det hur Malmö stad tog stöd av flera olika marginaliserade grupper i planeringsprocesser för att få så många perspektiv som möjligt. Detta beskrevs som en viktig aspekt av arbetet då det förbättrade chanserna att så många som möjligt, oavsett funktionsvariation, kunde få göra sin röst hörd och få sina behov tillfredsställda (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024). Ett subjektivt ställningstagande (Iwarsson & Ståhl, 2003) verkade således de i den första intervjun med Malmö stad ta. I den andra intervjun med kommunen bekräftades flera av påståendena i den första, som tillgänglighetens viktiga roll för att skapa inkludering. Vidare trycktes det också på att kommunikation var viktigt. I vardagsdriften beskrevs det som att den fungerade bra och när klagomål kom in från allmänheten kunde de snabbt hanteras av kommunen. Dock, kommunikation med marginaliserade grupper beskrevs inte som en lika självklar del av arbetsprocessen för projekt (Malmö stad, personlig kommunikation, 05 april 2024). Således verkade det som att ett objektiva perspektiv (Iwarsson & Ståhl, 2003) var utgångspunkten i den intervjun.

De övriga intervjuerna reflekterade dock över kommunikationen mellan kommun och invånare som bristfällig ur ett tillgänglighetsperspektiv. Under samtalet med de två äldre männen från f.d. Tillgänglighetsgruppen framstod det som att de haft många problem med att få sina röster hörda och att de inte fick känslan av att de lyssnades på. Framförallt beskrevs processen som långsam, i direkt kontrast med vad som sades i båda intervjuerna med Malmö stad (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a, personlig kommunikation, 03 april 2024b; Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Dock, enligt de i f.d. Tillgänglighetsgruppen hade kommunikationen förbättrats sedan två funktionsstöds- och tillgänglighetssamordnare anställdes 2020 (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b). Denna positiva trend reflekterade även de övriga intervjuade kring. Undantaget var de intervjuade i intervju fyra och sex. De hade inte haft kontakt med Malmö stad i relation till tillgänglighetsfrågor men de beskrev ändå hur de inte upplevde det som att deras erfarenheter och svårigheter reflekterades kring inom stadsplaneringen (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 13 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024b).

7.3.2 Kunskap

I alla intervjuerna, förutom fyra och sex, diskuterades bristande kunskap som en stor utmaning. I intervjuerna med Malmö stad framkom det tydligt att tillgänglighetstänket inte fanns överallt, framförallt hade det inte kommit ut i driften. En anledning till detta som lyftes var bristen på, eller förlegade, styrdokument. Således var det svårt att skapa en enhetlig bild av vad tillgänglighet är och hur det ska arbetas

med. Det som finns, vilket den andra integrerade litteraturgranskningen visade, var framförallt kopplat till fysisk tillgänglighet (BFS 2011:5 ALM 2; PBL 2010:900). Detta gör att varje projekt behöver skapa sin egen plan och idé för hur tillgängligheten ska bearbetas med endast begränsat, och då fysiskt, stöd från styrdokument. Alltså är det inte förvånande att tillgänglighetsarbeten blir fyrkantiga, som den första trafikplaneraren nämnde (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024).

Detta var även något som de äldre männen i intervju två reflekterade kring. De presenterade det som att kommunen hade en stor okunskap kring hur komplext tillgänglighet är. Denna svaga förståelse skapade situationer då tillgängligheten definierades baserat på de personliga erfarenheter som de projektansvariga hade och ifall de inte var funktionsvarierade anpassades den inte efter ett funktionsvarierat perspektiv (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b). Under den femte intervjun, med en representant från projektet Olika men lika, lyftes liknande punkter. Hen beskrev det som att kommunen hade svårt att arbeta intersektionellt och saknade en förståelse för hur det är att ha funktionsvariation (Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024). Denna reflektion lyftes även i den andra intervjun med Malmö stad, där den andra trafikplaneraren reflekterade kring behovet av utbildning. Framförallt praktisk sådan, som att rulla med rullstol (Malmö stad, personlig kommunikation, 05 april 2024). Det subjektiva perspektivet, att personer med funktionsvariationer besitter en stor mängd kunskap och att inte styrdokument lagar kan användas för att skapa en tillgänglig byggd miljö (Iwarsson & Ståhl, 2003), trycktes således på av alla de intervjuade.

En tydlig kunskapsbrist som de i intervjuerna reflekterade kring var frånvaron av mental tillgänglighet. I styrdokumentet var fokuset tydligt på den fysiska tillgängligheten då lösningsförslagen som presenterades framförallt var stödjande för de med svagare fysiska individuella kompetenser. Exempelvis ledstänger, ramper och kontrastmarkeringar (BFS 2011:5 ALM 2, 11 §, 12 §; A3-TYP 010, 2014e; A3-TYP 011, 2014f). Detta var även fallet i intervjuerna med Malmö stad. Även om de reflekterade kring mental tillgänglighet så beskrev de också hur de saknade kunskap för hur det kunde utformas väl (personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Detta var även något som de äldre männen i intervju två reflekterade kring (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b). I intervju fem nämnde den intervjuade också denna aspekt. Hen diskuterade hur det mentala perspektivet på tillgänglighet fortfarande var relativt nytt, så det var vanligt att det glömdes bort. Anledningen till att detta trodde hen dock inte var en medveten diskriminering, utan att kunskap kring det saknas (Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024). Det blev också tydligt att kunskapen var bristande då få av de ASD-vänliga designelement som litteraturen tog upp reflekterades kring. Varken i intervjuerna styrdokumentet (Cecchini m.fl., 2018; McAllister m.fl., 2022; Mostafa, 2015; Tola m.fl., 2021).

En viktig del av konversationen kring kunskap i de intervjuerna som tog upp det var dock att alla reflekterade kring att det blev bättre. Under intervjuerna med Malmö stad nämndes det att de var fler förvaltningsöverskridande samarbeten samt antal som arbetade med tillgänglighet än någonsin (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). F.d. Tillgänglighetsgruppen lyfte hur anställandet av funktionsstöds- och tillgänglighetssamordnare hade hjälpt och projektmedlemmen i Olika men lika diskuterade givande samarbete med stadens bibliotek (f.d.

Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b; Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024).

7.3.3 Prioritering

Alla intervjuerna reflekterade kring hur de upplevde tillgänglighet som nedprioriterat. I intervjuerna med Malmö stad diskuterades det i den första hur tillgänglighet nedprioriterades till säkerhetsarbets fördel och när det arbetades med tillgänglighet tenderade det att komma in sent i processen (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024). Under den andra intervjun med kommunen lyftes samma aspekter. Dock lyfte de intervjuade här också hur bristande resurser påverkar arbetet. På enheten de var anställda beskrev de hur det fanns många ansvarsområden och att budgeten inte räckte till, framförallt då den hade stramats åt de senaste åren. Denna situation förvärrades av faktumet att alla tillgänglighetsåtgärder som behövde göras i efterhand togs ur deras budget, oavsett vem som originellt hade varit projektansvarig. Detta skapade en situation där en redan ansträngd budget tvingade täcka för flera aspekter utanför den egna driften, något som satte stor press på enhetens arbete och tvingade dem till att endast arbeta med de mest tryckande aspekterna (Malmö stad, personlig kommunikation, 05 april 2024).

De övriga intervjuerna upplevde det också som att tillgänglighet inte hade en hög prioritering för kommunen. Under den andra intervjun reflekterade de två äldre männen över att kommunen inte kontrollerade staden byggda miljöer tillräckligt väl (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b). Utöver detta så diskuterade de intervjuade i intervju fyra, fem och sex hur de upplevde att kognitiva funktionsvariationer var osynliga (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 13 april 2024; Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024b). Vidare i intervju fem diskuterades det även hur frågor kring Mental tillgänglighet är relativt nytt. Något som den intervjuade trodde var anledningen till att perspektivet inte togs upp, eller glömdes bort (Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024). En aspekt som diskuterades mycket under intervjuerna med Malmö stad var att kommunen endast kunde förändra de delar av den byggda miljön som den ägde (personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Detta skapar problem då flera av fastigheterna längs med gågatorna är privatägda. Vad jag tolkar som det tydligaste exemplet på den låga prioriteringen gavs i den andra intervjun med Malmö stad där den andra trafikplaneraren lyfte hur det fanns ett tillgänglighetsprogram som publicerades 2008. Hen beskrev hur detta program inte användes längre då det var utdaterat (personlig kommunikation, 05 april 2024). Att det finns ett sådant program visar att det finns ett intresse från kommunen men att det inte hålls uppdaterat, så att det i praktiken blir oanvändbart, antyder att prioriteringen av ämnet är lågt.

8 DISKUSSION

I denna diskussion kommer jag diskutera hur dagens befintliga organisations- och planeringsnormer påverkar studieområdets tillgänglighet. Detta kommer jag göra genom att inledningsvis undersöka hur Malmö stads tillgänglighetsarbete och den nuvarande tillgänglighetsutformningen på de undersökta gågatorna påverkar Nussbaums kapaciteter (2000) och Fainsteins koncept den rättvisa staden (2014). Därefter kommer jag ur ett institutionellt perspektiv (Eriksson-Zetterquist, 2009) undersöka hur de institutionella förväntningarna på tillgänglighet påverkar kommunens tillgänglighetsarbete. Kapitlet avslutas med en kritisk metoddiskussion.

8.1 Malmö: den rättvisa staden?

I den integrerade litteraturgranskningen över statliga och kommunala dokument blev det tydligt att tillgänglighet ses på som en viktig aspekt av en jämlik och inkluderande stad; alla ska ha tillgång till stadens allmänna ytor. Detta synsätt var även tydligt i intervjuerna med Malmö stad, då de tryckte på samma aspekter. Även i de övriga intervjuerna var detta perspektiv framstående. Ett tydligt resultat från den andra integrerade litteraturgranskningen och intervjuerna är således att tillgänglighet är något som kommunen arbetar aktivt med och som den anser är viktigt.

Trots detta, baserat på resultaten från den ostrukturerade observationen och intervjuerna, framstod inte gågatorna mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg som fysiskt eller mentalt tillgängliga. Vidare diskuterades det även brister i kommunens kommunikation, kunskap och prioriteringar kring tillgänglighetsfrågor. Denna otillgänglighet har stora effekter ur ett rättviseperspektiv. Av Nussbaums (2000) fem kapaciteter jag lyfte i teorikapitlet är alla relevanta att reflektera kring här: kroppslig hälsa, kroppslig integritet, tillhörighet, lek och kontroll över sin miljö.

Alla de intervjuade reflekterade kring att det var viktigt med kommunikation gällande tillgänglighetsfrågor samtidigt som majoriteten beskrev att Malmö stads försök till det var bristfälliga. Detta har tydlig påverkan på två av Nussbaums kapaciteter: kontroll över sin miljö och tillhörighet (2000). Kapaciteten till kontroll över sin miljö påverkas negativt eftersom det, enligt de intervjuade, är svårt att fruktbart påverka kommunen så att den byggda miljön görs mer tillgänglig. Kapaciteten till tillhörighet blir också negativt påverkad, då flera av de intervjuade inte kände sig hörda eller lyssnade på. Utifrån ett subjektivt perspektiv (Iwarsson & Ståhl, 2003) är också risken att de övriga av kapaciteterna påverkas negativt. Ifall kommunikationen med marginaliserade grupper är begränsad ökar risken att dessas behov och perspektiv inte bearbetas då kommunen saknar kunskapen kring hur detta ska göras. Om deras röster blir uteslutna, eller de upplever sina röster som det, finns då risken att kroppslig hälsa, kroppslig integritet och lek (Nussbaum, 2000) inte kan uppfyllas då kommunen inte anpassar den byggda miljön så att individer kan röra sig oavsett funktionsvariation. Exempelvis att det inte finns kunskap eller krav på att göra miljön mentalt tillgänglig, genom något som reträttplatser eller anpassade övergångszoner, begränsar den kroppsliga integriteten och möjligheten till lek för individer som av olika anledningar har svårt med intrycksrika platser. Förståelse för deras situation behövs således skapas och ageras på för att kunna uppnå Nussbaums (2000) kapaciteter. Även ur ett hälsoperspektiv är det viktigt att kommunen arbetar med dessa kapaciteter då det har möjligheten att främja rörelse, något som har positiva effekter på hälsan, både den kognitiva och fysiska (Lid & Solvang, 2016; Mikkola m.fl., 2016). Således blir bristande tillgänglighet till gågator både ett demokratiskt och folkhälsoproblem.

Müller (2023) reflekterar kring vikten av att ha med universell utformning i hela planerings- och byggprocessen. Mina resultat stödjer detta, framförallt ur ett rättviseperspektiv. Om det hålls en välfungerande kommunikation och kollaboration under hela processen är chansen lägre att det subjektiva perspektivet (Iwarsson & Ståhl, 2003) försvinner och att viktiga tillgänglighetsaspekter saknas i slutprodukten. Aspekter som kroppslig integritet och lek kan således stärkas genom att uppmuntra inkludering av marginaliserade grupper i hela processen.

En viktig aspekt av de gågatorna som studerats är deras roll som offentlig, och gratis mötesplats. Att inte ha tillgång till de många verksamheter som finns på gågatorna skapar således en form av utanförskap. Vidare, på dessa multifunktionella gågator är det mycket rörelse och alla de restauranger, fik och sittplatser erbjuder goda platser för socialisering men då dessa är otillgängliga för de marginaliserade grupper jag undersökte utesluts de från att socialisera sig här. Utöver den vardagliga socialiseringsmöjligheten som fik och dylikt erbjuder hålls det även på dessa gågator med jämna mellanrum olika event och aktiviteter. Då gågatorna är otillgängliga blir dessa svåra att delta i för de marginaliserade grupper jag undersökte alltså har de inte samma möjlighet till lek som andra.

Den låga prioriteringen tillgänglighet har riskerar även att förvärpa kommunens kapacitet till att uppnå Nussbaums (2000) kapaciteter. I dagsläget finns det tydliga brister med tillgängligheten i kommunen, som den ostrukturerade observationen och, framförallt, promenadintervjuerna visade. Alltså behöver det ske en förändring om denna situation ska förändras. Denna förändring kommer bli svårutförd ifall prioriteringen inte förändras. Framförallt kapaciteterna för tillhörighet och kontroll över sin miljö ser jag som i riskzon. För att inte tappa kontakten med de marginaliserade grupperna i samhället behöver kommunen aktivt arbeta med dem, om detta hade prioriterats tydligare hade båda dessa kapaciteter kunnat förbättras. Dock, som det är i dagsläget när de intervjuade beskrev det som att det var utmanande att bli hörd och få respons på sin röst kommer kapaciteterna vara fortsatt begränsade.

Fainsteins koncept den rättvisa staden har tre kärnteman: demokrati, mångfald och rättvisa (2014). Ur ett demokratisk perspektiv finns det tydliga brister i kommunen, utifrån resultaten från intervjuerna. Vid flera tillfällen beskrevs det hur det de intervjuade upplevde det som svårt att kommunicera med kommunen, en av de grundläggande aspekterna som Fainstein (2014) reflektera kring som nödvändig. Dock, det verkade som att de jag intervjuade från kommunen ansåg att detta var väldigt viktigt men på grund av bristande resurser hade de inte möjligheten att föra så mycket medborgardialog som de hade velat. De ville alltså ta en mer aktiv roll än vad de hade möjligheten till.

Den ostrukturerade observationen och promenadintervjuerna visade på att den fysiska och mentala tillgängligheten längs med sträckan Södra Tullgatan, Davidshallsbron och Södra Förstadsgatan var bristfällig. Detta skapar problem för mångfalden då en av kvalitéerna för att uppnå det ur ett planeringsperspektiv är socialt heterogena allmänna platser (Fainstein, 2014), något som varken de intervjuade eller min observation ansåg gågatorna var. För att skapa en god mångfald i staden krävs det att alla har tillgång till dess olika funktioner. Detta är viktigt för att skapa en trevlig och levande stadsmiljö. Ifall marginaliserade grupper utesluts kan detta inte uppnås. Således är otillgängligheten på gågator en fråga om mångfald. Enligt Fainsteins (2014) definition av rättvisa behöver staden vara jämlik för alla och om inte alla har tillgång till gågatorna uppnås inte detta.

Det sista av Fainsteins (2014) teman, rättvisa, visade sig också vara svåruppnått baserat på denna studies material. Eftersom gågatorna är otillgängliga begränsas, eller rentutav utesluts, marginaliserade grupper från flera aspekter av staden. Detta gör att kapaciteten för rättvisa ur ett tillgänglighetsperspektiv är lågt.

I dagsläget finns det således tydliga brister i alla av Nussbaums kapaciteter (2000) och Fainsteins kärnteman (2014) utifrån ett tillgänglighetsperspektiv på gågatorna mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg. Således är även den sociala hållbarheten bristfällig i kommunen, då den hållbarhetsformen är ouppnåelig utan en god rättvisa enligt perspektiven jag använt. Detta kommer också fortsätta vara fallet med största sannolikhet om kommunen inte förbättrar sin kunskap, kommunikation och prioritering. Ifall kommunen inte gör det kommer fri rörelse fortfarande vara begränsat på allmänna platser. Något som inte går att kombinera med en rättvis stad. Frågan som kvarstår då är varför det står i den offentliga dokumentationen att tillgänglighet är väldigt viktigt även om dagens utformning är svagt och sättet det arbetas med ineffektivt. En potentiell förklaringslinje som jag kommer undersöka och vidareutveckla i nästa underkapitel är ett institutionellt perspektiv.

8.2 Institutionellt perspektiv på tillgänglighet

Malmö stad skriver att de är och vill vara en hållbar och rättvis stad (Malmö stad, 2023a) men ur ett tillgänglighetsperspektiv finns det tydliga brister som tidigare analyser i denna uppsats har visat. En potentiell förklaring till denna diskrepans är att kommunen behöver legitimera sig för att behålla sin organisatoriska stabilitet. Enligt PBL ska nybyggda allmänna platser vara tillgängliga oavsett rörelse- eller orienteringsförmåga och redan befintliga bör vara fria från enkelt avhjälpna hinder (PBL 2010:900, 8 kap. 12 §). Således behöver Malmö stad arbeta efter dessa riktlinjer.

Dock, PBL:s tillgänglighetsdefinition har tydliga brister då begreppets definition är diffust. Något som förtydligades i denna uppsats femte kapitel, där tillgänglighet definierades. Framförallt ur ett mentalt perspektiv finns det brister i PBLs tillgänglighetsdefinition, då de enda mentala individuella kompetenser som tas upp är nedsatt kognitiv förmåga genom utvecklingsstörning och hjärnskada (BFS 2013:14). De vanligaste NPF-diagnoserna ASD och ADHD berörs tillexempel inte (Riksförbundet Attention, 2018). För den fysiska tillgängligheten finns det relativt tydliga föreskrifter från Boverket kring hur miljön ska tillgängliggöras, via exempelvis ledstråk och ramper. Detsamma gäller dock inte för den mentala tillgängligheten (BFS 2011:5 ALM 2). Det är dock inte bara i tydligheten kring tillgänglighetsbegreppet det finns svagheter ur ett institutionellt perspektiv. Thelandersson och Wikström (2020) visar tillexempel på att Sverige har relativt svaga offentliga kontrollprocesser för byggprocessen.

Hur tillgänglighet definieras i PBL och de föreskrifter som Boverket producerat kring tillgängliggörandet av allmänna platser har således enligt min tolkning tydliga svagheter, framförallt ur ett mentalt perspektiv. Vidare finns det problem i hur kommunen kan arbeta med problemet, på grund av svaga kontrollprocesser och privatägda fastigheter (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024; Thelandersson & Wikström, 2020). Enligt min uppfattning skapar detta problem ur ett tillgänglighetsperspektiv när kommuner som Malmö stad baserar sina riktlinjer och typritningar på PBL eftersom kraven inte är särdeles höga samtidigt som arbetet är utmanande.

Vad det dock skapar är ett enkelt sätt att inhämta institutionell legitimitet för organisationen Malmö stad. Eftersom det finns vissa lagliga krav på tillgänglig utformning så följs dessa men eftersom de är så diffusa

och otydliga kan kommunen enkelt genom att beskriva deras arbete som tillgängliggörande, med stöd i den offentliga dokumentationen, inhämta legitimitet utan att staden tillgängliggörs. Ett tydligt exempel på detta är enkelt avhjälpta hinder (BFS 2013:9 HIN 3, 5 §). Vad som är enkelt handlar om prioriteringar och ifall tillgängligheten varit högre prioriterad hade till exempel större energi lagts på att göra gågatorna som studien studerat plattare.

Trots detta presenterade majoriteten av mina intervjuade det som att det blir bättre (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b; Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024; Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024). Således är min tolkning att Malmö kommun är i en reformprocess där tillgänglighet håller på att bli en viktigare aspekt av kommunens arbete. Eriksson-Zetterqvist (2009) beskriver hur det kan vara utmanande att genomföra reformer då de fokuserar på aspekter där organisationen är svagare, modet kan motverka förändring och glömska. Utifrån mina resultat tolkar jag det som dessa tre aspekter arbetas aktivt med av kommunen. En av de organisatoriska svagheter som jag har lyft, utifrån ett tillgänglighetsperspektiv, är den bristande kunskapen som finns. Detta är en stor utmaning för Malmö stad men genom exempelvis förvaltningsöverskridande samarbeten och anställandet av funktionsstöds- och tillgänglighetssamordnare förbättras situationen genom att tydliga vägar för kunskapsspridning skapas. Sverige har stora problem med stuprörsstrukturer i offentliga organisationer (Brorström & Diedrich, 2022; Khan m.fl., 2020; Persson & Westrup, 2014) således är det positivt och behövligt att Malmö stad arbetar aktivt för att försöka motverka detta. Att bryta vanemässiga arbetsmönster är dock utmanande som det reflekterades kring i den andra intervjun med Malmö stad. Den andra trafikplaneraren diskuterade i den stora delen av driften inte har följt med i utvecklingen av tillgänglighetsarbete som allt mer obligatoriskt (Malmö stad, personlig kommunikation, 05 april 2024).

Den andra utmaningen som Eriksson-Zetterqvist (2009) lyfter är modet. I dagsläget är det dominerande planeringsparadigmet nyliberalt vilket gör att urbant entreprenörskap och NPM är i fokus (Franzén m.fl., 2016; Harvey m.fl., 2011; Jonas m.fl., 2015; Müller, 2023; Peters & Pierre, 2016). Dessa aspekter gör tillgänglighetsarbete svårt då tillgänglighetslösningar prioriteras bort som kostnadsineffektivt. Istället ligger fokuset marknadsinriktade lösningar vars syfte är att höja markpriser, som förtätning (Müller, 2023). Detta syns framförallt i mitt material genom den svaga prioriteringen och de bristande resurserna som finns för att tillgänglighetsarbete (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b; Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Exempelvis, under den första intervjun med Malmö stad reflekterade de till exempel om hur sent tillgänglighet tenderar att komma in i planeringen och i den andra intervjun diskuterades det hur utmanande det ekonomiska läget var (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Vidare lyftes förtätning som en viktig aspekt av hållbarhetsarbetet i kommunens ÖP (Malmö stad, 2023a), vilket stämmer in i dagens planeringsparadigm (Carmona, 2010; Müller, 2023; Pont m.fl., 2021). Detta blir då också ett enkelt sätt att inhämta institutionell legitimitet då denna sorts arbete är vad som förväntas, då det är en del av paradigmet. Även universell utformning lyfts i ÖP:n som ett verktyg i kommunens tillgänglighetsarbete (Malmö stad, 2023a). Tillskillnad från förtätning så nämns det även i de två intervjuerna jag förde med Malmö stad (personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). Baserat på det inhämtade materialet verkar konceptet dock användas mer för att inhämta legitimitet än för att skapa förändring. I ÖP:n står det att ”All stadsutveckling ska utgå från universell utformning och vara socialt värdeskapande.” (Malmö stad, 2023a, s. 19). Trots detta visade

intervjuerna och den ostrukturerade observationen att konceptet inte är det (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a; Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a), i alla fall inte ur ett tillgänglighetsperspektiv då mänsklig mångfald arbetas bristfälligt kring eftersom de undersökta gågatorna är otillgängliga.

Glömska är den sista utmaningen för genomförandet av reformer som Eriksson-Zetterqvist (2009) lyfter. För att undersöka detta i något större djup hade en longitudinell studie behövt utföras men några reflektioner kan ändå utföras med materialet jag har samlat in. Framförallt i den andra intervjun med Malmö stad när den andra trafikplaneraren diskuterade vikten av att komma ut i driften, på byggarbetsplatser och liknande, för att sprida kunskap om tillgänglighet. Detta arbete kan leda till mindre risk för glömska, då hen sprider kunskapen aktivt till olika delar av kommunen och dess anlitade. Även det förvaltningsöverskridande samarbetet som lyftes i intervjuerna med Malmö stad bör hjälpa till här (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024).

Min analys är således att Malmö stad håller på att genomgå en tillgänglighetsreform. Samtidigt finns det en risk att detta kommer sluta som hyckleri, efter Brunssons (2002, 2003) definition. Tid behövs för att undersöka detta men redan nu finns det antydningar till det. Framförallt då kommunen presenterar sitt tillgänglighetsarbete i ÖP:n som mer omfattande än vad det är och de bristande resurserna som tilldelas de som arbetar med tillgänglighet (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024b; Malmö stad, personlig kommunikation, 05 april 2024). För att motverka risken till detta behövs det bli svårare att inhämta legitimitet för tillgänglighetsarbete som inte tillgängliggör för alla. Alltså bör tillgänglighetsförväntningarna utvecklas, förtydligas och stärkas i lagen. Om detta inte sker, ifall Malmö stad kan fortsätta inhämta legitimitet genom den nivån av tillgänglighetsarbete de har nu försvinner ett viktigt incitament till förbättring.

Att beskriva de exakta anledningarna till att denna reform påbörjades är svårt för denna studie då den inte är longitudinell. Två reflektioner med stöd i litteraturen jag kan göra är dock att vi i dagsläget, utöver den nyliberala planeringsinriktningen, i en hållbarhetsplaneringsinriktningen (Biermann m.fl., 2022; Müller, 2023). Detta hade kunnat förklara varför reformarbetet har påbörjats, framförallt då det syns i ÖP:n att kommunen vill göra staden mer hållbar (Malmö stad, 2023a). Utöver detta så har också kraven på tillgänglighet blivit, och blir, större och tydligare för varje år som går enligt mina intervjuade (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024).

Förhoppningen är dock att reformarbetet fortsätter. Ifall det gör det kommer de fördelar som Eriksson-Zetterqvist (2009) reflekterat kring kunna inhämtas, framförallt ur ett rättviseperspektiv som Lid och Solvang (2016) reflekterat kring. Detta då reformer belyser maktförhållanden, vilket kan förtydliga och förenkla demokratiska processer. Det hade till exempel kunnat bli enklare för medborgare att ta reda på vem som bör kontaktas vid frågor kring tillgänglighet. De visar också på en vilja till effektivisering. Något som kan skapa tillit hos marginaliserade grupper. Vidare kommer de nya vanemässiga beteendemönstren som skapas genom reformen leda till en effektivisering av framtida tillgänglighetsarbeten. Avslutningsvis så kan reformer visa på organisatoriska svagheter och styrkor. Till exempel kan nya metodiker och verktyg för att överkomma stuprörseffekter uppkomma genom den gränsöverskridande arbete, alltså den typen av arbete som krävs för att skapa välutformade tillgänglighetsanpassningar.

Sammanfattningsvis, är min tolkning att eftersom kraven från lagen är begränsade blir det relativt enkelt för kommunen att inhämta institutionell legitimitet för sitt arbete med tillgänglighet och således uppnå organisatorisk stabilitet. Alltså finns det få incitament, ur ett institutionellt perspektiv, att prioritera tillgänglighet mer än vad som görs nu. Trots detta genomgår kommunen i dagsläget vad jag tolkar som en reformprocess, där tillgängligheten ges mer vikt i planeringen. Den största anledningen till detta, enligt min tolkning, är att tillgänglighet har blivit mindre frivilligt och mer obligatoriskt de senaste åren. Vidare faller det väl inom hållbarhetsdiskursen som är den andra tydliga planeringsinriktningen, utöver den nyliberala som finns idag. Således har det funnits visst incitament för kommunen att påbörja en reformprocess. Alltså, även om kraven är svaga idag har de blivit starkare vilket skapar ett behov av att se mot framtiden och påbörja en reform.

8.3 Metoddiskussion

I detta underkapitel kommer jag kritiskt reflektera över uppsatsens utgångspunkt, studiens design och metodanvändning för att förtydliga vilka val som har gjorts under studien.

8.3.1 Utgångspunkt

Flyvbjerg (2011) beskriver hur samhällsvetenskaplig forskning saknar en tydlig objektiv ansats. Litteratur-, teori- och metodval kommer alla påverka studiens resultat. Även forskarens personliga reflektioner och åsikter har stor inverkan på hur dessa tolkas. Således är det viktigt inom samhällsvetenskaplig forskning att forskaren är transparent med de faktorer som kan ha påverkat studien. Denna uppsats har en tydligt normativ utgångspunkt, vilken är att staden ska vara tillgänglig för alla.

Tillgänglighet till, och i, allmänna platser är något jag har reflekterat allt mer över då jag kommit i kontakt med fler människor som finner att dessa ytor ofta kan vara otillgängliga. Detta har jag reagerat starkt på, då jag uppfattar det som en stor orättvisa att alla inte har samma möjligheter till rörelse. Framförallt då det beskrivs i PBL att alla ska ha tillgång till dessa platser (PBL 2010:900, 2 kap. 6 §, 8 kap. 1 §, 8 kap. 4 §, 8 kap. 7 §, 8 kap. 9 §; PBF 2011:388, 3 kap. 4 §, 3 kap. 18 §, 3 kap. 23 §). Vidare visar litteraturen att tillgänglighetsproblematiken jag reagerat på inte är anekdotiskt och unikt för min erfarenhet utan att det är ett väldokumenterat problem (se ex.: Friman & Olsson, 2023; Hamraie, 2017; Lid & Solvang, 2016; Müller, 2023; Vale & Lopes, 2023).

Således är tillgänglighet ett djupt laddat ämne för mig, där mitt generella perspektiv är att för lite görs och att tillgänglighetsgraden tenderar att vara för låg. Detta kritiska utgångsperspektiv har tveklöst färgat denna studie genom exempelvis val av kritiskt litteratur, något som i sin tur påverkat studiens resultat. För att minska denna partiskhet och undersöka ämnet med större reliabilitet har jag använt flera metoder för att studera samma fenomen. Bowen (2009) benämner detta arbetssätt som *triangulering* och beskriver det så här: "By examining information collected through different methods, the researcher can corroborate findings across data sets and thus reduce the impact of potential biases that can exist in a single study." (Bowen, 2009, s. 28). I denna uppsats har jag konsekvent jämfört och undersökt samma material med minst två metoder för att fördjupa studiens resultat, stärka dess reliabilitet och minska potentiell vinklingsrisk.

8.3.2 Fallstudie

Att dra generella slutsatser baserade på fallstudier kan vara problematiskt då endast ett fall undersöks. Trots detta, ifall problembilden fallet undersöker är vanligt förekommande eller har hög generaliseringsbarhet kan vissa generella slutsatser dras (Denscombe, 2019). Även om denna uppsats har fokuserat på gågatorna mellan Triangelorget och Gustav Adolfs torg i Malmö menar jag att det finns flera lärdomar att hämta kring tillgängligheten för marginaliserade grupper även på andra offentliga ytor i landet. Min motivering till detta påstående grundas på flera punkter. Baserat på reflektionerna från intervjuerna med Malmö stad lyftes endast generella styrdokument som var applicerbara på hela kommunen (Malmö stad, personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024). PBL är även densamma för hela landet vilket gör att grundförutsättningarna för tillgängligt byggande bör vara liknande i hela Sverige (PBL 2010:900, 1 kap. 1 §). Utöver detta reflekterade de övriga intervjuade kring hur tillgänglighetsproblematikerna de stötte på i fallstudieområdet inte var unikt för det. Flera av problemen, som sensorisk överväldigande omgivning och smågatsten beskrevs förekomma på fler platser (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a; Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Olika men lika, personlig kommunikation, 10 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024). Således finns det liknande problembilder på andra gågator, både i och utanför Malmö, samtidigt som kommuner har liknande lagliga grundförutsättningar att hantera dem. Samtidigt är det viktigt att även ifall det finns en stor potential att kunskaperna som framtagits genom denna fallstudie är applicerbara på andra redan befintliga allmänna platser i landet så går det inte att veta detta säkert utan genomförandet av liknande studier på andra offentliga ytor.

8.3.3 Integrerad litteraturgranskning

Valet att använda metoden integrerad litteraturanalys motiverades av en vilja att utföra en metaanalys för att samla en bredd av olika vetenskapliga tillgänglighetstolkningar och sammanställa dem utifrån ett teoretiskt perspektiv, den ekologiska modellen, samt få en större inblick i vilka dokument som Malmö stad ser som bärande i sitt tillgänglighetsarbete. Samtidigt var detta en av flera delar av uppsatsen, vilket är varför jag endast använde SCOPUS och de dokument som diskuterades av de intervjuade. Ifall denna metod hade varit studiens enda hade metodanvändningen med fördel kunnat utvecklas och fler dokument bearbetas från fler databaser och arkiv. Detta hade kunnat fylla vissa av de luckor som jag uppmärksammade i litteraturstudien, som att mängden forskning kring hur allmänna platser utomhus kan anpassas för individer med NPF-diagnoser var relativt låg. Ovanstående scenario betvivlar jag dock då flera av de studier jag använde i den första integrerade litteraturgranskningen beskrev hur forskningsunderlaget kring marginaliserade gruppers erfarenheter var bristande i en utomhustillgänglighetskontext (se ex.: Kenna, 2022; McAllister m.fl., 2022; Tola m.fl., 2021). Dock, forskningsluckan som jag observerade är en tydlig brist i generaliseringsbarheten av denna studie då jag endast undersökt ett fåtal marginaliserade grupper.

Det begränsade forskningsläget kring interaktionen mellan den byggda miljön och individer med kognitiva funktionsvariationer är problematiskt. Ett tydligt utfall av detta för denna studie var att jag inte applicerade ett utvecklat kritiskt perspektiv kring hur olika grupper av individer kan påverkas av samma lösning. I den första litteraturgranskningen tenderade de bearbetade artiklarna att fokusera på ett specifikt område, eller marginaliserad grupp. Således var mängden vetenskaplig litteratur som tog ett komparativt ställningstagande och undersökte hur en lösning kan påverka flera olika marginaliserade grupper var mycket begränsad i den första litteraturstudien. Det var vanligare att tillgänglighetsanpassningar

presenterades som multifunktionella för flera marginaliserade grupper (se ex.: Friman & Olsson, 2023; Grancich, 2014; Hamraie, 2017; Lid & Solvang, 2016; Müller, 2023; Tola m.fl., 2021). Även under intervjuerna var detta inte en konflikt som kom upp vid särdeles många tillfällen. Det tydligaste exemplet var hur de två äldre männen i promenadintervju ett uppfattade uppdelningen på Södra Tullgatan som något negativt (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a) medan de två övriga promenadintervjuerna beskrev det som positivt (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024). Hur miljön uppdelas och struktureras verkar således vara en aspekt som olika grupper kan reagera starkt på. Denna studies promenadintervjuer antyder att de som lättare blir sensoriskt överväldigade vill ha en tydlig uppdelning i det fysiska rummet medan individer som har svagare prestationsförmåga i nedre extremiteter har en större uppskattning för raka sträckor. Samtidigt visade dessa intervjuer också på flera tillfällen då de intervjuade reagerade liknande på samma faktorer. Exempelvis hur hinder längs med, och i, gatorna lyftes som störande i alla promenadintervjuerna men av olika anledningar (f.d. Tillgänglighetsgruppen, personlig kommunikation, 03 april 2024a; Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024).

Det är således en utmanande fråga där det finns en tydlig risk att vissa grupper privilegieras över andra, då lösningar som endast är lämpade för dem implementeras. Men på grund av det bristande forskningsunderlaget gällande direkta jämförelser mellan hur olika lösningar påverkar flera grupper och den svaga närvaron i intervjuerna valde jag att behandla majoriteten av tillgänglighetslösningar som positiva för alla marginaliserade grupper, utöver de fallen då de intervjuade aktivt lyfte ett annat perspektiv. Detta beslut togs även då när den bearbetade akademiska litteraturen jämförde hur tillgänglighetsanpassningar påverkar olika grupper tenderade den att göra det ur ett positivt perspektiv, att en anpassning kan ge stöd till flera grupper.

8.3.4 Intervjuer

Friheten som den semistrukturerade intervjumetoden erbjuder har varit ett viktigt element för denna studie då det har skapat möjligheten för deltagarna att utveckla sina resonemang utanför intervjuguiden. Samtidigt betyder det att respondenterna framförallt reflekterat kring sina expertisområden och åsikter, alltså har materialet färgats av vem som pratade. Ett exempel på detta är hur viss information från respondenterna kunde vara motsägelsefull. Det tydligaste exemplet på detta är hur under intervjuerna med Malmö stad beskrevs det att tillgänglighetsfrågor hanterades snabbt (personlig kommunikation, 27 februari 2024, personlig kommunikation, 05 april 2024), något som de två äldre männen från f.d. Tillgänglighetsgruppen inte höll med om då de istället beskrev processen som långsam (personlig kommunikation, 03 april 2024b). Vidare, under promenadintervjuerna bad jag respondenterna reflektera kring det som var tillgängligt och otillgängligt för dem för att utnyttja att vi var på plats. Först under den semistrukturerade intervjun öppnade jag upp konversationen till tillgänglighet i bredare bemärkelse genom att ställa mer allmänna frågor. Trots detta höll sig respondenterna till sina erfarenheter. För att motverka vinklingen detta innebar för studien hade jag kunnat intervjua fler personer för att öka mängden tolkningar och introducera nya perspektiv. Detta var planen inledningsvis men tyvärr var det svårt att få kontakt med potentiella respondenter som hade både tid och intresse. Framförallt att jag inte hade möjlighet att skapa respondenter med Malmö stads två funktions- och tillgänglighetssamordnare då de inte hade tid att delta var en stor förlust (Malmö stad, personlig kommunikation, 20 mars 2024).

Den första integrerade litteraturgranskningen visade att det fanns stora forskningsluckor för tillgänglighet, framförallt ur ett mentalt perspektiv. Därför valde jag att intervjua två personer med kognitiva variationer för att försöka täcka denna brist. Dessa två personer är goda vänner till mig. Att intervjua vänner har både fördelar och nackdelar. Brewis (2014) beskriver att det är lättare att skapa tillit och en djupare förståelse under intervjuer med bekanta. Vänskap kan dock också problematisera intervjuprocessen. Författaren nämner hur det kan bli förvirrande och obehagligt när vänner behöver inta specifika roller som intervjuare och intervjuad. Vidare beskriver Brewis (2014) hur det kan skapas missnöje ifall forskaren delger personliga berättelser eller den intervjuade reduceras till en stereotyp.

I kontexten av individer med funktionsvariationer kan det vara utmanande att få kontakt med och intervjua dessa, då det inte är självklart att de kan ge informerat samtycke. Faktorer som etisk prövning kan behövas i så fall (Etikprövningsmyndigheten, u.å.; Harding, 2021; McCarthy, 1998). Att intervjua individer som författaren redan känner kan förenkla denna process (Brewis, 2014), vilken var fallet för denna studie. Inledningsvis försökte jag få kontakt med organisationer och förvaltningar som arbetade med, eller består av, individer som har kognitiva funktionsvariationer men inga av de kontaktade hade tid eller möjlighet. Således, ifall jag inte hade intervjuat mina två vänner hade det kognitiva funktionsvarierade perspektivet fallit bort från uppsatsen. Fördelarna med att intervjua bekanta drog jag således nytta av då vi lätt skapade en god konversation där både respondenterna och jag var bekväma med att ställa frågor och ge svar. Nackdelarna reflekterade jag också kring. Fördelen med ett så pass vardagligt, och opersonligt, ämne som tillgängligheten på gågator gjorde att samtalen flöt på bra då inget känsligt togs upp. Risker med att reduceras till en stereotyp reflekterade både de intervjuade kring som mer av en fördel än nackdel, då de beskrev det som att deras funktionsvariationer inte var tillräckligt väl förstådda så om mer information spreds var det något positivt. Båda reagerade också positivt på att bli anonymiserade, de beskrev det som betryggande (Kvinna med ASD, personlig kommunikation, 03 april 2024; Transman med ADD, personlig kommunikation, 07 april 2024a). Eftersom jag inte intervjuade dem om ett känsligt ämne, utan ett ämne de vill ska vidareutvecklas ser jag ingen risk att det skulle uppstå en intressekonflikt. Den största risken ur det perspektivet är att de försökte ge mig svaren som de trodde jag ville ha. Denna risk motverkades dock av mitt användande av triangulering, då deras reflektioner jämfördes med resultat från andra metoder.

8.3.5 Platsobservation

Jag har ingen funktionsvariation, vilket tveklöst färgade min ostrukturerade observation. Detta var varför jag inledningsvis genomförde en integrerad litteraturgranskning för att stärka min förståelse för tillgänglighet på allmänna platser och således kunna göra en mer rättvis observation. För att motverka mina personliga bias triangulerades observationens resultat med de tre promenadintervjuerna.

Under observationstillfället var vädret både grått och tråkigt samt var få människor ute. Detta påverkade med största sannolikhet min observation. Anledningen till att jag inte gjorde fler observationer var att jag endast hade tiden att genomföra en i tidsspännat mellan färdigställandet av den första integrerade litteraturgranskningen och promenadintervjuerna. Anledningen till att jag inte genomförde fler observationer var för att motverka risken att mina reflektioner skulle påverkas av respondenterna i promenadintervjuerna och syftet med att föra observationen efter genomförandet av den första integrerade litteraturgranskningen diskuterades i stycket ovan.

9 SLUTSATSER

I denna studie har tillgänglighet baserats på den ekologiska modellen och beskrivits utefter två perspektiv: mentalt och fysiskt. Därefter definierades dessa synsätt med hjälp av en integrerad litteraturgranskning på akademisk litteratur och de intervjuer som jag genomförde. Resultatet var att fysisk tillgänglighet är när miljön är lättmanövrerad oavsett nivå av individuell fysisk kompetens. Ramper och platt underlag är två exempel på hur detta kan skapas i kontexten av gågator. Mental tillgänglighet uppnås ifall miljön är lättolkad- och orienterad, alltså när individers mentala individuella kompetenser inte försvårar rörelse genom en miljö. Exempel på lösningar från ett gågatuperspektiv är tydlig uppdelning, skyltning och reträttplatser. Överlag visade sig forskningsläget kring tillgänglighet i stadsmiljöer vara relativt svagt, framförallt ur ett mentalt perspektiv. Den största bristen var kring hur allmänna platser kan tillgängliggöras för de med kognitiva funktionsvariationer som NPF-diagnoser.

Baserat på tillgänglighetsdefinitionerna som jag tog fram i kapitel fem definierades även hur god tillgängligheten var längs med gågatorna mellan Gustav Adolfs torg och Triangelorget genom en ostrukturerad observation och tre promenadintervjuer. Resultatet av undersökningarna var att både den fysiska och mentala tillgängligheten brast. Studiens fall gav således kunskap om vilka fysiska och mentala faktorer på multifunktionella gågator som kan minska tillgängligheten för de marginaliserade grupper som deltog i promenadintervjuerna. Ur ett fysiskt tillgänglighetsperspektiv var det största problemet att majoriteten av underlaget på fallstudieområdet var ojämnt. Ur ett mentalt perspektiv var den tydligaste bristen gatornas stora mängd sensoriska intryck som det fanns få undanflykter från längs med gågatorna.

Genom att undersöka mina två första frågeställningar kunde den tredje utredas genom alla intervjuerna och en integrerad litteraturgranskning baserad på statliga och kommunala dokument. Resultatet var att styrdokumentet som fanns tillgängliga endast gav ett svagt stöd till tillgänglighetsarbetet. Framförallt hur dessa styrdokument beskrev mental tillgänglighet var undermåligt. Vidare fanns det tydliga brister i kommunens kommunikation, kunskap och prioriteringar kring tillgänglighetsfrågor. Trots detta visade också resultatet på att Malmö stad beskrev tillgänglighetsfrågor som viktiga, framförallt ur ett rättviseperspektiv. De tillgänglighetsutmaningar på Malmös gågator som tjänstepersoner från Malmö stad och aktörer aktiva inom tillgänglighetsfrågor resonerade kring var således bristande styrdokument och svagheter inom tre övergripande teman.

Diskussionen inleddes med att undersöka hur Malmö stads tillgänglighet och arbete med det påverkade kommunen ur ett rättviseperspektiv genom att applicera Nussbaums kapaciteter (2000) och Fainsteins koncept den rättvisa staden (2014). Resultatet från denna teoretiska analys var att eftersom staden hade bristande tillgänglighet var den inte rättvis, vilket i sin tur innebär att staden inte uppnår sitt mål om att vara socialt hållbar.

Baserat på detta resultat undersökte jag genom institutionell teori (Eriksson-Zetterquist, 2009) varför kommunen inte arbetade mer aktivt med tillgänglighet, trots att de beskrev konceptet som värdefullt. Resultatet av denna analys var att eftersom styrdokumentet hade relativt svaga tillgänglighetskrav behövde Malmö stad endast uppnå dessa för att inhämta institutionell legitimitet och uppnå organisatorisk stabilitet. Dock, detta håller på att förändras genom en pågående tillgänglighetsreform. I denna är det tydligt att det finns en vilja att förbättra tillgänglighetsarbetet genom att anta en bredare, mer komplex tolkning av tillgänglighet. Det är dock lättare att påbörja reformer än att avsluta dem, så hur tillgänglighetsarbetet

kommer utvecklas är fortfarande ovisst och det finns redan idag flera utmaningar. Dagens befintliga organisations- och planeringsnormer påverkade således studieområdets tillgänglighet negativt genom att låga tillgänglighetskrav, utifrån min definition, ställdes och få incitament till att överstiga dessa krav existerar. Samtidigt finns det hopp om en mer tillgänglig framtid då positiva förändringar inom dessa normer sker i dagsläget.

9.1 Malmö: den rättvisa staden!

Den här uppsatsen har belyst flera utmaningar Malmö stad står inför om de vill bli socialt hållbara ur ett tillgänglighetsperspektiv. Det finns mycket som hade behövt förbättras i den byggda miljön på multifunktionella gågator för att kunna säkerställa att så många som möjligt kan röra sig så fritt som möjligt på dem. Framförallt ur ett mentalt perspektiv, då byggda lösningar som reträttplatser kan vara en ovärderlig hjälp för många i samhället. Det finns dock även stora fysiska brister som bör omhändertas och främst av alla dessa är det ojämna underlaget på grund av smågätsten som dominerar i staden. Små lösningar kan också göra mycket, för många, som att få bort hinder från granithällar på gågator.

Ur ett positivt perspektiv finns det en tydlig ambition och vilja att förbättra tillgängligheten på dessa gator. Detta förhoppningsfulla perspektiv var tydligt i flertalet intervjuer och det fanns stöd i ÖP:n för att uppnå det. Således finns det en god möjlighet att det påbörjade tillgänglighetsreformerarbetet kan genomföras. Samtidigt är reformer utmanande att genomföra, framförallt utan institutionellt incitament. Därför, för att säkerställa att det finns motivation för kommunala organisationer, behöver det enligt mig skapas en tydligare definition i PBL för vad tillgänglighet är. Framförallt behövs det förtydligas hur mental tillgänglighet kan och bör arbetas med, då detta fortfarande är ett relativt nytt ämne. Genom att ta vara på de experter som finns i kommunen redan, alltså de med till exempel NPF-diagnoser, hade en mer rättvis och tillgänglig stad kunnat skapas.

Det finns således en väg för kommunen att gå för att den ska bli socialt hållbar. Genom att ta vara på den lokala expertisen, inkludera både fysisk och mental tillgänglighet i arbete med den byggda miljön och öka tillgänglighetsprioriteringen kan Malmö bli en rättvis stad där alla kan njuta av högtillgängliga multifunktionella gågator.

9.2 Framtida forskning

I denna uppsats har fokus legat på tillgänglighet från ett äldre- och NPF-perspektiv. Detta hade med fördel kunnat breddas till andra grupper, exempelvis barn eller personer med annat modersmål än svenska, för att få en djupare förståelse för hur den byggda miljön kan anpassas för dem. Genom att skapa tydligare, och mer inkluderande, tillgänglighetsramverk hade bättre styrdokument kunnat skapas.

I denna uppsats har tillgänglighetsanpassningar behandlats relativt okritiskt och sets som något övervägande positivt, oavsett deras utformning. Detta hade med fördel kunnat utvecklas genom att studera hur olika individer reagerar på samma tillgänglighetslösning för att få en mer utvecklad förståelse på hur tillgänglighetsingrepp i den byggda miljön påverkar marginaliserade grupper.

Hur andra kommuner arbetar med social hållbarhet och tillgänglighet hade varit givande. Genom en komparativ studie hade en tydligare kartläggning över tillgänglighetsarbete kunnat skapas. Något som hade

kunnat förtydliga vilka brister som finns i landet och skapa en god grund för dokumentation kring hur dessa problem bör hanteras.

Ett tydligt resultat från intervjustudien var att bristande prioritering, kommunikation och kunskap skapar utmaningar för tillgänglighetsarbete. Att studera hur dessa kan minimeras, genom exempelvis workshops och utbildningsseminarier för kommunanställda hade kunnat vara ett givande sätt att påverka utvecklingen i en mer tillgänglig riktning.

10 KÄLLOR

A3-TYP 001. (2017a). *LOKAL SÄNKNING AV KANTSTEN.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 002. (2014a). *ÖVERGÅNGSSTÄLLE, NORMAL.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 003. (2017b). *ÖVERGÅNGSSTÄLLE.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 004. (2017c). *ÖVERGÅNGSSTÄLLE MED CYKELÖVERFART.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 005. (2017d). *ÖVERGÅNGSSTÄLLE VID CYKELVÄG.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 006. (2014b). *VID ÖVERGÅNGSSTÄLLE BRED MITTREFUG.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 007. (2017e). *SÄNKNING AV KANTSTEN.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 008. (2014c). *GENOMGÅENDE GÅNGBANA.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 009. (2014d). *ARBETSGÅNG KANTSTENSJUSTERING VID NY BUSSHÅLLPLATS.*

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 010. (2014e). *(TYP A) KONTRASTMARKERING AV BEFINNTLIG TRAPPA – (TYP B)*

KONTRASTMARKERING VID OM / NYBYGGNAD AV TRAPPA – KONTRASTMARKERING I GRADÄNG – PLACERING AV LEDSTÅNG.

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

A3-TYP 011. (2014f). *KONTRASTMARKERING AV RAMP – PLACERING AV LEDSTÅNG*.

<https://web1.storegate.com/share/Wpu5jtT/files?path=%2F2.3%20Tillg%C3%A4nglighets%C3%A5tg%C3%A4rder>

Amnå, E., & Stigendal, M. (2021). *Samhällsorientering: För en hållbar integration*. Komlitt.

Asiamah, N., Bateman, A., Hjorth, P., Khan, H. T. A., & Danquah, E. (2023). Socially active neighborhoods: Construct operationalization for aging in place, health promotion and psychometric testing. *Health Promotion International*, 38(1). Scopus. <https://doi.org/10.1093/heapro/daac191>

Baeten, G. (2012). Normalising Neoliberal Planning: The case of Malmö, Sweden. I G. Baeten & T. Tasan-Kok (Red.), *Contradictions of Neoliberal Planning* (s. 21–42). Springer.

Barasche-Berdah, D., Paltiel, O., & Raz, R. (2023). Active Lifestyle and Mobility of Adults with Vision Impairment: A Multiphase Mixed-Methods Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(19). Scopus. <https://doi.org/10.3390/ijerph20196839>

Bartlett, R., Koncul, A., Lid, I. M., George, E. O., & Haugen, I. (2023). Using Walking / Go Along Interviews With People in Vulnerable Situations: A Synthesized Review of the Research Literature. *International Journal of Qualitative Methods*, 22, 16094069231164606. <https://doi.org/10.1177/16094069231164606>

BBR 2011:6. *Boverkets byggregler*.

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/konsoliderad-bbr-2011-6-tom-2020-4.pdf>

BFS 2011:5 ALM 2. *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*. <https://rinfo.boverket.se/BFS2011-6/pdf/BFS2013-14.pdf>

BFS 2013:14. *Boverkets föreskrifter om ändring i verkets byggregler (2011:6) - föreskrifter och allmänna råd*. <https://rinfo.boverket.se/BFS2011-6/pdf/BFS2013-14.pdf>

BFS 2013:9 HIN 3. *Boverkets föreskrifter om ändring i verkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13)*

om avhjälpan av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser. <https://rinfo.boverket.se/BFS2011-13/pdf/BFS2013-9.pdf>

- Biermann, F., Hickmann, T., Sénit, C.-A., Beisheim, M., Bernstein, S., Chasek, P., Grob, L., Kim, R. E., Kotzé, L. J., Nilsson, M., Ordóñez Llanos, A., Okereke, C., Pradhan, P., Raven, R., Sun, Y., Vijge, M. J., van Vuuren, D., & Wicke, B. (2022). Scientific evidence on the political impact of the Sustainable Development Goals. *Nature Sustainability*, 5(9), 795–800. <https://doi.org/10.1038/s41893-022-00909-5>
- Boverket. (2020). *Översiktsplanen*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/>
- Boverket. (2022a, augusti 5). *Tillgänglighet*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/>
- Boverket. (2022b, augusti 24). *Tillgänglighet på allmänna platser och områden för andra anläggningar*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/allmanna/tillganglighet/>
- Boverket. (2023a, juni 14). *Kommunalt planmonopol*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/kommunens-verktyg/kommunalt-planmonopol/>
- Boverket. (2023b, juli 28). *Funktionshinderspolitik och centrala begrepp*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/livsmiljo/tillganglighet/begrepp/>
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Boxenbaum, E., & Pedersen, J. S. (2009). Scandinavian institutionalism – a case of institutional work. I B. Leca, R. Suddaby, & T. B. Lawrence (Red.), *Institutional Work: Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations* (s. 178–204). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511596605.007>

- Brewis, J. (2014). The Ethics of Researching Friends: On Convenience Sampling in Qualitative Management and Organization Studies. *British Journal of Management*, 25(4), 849–862. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12064>
- Brorström, S., & Diedrich, A. (2022). Boundaries of collaboration – the case of a temporary housing complex for refugees in Sweden. *Public Management Review*, 24(4), 536–557. <https://doi.org/10.1080/14719037.2020.1846767>
- Brunsson, N. (2002). *The organization of hypocrisy: Talk, decisions and actions in organizations* (N. Adler, Övers.). Liber ekonomi ;
- Brunsson, N. (2003). Organized hypocrisy. I *The northern lights: Vol. S. [201]-222*. The northern lights 2003.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. ed). Oxford University Press.
- Byrne, J. A. (2021). Observation for Data Collection in Urban Studies and Urban Analysis. I S. Baum (Red.), *Methods in Urban Analysis* (s. 127–149). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1677-8_8
- Carmona, M. (2010). *Public places - urban spaces: The dimensions of urban design* (2. ed). Architectural Press/Elsevier ; Routledge.
- Cavicchia, R. (2023). Urban densification and exclusionary pressure: Emerging patterns of gentrification in Oslo. *Urban Geography*, 44(7), 1474–1496. Scopus. <https://doi.org/10.1080/02723638.2022.2100174>
- Cecchini, A., Congiu, T., Talu, V., & Tola, G. (2018). Mobility policies and extra-small projects for improving mobility of people with Autism Spectrum Disorder. *Sustainability (Switzerland)*, 10(9). Scopus. <https://doi.org/10.3390/su10093256>
- Davidson, J., & Henderson, V. L. (2016). The Sensory City. I C. Bates, R. Imrie, & K. Kullman (Red.), *Care and Design* (s. 74–94). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781119053484.ch5>
- de Oliveira Neto, J. S., & Kofuji, S. T. (2016). Inclusive Smart City: An Exploratory Study. I M. Antona & C. Stephanidis (Red.), *Universal Access in Human-Computer Interaction. Interaction*

- Techniques and Environments* (s. 456–465). Springer International Publishing.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-40244-4_44
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289–300.
<https://doi.org/10.1002/sd.417>
- Denscombe, M. (2019). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (LUX-biblioteket Metodhylla; Fjärde upplagan). Studentlitteratur.
- Dopico, J., Schäffer, B., Martín, M. G., Kolecka, N., Tobias, S., Schaupp, J., Bauer, N., Röösl, M., Vienneau, D., Brink, M., & Wunderli, J.-M. (2022). *Studying the association between noise exposure, stress and characteristics of green spaces: Protocol and pilot study*. *Internoise 2022 - 51st International Congress and Exposition on Noise Control Engineering*. Scopus.
- Enssle, F., & Kabisch, N. (2020). Urban green spaces for the social interaction, health and well-being of older people—An integrated view of urban ecosystem services and socio-environmental justice. *Environmental Science & Policy*, 109, 36–44. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2020.04.008>
- Eriksson-Zetterquist, U. (2009). *Institutionell teori: Idéer, moden, förändring*. Liber.
- Etikprövningsmyndigheten. (u.å.). *Vanliga frågor*. Etikprövningsmyndigheten. Hämtad 07 maj 2024, från <https://etikprovningensmyndigheten.se/vanliga-fragor/>
- Fainstein, S. S. (2014). The just city. *International Journal of Urban Sciences*, 18(1), 1–18.
<https://doi.org/10.1080/12265934.2013.834643>
- Fatima, K., & Moridpour, S. (2019). Measuring Public Transport Accessibility for Elderly. *MATEC Web of Conferences*, 259, 03006. <https://doi.org/10.1051/mateconf/201925903006>
- Fors, H., Hagemann, F. A., Sang, Å. O., & Randrup, T. B. (2021). Striving for Inclusion—A Systematic Review of Long-Term Participation in Strategic Management of Urban Green Spaces. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/frsc.2021.572423>
- Flyvbjerg, B. (2011). Case Study. I N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (s. 301–316). <https://papers.ssrn.com/abstract=2278194>

- Frank, L. D., Schmid, T. L., Sallis, J. F., Chapman, J., & Saelens, B. E. (2005). Linking objectively measured physical activity with objectively measured urban form: Findings from SMARTRAQ. *American Journal of Preventive Medicine*, 28(2, Supplement 2), 117–125. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2004.11.001>
- Franzén, M., Hertting, N., & Thörn, C. (2016). *Stad till salu: Entreprenörsurbanismen och det offentliga rummets värde*. Daidalos.
- Friman, M., & Olsson, L. E. (2023). Are we leaving some people behind? Travel autonomy, perceived accessibility, and well-being among people experiencing mental and physical difficulties. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 98, 243–253. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2023.08.009>
- Gebel, K., Bauman, A., & Owen, N. (2009). Correlates of non-concordance between perceived and objective measures of walkability. *Annals of Behavioral Medicine*, 37(2), 228–238. Scopus. <https://doi.org/10.1007/s12160-009-9098-3>
- Grancich, D. D. (2014). *Exploring Urban Design Theory: A Qualitative Study Integrating "Autism-Friendly Environments" As an Emerging Perspective* [UC Irvine]. <https://escholarship.org/uc/item/4960k2h2>
- Greed, C. (2011). Planning for sustainable urban areas or everyday life and inclusion. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers - Urban Design and Planning*, 164(2), 107–119. <https://doi.org/10.1680/udap.2011.164.2.107>
- Guo, Y., Chan, C. H., Chang, Q., Liu, T., & Yip, P. S. F. (2019). Neighborhood environment and cognitive function in older adults: A multilevel analysis in Hong Kong. *Health & Place*, 58, 102146. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2019.102146>
- Habilitering & Hälsa. (u.å.). *Diagnoskriterier för adhd*. Hämtad 07 maj 2024, från <https://www.habilitering.se/fakta-och-rad/kort-om-funktionsnedsattningar/adhd/diagnoskriterier-for-adhd/>

- Hall, P. (2014). *Cities of tomorrow: An intellectual history of urban planning and design since 1880* (Fourth edition). Wiley-Blackwell.
- Hamraie, A. (2017). *Building access: Universal design and the politics of disability* (Biblioteket för arkitektur och design LTH). University of Minnesota Press.
- Harding, R. (2021). Doing research with intellectually disabled participants: Reflections on the challenges of capacity and consent in socio-legal research. *Journal of Law and Society*, 48(S1), S28–S43. <https://doi.org/10.1111/jols.12331>
- Hartig, T., Astell-Burt, T., Bergsten, Z., Amcoff, J., Mitchell, R., & Feng, X. (2020). Associations between greenspace and mortality vary across contexts of community change: A longitudinal ecological study. *J Epidemiol Community Health*, 74(6), 534–540. <https://doi.org/10.1136/jech-2019-213443>
- Harvey, D., Lund Hansen, A., Wennerhag, M., & Gundenäs, H. (2011). *Ojämlighetens nya geografi: Texter om stadens och rummets förändringar i den globala kapitalismen*. Atlas.
- Healey, P. (1992). Planning through Debate: The Communicative Turn in Planning Theory. *The Town Planning Review*, 63(2), 143–162.
- Heinrich, A. J., Million, A., & Zimmermann, K. (2022). Spatial Knowledge and Urban Planning. *Urban Planning*, 7(3), 185–190. Scopus. <https://doi.org/10.17645/up.v7i3.6101>
- Honsberger, T. (2015). *Teaching individuals with autism spectrum disorder safe pedestrian skills using video modeling with in situ video prompting*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Teaching-individuals-with-autism-spectrum-disorder-Honsberger/91cf5627f78a969e02008d1f01d81368731f2068>
- Imrie, R. (2012). Auto-Disabilities: The Case of Shared Space Environments. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 44(9), 2260–2277. <https://doi.org/10.1068/a44595>
- Imrie, R., & Hall, P. (2001). An Exploration of Disability and the Development Process. *Urban Studies*, 38(2), 333–350. <https://doi.org/10.1080/00420980124545>

- Iwarsson, S., & Ståhl, A. (2003). Accessibility, usability and universal design—Positioning and definition of concepts describing person-environment relationships. *Disability and Rehabilitation*, 25(2), 57–66. <https://doi.org/10.1080/dre.25.2.57.66>
- Johansson, M., & Khakee, A. (2009). *Etik i stadsplanering*. Studentlitteratur. <http://www.studentlitteratur.se/omslagsbild/artnr/33268-01/height/320/width/320/bild.jpg>
- Jonas, A. E. G., Thomas, M., & McCann, E. (2015). *Urban Geography: A critical introduction*. Wiley Blackwell.
- Kalu, M. E., Bello-Haas, V. D., Griffin, M., Boamah, S., Harris, J., Zaide, M., Rayner, D., Khattab, N., Abraham, S., Richardson, T. K., Savatteri, N., Wang, Y., & Tkachyk, C. (2022). Cognitive, psychological and social factors associated with older adults' mobility: A scoping review of self-report and performance-based measures. *Psychogeriatrics*, 22(4), 553–573. Scopus. <https://doi.org/10.1111/psyg.12848>
- Kenna, T. (2022). Cities of neurodiversity: New directions for an urban geography of neurodiversity. *Area*, 54(4), 646–654. <https://doi.org/10.1111/area.12803>
- Khan, J., Hildingsson, R., & Garting, L. (2020). Sustainable Welfare in Swedish Cities: Challenges of Eco-Social Integration in Urban Sustainability Governance. *Sustainability*, 12(1), Article 1. <https://doi.org/10.3390/su12010383>
- Korver-Glenn, E., Jain, M., Thompson, J., Steinberg, A., Herkes, D., & Kramer, T. (2017). Environmental Equality in Neighborhood Amenities and Planning: A Houston, Texas, Case Study. *Environmental Justice*, 10(6), 193–200. Scopus. <https://doi.org/10.1089/env.2016.0046>
- Koszowski, C., Wittwer, R., Hubrich, S., & Gerike, R. (2024). Perceived importance of context-specific built-environment factors of walking: A new perspective for prioritizing policy measures for promoting walking. *International Journal of Sustainable Transportation*. Scopus. <https://doi.org/10.1080/15568318.2023.2301372>
- Kusenbach, M. (2003). Street Phenomenology: The Go-Along as Ethnographic Research Tool. *Ethnography*, 4(3), 455–485. <https://doi.org/10.1177/146613810343007>

- Lantmäteriet. (2023). *Ortofoto RGB 0.25/0.50 m latest (tif)*.
<https://herkules.slu.se/get/>
- Lawton, M. P., & Nahemow, L. (1973). Ecology and the aging process. I *The psychology of adult development and aging* (s. 619–674). American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/10044-020>
- Leal Filho, W., Salvia, A. L., Vasconcelos, C. R. P., Anholon, R., Rampasso, I. S., Eustachio, J. H. P. P., Liakh, O., Dinis, M. A. P., Olpoc, R. C., Bandanaa, J., Aina, Y. A., Lukina, R. L., & Sharifi, A. (2022). Barriers to institutional social sustainability. *Sustainability Science*, *17*(6), 2615–2630.
<https://doi.org/10.1007/s11625-022-01204-0>
- Lid, I. M. (2023). Citizenship and universal design. I I. M. Lid, E. Steinfeld, & M. A. Rembis (Red.), *Rethinking disability and human rights: Participation, equality and citizenship* (s. 9–24). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003052708>
- Lid, I. M., & Solvang, P. K. (2016). (Dis)ability and the experience of accessibility in the urban environment. *Alter*, *10*(2), 181–194. <https://doi.org/10.1016/j.alter.2015.11.003>
- Lindholst, A. C., Konijnendijk van den Bosch, C. C., Kjøller, C. P., Sullivan, S., Kristoffersson, A., Fors, H., & Nilsson, K. (2016). Urban green space qualities reframed toward a public value management paradigm: The case of the Nordic Green Space Award. *Urban Forestry & Urban Greening*, *17*, 166–176. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.04.007>
- Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R. (2024). Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking. *PLoS ONE*, *19*(1 January). Scopus.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0296216>
- Low, S. (2013). Public Space and Diversity: Distributive, Procedural and Interactional Justice for Parks. I G. Young & D. Stevenson (Red.), *The Routledge Research Companion to Planning and Culture*. Routledge.

- Malmö stad. (2008). *Tillgänglighetsprogram för Malmö. Krav och riktlinjer för god tillgänglighet för funktionshindrade vid ny- och ombyggnad av allmän plats*.
<https://malmo.se/download/18.3b25a27180514965b1108a6/1651137593255/Tillganglighetsprogram.pdf>
- Malmö stad. (2023a). *Översiktsplan för Malmö 2023*.
- Malmö stad. (2023b, november 28). *Malmökommissionen* [Text]. <https://malmo.se/Sa-arbetar-vi-med.../Agenda-2030-i-Malmo/Malmokommissionen.html>
- Malmö stad. (2023c, december). *Teknisk handbok* [Text]. <https://malmo.se/Teknisk-handbok.html>
- Malmö stad. (2023d, december 14). *Projektering i Teknisk handbok: Tillgänglighet* [Text].
<https://malmo.se/Teknisk-handbok/Projektering/Tillganglighet.html>
- Martínez-Martínez, O. A., Ramírez-López, A., & Rodríguez-Brito, A. (2020). Validation of a Multidimensional Social Cohesion Scale: A Case in Urban Areas of Mexico. *Sociological Methods & Research*, 49(3), 778–808. <https://doi.org/10.1177/0049124118769112>
- McAllister, K., McBeth, A., & Galway, N. (2022). Autism spectrum condition and the built environment. *Cities & Health*, 6(6), 1164–1178. <https://doi.org/10.1080/23748834.2022.2139210>
- McCarthy, M. (1998). Interviewing People with Learning Disabilities about Sensitive Topics: A Discussion of Ethical Issues. *British Journal of Learning Disabilities*, 26(4), 140–145.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.1998.tb00070.x>
- McDougal, E., Tai, C., Stewart, T. M., Booth, J. N., & Rhodes, S. M. (2023). Understanding and Supporting Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in the Primary School Classroom: Perspectives of Children with ADHD and their Teachers. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53(9), 3406–3421. <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05639-3>
- Mcruer, R. (2006). *Compulsory Able-Bodiedness and Queer / Disabled Existence*.
<https://www.semanticscholar.org/paper/Queer%2FDisabled-Existence%3A-Human-Rights-of-People-Basumatary/82939cf685b85685249d7f3c87426ab2e33c4dcf>

- Mcruer, R. (2013). Compulsory Able-Bodiedness and Queer/Disabled Existence. I L. J. Davis (Red.), *The Disability Studies Reader* (4:e uppl., s. 369–380). Routledge.
- Mikkola, T. M., Polku, H., Portegijs, E., Rantakokko, M., Tsai, L.-T., Rantanen, T., & Viljanen, A. (2016). Self-reported hearing is associated with time spent out-of-home and withdrawal from leisure activities in older community-dwelling adults. *Aging Clinical and Experimental Research*, 28(2), 297–302. <https://doi.org/10.1007/s40520-015-0389-1>
- Molaei, P., Tang, L., & Hardie, M. (2021). Measuring Walkability with Street Connectivity and Physical Activity: A Case Study in Iran. *World*, 2(1), Article 1. <https://doi.org/10.3390/world2010004>
- Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C., & Pratlong, F. (2021). Introducing the “15-Minute City”: Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities. *Smart Cities*, 4(1), Article 1. <https://doi.org/10.3390/smartcities4010006>
- Mostafa, M. (2008). An Architecture for Autism: Concepts of Design Intervention for the Autistic User. *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 2. <https://doi.org/10.26687/archnet-ijar.v2i1.182>
- Mostafa, M. (2015). Architecture for autism: Built environment performance in accordance to the autism ASPECTSS™ design index. *Design Principles and Practices*, 8, 55–71. <https://doi.org/10.18848/1833-1874/CGP/v08/38300>
- Mostafa, M., Sotelo, M., Honsberger, T., Honsberger, C., Brooker Lozott, E., & Shanok, N. (2023). The impact of ASPECTSS-based design intervention in autism school design: A case study. *International Journal of Architectural Research: Archnet-IJAR*. Scopus. <https://doi.org/10.1108/ARCH-11-2022-0258>
- Müller, L. (2023). *Bridging the Gaps: Realising Human Diversity in the Built Environment through Universal Design* [Doctoral Thesis (compilation)]. Certec, Lund University.
- Nationalencyklopedin. (u.å.). *Tillgänglighet*. Hämtad 06 februari 2024, från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tillg%C3%A4nglighet>
- NEURO. (u.å.). *Dyspraxi*. Neuro. Hämtad 16 februari 2024, från <http://neuro.se/diagnoser/dyspraxi/>

- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and Human Development: The Capabilities Approach*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511841286>
- Olika men lika. (u.å.). *Olika men lika – Deltagarstöd*. Hämtad 07 maj 2024, från <https://olikamenlika.se/>
- PBF 2011:338. *Plan- och byggförordningen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan-och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/#K3
- PBL 2010:900. *Plan- och bygglagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan-och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/#K8
- Persson, J. E., & Westrup, U. (2014). *Gränsöverskridande chefskap: Arbete över organisatoriska gränser i människonära tjänsteverksamheter* (1. uppl). Studentlitteratur.
- Peters, B. G., & Pierre, J. (2016). *Comparative governance: Rediscovering the functional dimension of governing*. Cambridge University Press.
- Pont, M. B., Haupt, P., Berg, P., Alstäde, V., & Heyman, A. (2021). *Systematic review and comparison of densification effects and planning motivations* (1). 2(1), Article 1. <https://doi.org/10.5334/bc.125>
- Portegijs, E., Rantakokko, M., Viljanen, A., Rantanen, T., & Iwarsson, S. (2017). Perceived and objective entrance-related environmental barriers and daily out-of-home mobility in community-dwelling older people. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 69, 69–76. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2016.11.011>
- Pozoukidou, G., & Chatziyiannaki, Z. (2021). 15-Minute City: Decomposing the New Urban Planning Eutopia. *Sustainability*, 13(2), Article 2. <https://doi.org/10.3390/su13020928>
- Pruchno, R., Wilson-Genderson, M., Heid, A. R., & Cartwright, F. P. (2021). Effects of peri-traumatic stress experienced during Hurricane Sandy on functional limitation trajectories for older men and women. *Social Science and Medicine*, 281. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114097>
- Richard, L., Gauvin, L., & Raine, K. (2010). Ecological Models Revisited: Their Uses and Evolution in Health Promotion Over Two Decades. *Annual review of public health*, 32, 307–326. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-031210-101141>

- Rigolon, A., & Gibson, S. (2021). The role of non-governmental organizations in achieving environmental justice for green and blue spaces. *Landscape and Urban Planning*, 205, 103970. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2020.103970>
- Rigolon, A., Fernandez, M., Harris, B., & Stewart, W. (2022). An Ecological Model of Environmental Justice for Recreation. *Leisure Sciences*, 44(6), 655–676. <https://doi.org/10.1080/01490400.2019.1655686>
- Riksförbundet Attention. (2018). *Vad är NPF? En skrift om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som ADHD, ASD, Tourettes syndrom och tal- och språkstörning*. https://attention.se/wp-content/uploads/2021/05/attention_skrift_vad_ar_npf.pdf
- Rosso, A. L., Harding, A. B., Clarke, P. J., Studenski, S. A., & Rosano, C. (2021). Associations of Neighborhood Walkability and Walking Behaviors by Cognitive Trajectory in Older Adults. *Gerontologist*, 61(7), 1053–1061. Scopus. <https://doi.org/10.1093/geront/gnab005>
- Ryhl, C. (2016). Can You Hear Architecture: Inclusive Design and Acoustics in the Nordic Region. I G. Di Bucchianico & P. Kercher (Red.), *Advances in Design for Inclusion* (s. 191–200). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41962-6_17
- Sallis, J., Cervero, R., Ascher, W., Henderson, K., Kraft, M., & Kerr, J. (2006). An Ecological Approach to Creating More Physically Active Communities. *Annual review of public health*, 27, 297–322. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.27.021405.102100>
- SCB. (2015, mars 3). *Urbanisering – från land till stad*. Statistikmyndigheten SCB. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/>
- Sim, D. (2022). *Mjuk stad* (M. Andersson, Övers.). Svensk byggtjänst.
- Sjöberg, A. (2022, maj 18). *Vad ska vi göra åt miljonprogrammet?* [Grundnivå, G2E]. SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning (f.o.m. 130101). <https://stud.epsilon.slu.se/17762/>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>

- Soneryd, L., & Lindh, E. (2019). Citizen dialogue for whom? Competing rationalities in urban planning, the case of Gothenburg, Sweden. *Urban Research & Practice*, 12(3), 230–246. <https://doi.org/10.1080/17535069.2018.1436721>
- Spaltenstein, J., Bula, C., Santos-Eggimann, B., Krief, H., & Seematter-Bagnoud, L. (2020). Factors associated with going outdoors frequently: A cross-sectional study among Swiss community-dwelling older adults. *BMJ Open*, 10(8), e034248. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-034248>
- Steinfeld, E. (2023). The space of accessibility and universal design. I I. M. Lid, E. Steinfeld, & M. A. Rembis (Red.), *Rethinking disability and human rights: Participation, equality and citizenship* (s. 100–119). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003052708>
- Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012). *Universal design: Creating inclusive environments*. John Wiley & Sons.
- Stewart, N. (2020). Urban green space, social equity and human wellbeing. I *Urban Ecology: Emerging Patterns and Social-Ecological Systems* (s. 111–127). Scopus. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-820730-7.00007-0>
- Svedberg, O. (1996). *Planerarnas århundrade: Europas arkitektur 1900-talet*. Arkitektur.
- Sylvers, D. L., Hicken, M., Esposito, M., Manly, J., Judd, S., & Clarke, P. (2022). Walkable Neighborhoods and Cognition: Implications for the Design of Health Promoting Communities. *Journal of Aging and Health*, 34(6–8), 893–904. Scopus. <https://doi.org/10.1177/08982643221075509>
- Tao, T., & Cao, J. (2024). Ineffective built environment interventions: How to reduce driving in American suburbs? *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 179, 103924. <https://doi.org/10.1016/j.tra.2023.103924>
- Taylor, J. L. (2009). Proprioception. I L. R. Squire (Red.), *Encyclopedia of Neuroscience* (s. 1143–1149). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-008045046-9.01907-0>
- Tenkanen, H., Saarsalmi, P., Järv, O., Salonen, M., & Toivonen, T. (2016). Health research needs more comprehensive accessibility measures: Integrating time and transport modes from open data. *International Journal of Health Geographics*, 15(1), 23. <https://doi.org/10.1186/s12942-016-0052->

- Thelandersson, S., & Wikström, J. (2020). *Offentliga kontrollsystem i den svenska byggprocessen i jämförelse med några andra länder*. Lunds Tekniska Högskola.
- Tola, G., Talu, V., Congiu, T., Bain, P., & Lindert, J. (2021). Built Environment Design and People with Autism Spectrum Disorder (ASD): A Scoping Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(6), Article 6. <https://doi.org/10.3390/ijerph18063203>
- Torfing, J. (2019). Collaborative innovation in the public sector: The argument. *Public Management Review*, 21(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/14719037.2018.1430248>
- Transportstyrelsen. (2020, december 1). *Gågata, cykelgata och gångfartsområde*. <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Trafikregler/Generella-trafikregler/Gagata-cykelgata-och-gangfartsomrade/>
- Tufvesson, C., & Tufvesson, J. (2009). The building process as a tool towards an all-inclusive school. A Swedish example focusing on children with defined concentration difficulties such as ADHD, autism and Down's syndrome. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24(1), 47–66. <https://doi.org/10.1007/s10901-008-9129-6>
- United Nations CRPD. (2006). *Convention On The Rights Of Persons With Disabilities (CRPD) Article 2 – Definitions*. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-2-definitions.html>
- Vale, D., & Lopes, A. S. (2023). Accessibility inequality across Europe: A comparison of 15-minute pedestrian accessibility in cities with 100,000 or more inhabitants. *Npj Urban Sustainability*, 3(1). Scopus. <https://doi.org/10.1038/s42949-023-00133-w>
- Valencia, V. H., Levin, G., & Ketzler, M. (2023). Densification versus urban sprawl. Modeling the impact of two urban growth scenarios on air quality. *Atmospheric Environment*, 310. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2023.119963>
- Verheij, J., Ay, D., Gerber, J.-D., & Nahrath, S. (2023). Ensuring Public Access to Green Spaces in Urban Densification: The Role of Planning and Property Rights. *Planning Theory and Practice*, 24(3), 342–365. Scopus. <https://doi.org/10.1080/14649357.2023.2239215>

- Vården. (2023, juli 14). *Autism*. Vården.se. <https://www.varden.se/artiklar/24413-autism>
- Wæraas, A., & Sataøen, H. L. (2014). Trapped in conformity? Translating reputation management into practice. *Scandinavian Journal of Management*, 30(2), 242–253. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2013.05.002>
- Wee, L. E., Yeo, W. X., Yang, G. R., Hannan, N., Lim, K., Chua, C., Tan, M. Y., Fong, N., Yeap, A., Chen, L., Koh, G. C.-H., & Shen, H. M. (2012). Individual and Area Level Socioeconomic Status and Its Association with Cognitive Function and Cognitive Impairment (Low MMSE) among Community-Dwelling Elderly in Singapore. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders Extra*, 2(1), 529–542. <https://doi.org/10.1159/000345036>
- Weiss, C. C., Purciel, M., Bader, M., Quinn, J. W., Lovasi, G., Neckerman, K. M., & Rundle, A. G. (2011). Reconsidering access: Park facilities and neighborhood disamenities in New York City. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 88(2), 297–310. <https://doi.org/10.1007/s11524-011-9551-z>
- Weng, M., Ding, N., Li, J., Jin, X., Xiao, H., He, Z., & Su, S. (2019). The 15-minute walkable neighborhoods: Measurement, social inequalities and implications for building healthy communities in urban China. *Journal of Transport & Health*, 13, 259–273. <https://doi.org/10.1016/j.jth.2019.05.005>
- Wolbring, G., & Lisitza, A. (2017). Justice Among Humans, Animals and the Environment: Investigated Through an Ability Studies, Eco-Ableism, and Eco-Ability Lens. I A. E. George, A. J. Nocella II, & J. Schatz (Red.), *The Intersectionality of Critical Animal, Disability, and Environmental Studies Toward Eco-ability, Justice, and Liberation* (s. 41–66). Lexington Books.
- Yang, T.-C., Kim, S., Choi, S.-W. E., Halloway, S., Mitchell, U. A., & Shaw, B. A. (2023). Neighborhood Features and Cognitive Function: Moderating Roles of Individual Socioeconomic Status. *American Journal of Preventive Medicine*. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2023.10.012>

Yu, W., Esposito, M., Li, M., Clarke, P., Judd, S., & Finlay, J. (2023). Neighborhood 'Disamenities': Local barriers and cognitive function among Black and white aging adults. *BMC Public Health*, 23(1). Scopus. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15026-x>

11 BILAGOR

Bilaga 1: Steinfelds och Maisels (2012) åtta designmål för universell utformning

1. Body fit. Accommodating a wide a range of body sizes and abilities
2. Comfort. Keeping demands within desirable limits of body function
3. Awareness. Ensuring that critical information for use is easily perceived
4. Understanding. Making methods of operation and use intuitive, clear, and unambiguous
5. Wellness. Contributing to health promotion, avoidance of disease, and prevention of injury
6. Social integration. Treating all groups with dignity and respect
7. Personalization. Incorporating opportunities for choice and the expression of individual preferences
8. Cultural appropriateness. Respecting and reinforcing cultural values and the social and environmental context of any design project (Steinfeld & Maisel, 2012, s. 90)

Bilaga 2: Nussbaums (2000) 10 kapaciteter

1. Life. Being able to live to the end of a human life of normal length; not dying prematurely, or before one's life is so reduced as to be not worth living.

2. Bodily Health. Being able to have good health, including reproductive health; to be adequately nourished; to have adequate shelter.

3. Bodily Integrity. Being able to move freely from place to place; having one's bodily boundaries treated as sovereign, i.e. being able to be secure against assault, including sexual assault, child sexual abuse, and domestic violence; having opportunities for sexual satisfaction and for choice in matters of reproduction.

4. Senses, Imagination, and Thought. Being able to use the senses, to imagine, think, and reason – and to do these things in a “truly human” way, a way informed and cultivated by an adequate education, including, but by no means limited to, literacy and basic mathematical and scientific training. Being able to use imagination and thought in connection with experiencing and producing self-expressive works and events of one's own choice, religious, literary, musical, and so forth. Being able to use one's mind in ways protected by guarantees of freedom of expression with respect to both political and artistic speech, and freedom of religious exercise. Being able to search for the ultimate meaning of life in one's own way. Being able to have pleasurable experiences, and to avoid non-necessary pain.

5. Emotions. Being able to have attachments to things and people outside ourselves; to love those who love and care for us, to grieve at their absence; in general, to love, to grieve, to experience longing, gratitude, and justified anger. Not having one's emotional development blighted by overwhelming fear and anxiety, or by traumatic events of abuse or neglect. (Supporting this capability means supporting forms of human association that can be shown to be crucial in their development.)

6. Practical Reason. Being able to form a conception of the good and to engage in critical reflection about the planning of one's life. (This entails protection for the liberty of conscience.)

7. Affiliation. A. Being able to live with and toward others, to recognize and show concern for other human beings, to engage in various forms of social interaction; to be able to imagine the situation of another and to have compassion for that situation; to have the capability for both justice and friendship. (Protecting this capability means protecting institutions that constitute and nourish such forms of affiliation, and also protecting the freedom of assembly and political speech.)

B. Having the social bases of self-respect and non-humiliation; being able to be treated as a dignified being whose worth is equal to that of others. This entails, at a minimum, protections against discrimination on the basis of race, sex, sexual orientation, religion, caste, ethnicity, or national origin. In work, being able to work as a human being, exercising practical reason and entering into meaningful relationships of mutual recognition with other workers.

8. Other Species. Being able to live with concern for and in relation to animals, plants, and the world of nature.

9. Play. Being able to laugh, to play, to enjoy recreational activities.

10. Control over One's Environment. A. Political. Being able to participate effectively in political choices that govern one's life; having the right of political participation, protections of free speech and association. **B. Material.** Being able to hold property (both land and movable goods), not just formally but in terms of real opportunity; and having property rights on an equal basis with others; having the right to seek employment on an equal basis with others; having the freedom from unwarranted search and seizure." (Nussbaum, 2000, s. 78–80).

Bilaga 3: intervjuguide för intervju 1

Tillgänglighet i teorin

Inledningsvis tänker jag fråga er några generella frågor kring tillgänglighet, och kommunens perspektiv kring begreppet. Så...

När jag säger ordet 'tillgänglighet', i en stadskontext, vad tänker ni på då?

-

Hur tror ni att Malmö stad tolkar begreppet?

- Vad ser den som viktigast?
- Finns det skillnader mellan de olika förvaltningarna?
- Hur skulle ni säga att Malmö stad använder begreppet?

Är det någon, eller några, grupper och/eller åtgärder som brukar nämnas i tillgänglighetsarbeten och frågor i kommunens arbete?

- I så fall, vilka?
- Någon grupp eller åtgärd som lyfts oftare?

Tillgänglighet i praktiken

Nu tänkte jag att vi går in på mer ert dagliga arbete...

Vilken förvaltning jobbar ni på?

-

Vad styr och stödjer ert arbete? Specifika dokument, planer osv...

-

Var i processen kommer tillgänglighetsfrågor in i ert arbete?

-

Hur har det varit att arbeta med Friisgatan, och de andra sommargatorna, ur ett tillgänglighetsperspektiv?

- Beskriv gärna från början till där vi är nu. Design, upphandling, med mera...

Är det någon grupp som har varit i fokus i tillgänglighetsarbetet på Friisgatan?

-

Har ni reflekterat över några konflikter, på Friisgatan eller mer generellt i andra projekt?

-

Hur upplever ni att kommunikationen mellan Malmö stads förvaltningar fungerar? Och hur har det påverkat ert arbete kring tillgänglighet?

-

Det här var det jag ville fråga om. Har ni något ni vill tillägga?

3 Avslutning

Ifall intervjun var givande, fråga om vi kan ha en rullande kommunikation.

Fråga ifall de har tips på andra individer som kan vara intresserade av intervju/hade varit givande att intervjua

- Exempelvis från Funktionsstöds förvaltningen Malmö stad

Avslutningsvis vill jag säga tack igen för att ni tog er tid till intervjun. Otroligt hjälpsamt!

Bilaga 4: intervjuguide för intervju 2

Tillgänglighet

När jag säger ordet 'tillgänglighet', i en stadskontext, vad tänker ni på då?

Hur tror ni att Malmö stad tolkar begreppet?

- Vad ser den som viktigast?
- Finns det skillnader mellan de olika förvaltningarna?
- Hur skulle ni säga att Malmö stad använder begreppet?

Hur har det varit att arbeta med tillgänglighetsfrågor i, och med, Malmö stad?

I tillgänglighetsfrågor, uppfattar ni det som att det är någon, eller några, specifika grupper och/eller åtgärder som brukar nämnas?

- I så fall, vilka?
- Någon grupp eller åtgärd som lyfts oftare?
- Skillnad mellan olika beställare ni har haft?

Bilaga 5: intervjuguide för intervju 3

Tillgänglighet

Ur ett gågatuperspektiv, vad betyder tillgänglighet?

Hur skulle ni beskriva kunskapsnivån kring tillgänglighet inom er förvaltning och Malmö stad i helhet?

Varför tas det upp? Hur arbetar ni proaktivt och retroaktivt med tillgänglighet?

Vad styr och stödjer ert arbete? Specifika dokument, planer osv...

Rent konkret, hur ser ert arbete med det ut? Både vilka lösningar men även arbetsprocessen!

Vem arbetar med det?

Hur skiljer det sig åt beroende på vem som arbetar med det?

När kommer det upp?

Avslutning

Tack för intervjun!

Bilaga 6: intervjuguide för intervju 4

Tillgänglighet

När jag säger ordet 'tillgänglighet', i en stadskontext, vad tänker du på då?

Hur tror du att Malmö stad tolkar begreppet?

- Vad ser den som viktigast?
- Finns det skillnader mellan de olika förvaltningarna?
- Hur skulle ni säga att Malmö stad använder begreppet?

I tillgänglighetsfrågor, uppfattar du det som att det är någon, eller några, specifika grupper och/eller åtgärder som brukar nämnas?

- I så fall, vilka?
- Någon grupp eller åtgärd som lyfts oftare?

Bilaga 7: intervjuguide för intervju 5

Tillgänglighet

När jag säger ordet 'tillgänglighet', i en stadskontext, vad tänker ni på då?

Hur tror ni att Malmö stad tolkar begreppet?

- Vad ser den som viktigast?
- Finns det skillnader mellan de olika förvaltningarna?
- Hur skulle ni säga att Malmö stad använder begreppet?

Hur har det varit att arbeta med tillgänglighetsfrågor i, och med, Malmö stad?

I tillgänglighetsfrågor, uppfattar ni det som att det är någon, eller några, specifika grupper och/eller åtgärder som brukar nämnas?

- I så fall, vilka?
- Någon grupp eller åtgärd som lyfts oftare?
- Skillnad mellan olika beställare ni har haft?

Har du reflekterat något specifikt kring gågator eller sommargator?

Ni arbetar ofta med att hjälpa era brukare till att ta kontakt med Malmö stad. Hur brukar det fungera?

- Är Malmö stad samarbetsvilliga?

Vad uppfattar ni som det största hindret för ert tillgänglighetsarbete

Bilaga 8: intervjuguide för intervju 6

Tillgänglighet

När jag säger ordet 'tillgänglighet', i en stadskontext, vad tänker du på då?

Hur tror du att Malmö stad tolkar begreppet?

- Vad ser den som viktigast?
- Finns det skillnader mellan de olika förvaltningarna?
- Hur skulle ni säga att Malmö stad använder begreppet?

I tillgänglighetsfrågor, uppfattar du det som att det är någon, eller några, specifika grupper och/eller åtgärder som brukar nämnas?

- I så fall, vilka?
- Någon grupp eller åtgärd som lyfts oftare?

Bilaga 9: Tabell över använt material för den första integrerade litteraturgranskningen

Ursprung	Publiceringsår	Titel	Författare	Ämne
SCOPUS	2023	Active Lifestyle and Mobility of Adults with Vision Impairment: A Multiphase Mixed-Methods Study	Barasche-Berdah, D., Paltiel, O., & Raz, R.	Fysisk kompetens
SCOPUS	2020	Factors associated with going outdoors frequently: A cross-sectional study among Swiss community-dwelling older adults.	Spaltenstein, J., Bula, C., Santos-Eggimann, B., Krief, H., & Seematter-Bagnoud, L.	Fysisk kompetens
SCOPUS	2024	Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking.	Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R.	Fysisk kompetens
SCOPUS	2017	Perceived and objective entrance-related environmental barriers and daily out-of-home mobility in community-dwelling older people.	Portegijs, E., Rantakokko, M., Viljanen, A., Rantanen, T., & Iwarsson, S.	Fysisk kompetens
SCOPUS	2016	Self-reported hearing is associated with time spent out-of-home and withdrawal from leisure activities in older community-dwelling adults.	Mikkola, T. M., Polku, H., Portegijs, E., Rantakokko, M., Tsai, L.-T., Rantanen, T., & Viljanen, A.	Fysisk kompetens
SCOPUS	2015	Architecture for autism: Built environment performance in accordance to the autism ASPECTSS™ design index.	Mostafa, M.	Fysisk press
SCOPUS	2021	Associations of Neighborhood Walkability and Walking Behaviors by Cognitive Trajectory in Older Adults.	Rosso, A. L., Harding, A. B., Clarke, P. J., Studenski, S. A., & Rosano, C.	Fysisk press
Snöboll	2022	Autism spectrum condition and the built environment.	McAllister, K., McBeth, A., & Galway, N.	Fysisk press
Snöboll	2021	Built Environment Design and People with Autism Spectrum Disorder (ASD): A Scoping Review.	Tola, G., Talu, V., Congiu, T., Bain, P., & Lindert, J.	Fysisk press
SCOPUS	2022	Cognitive, psychological and social factors associated with older adults' mobility: A scoping review of self-report and performance-based measures.	Kalu, M. E., Bello-Haas, V. D., Griffin, M., Boamah, S., Harris, J., Zaide, M., Rayner, D., Khattab, N., Abraham, S., Richardson, T. K., Savatteri, N., Wang, Y., & Tkachyk, C.	Fysisk press
SCOPUS	2016	Health research needs more comprehensive accessibility measures: Integrating time and transport modes from open data.	Tenkanen, H., Saarsalmi, P., Järvi, O., Salonen, M., & Toivonen, T.	Fysisk press
SCOPUS	2016	Inclusive Smart City: An Exploratory Study.	de Oliveira Neto, J. S., & Kofuji, S. T.	Fysisk press
SCOPUS	2024	Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking.	Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R.	Fysisk press

Snóball	2005	Linking objectively measured physical activity with objectively measured urban form: Findings from SMARTRAQ.	Frank, L. D., Schmid, T. L., Sallis, J. F., Chapman, J., & Saelens, B. E.	Fysisk press
SCOPUS	2019	Measuring Public Transport Accessibility for Elderly.	Fatima, K., & Moridpour, S.	Fysisk press
SCOPUS	2021	Measuring Walkability with Street Connectivity and Physical Activity: A Case Study in Iran.	Molaei, P., Tang, L., & Hardie, M.	Fysisk press
SCOPUS	2023	Neighborhood 'Disamenities': Local barriers and cognitive function among Black and white aging adults.	Yu, W., Esposito, M., Li, M., Clarke, P., Judd, S., & Finlay, J.	Fysisk press
SCOPUS	2021	Socially active neighborhoods: Construct operationalization for aging in place, health promotion and psychometric testing.	Asiamah, N., Bateman, A., Hjorth, P., Khan, H. T. A., & Danquah, E.	Fysisk press
Snóball	2015	<i>Teaching individuals with autism spectrum disorder safe pedestrian skills using video modeling with in situ video prompting.</i>	Honsberger, T.	Fysisk press
Snóball	2023	<i>Bridging the Gaps: Realising Human Diversity in the Built Environment through Universal Design</i>	Müller, L.	Fysisk press
Snóball	2022	Autism spectrum condition and the built environment.	McAllister, K., McBeth, A., & Galway, N.	Mental kompetens
Snóball	2021	Built Environment Design and People with Autism Spectrum Disorder (ASD): A Scoping Review.	Tola, G., Talu, V., Congiu, T., Bain, P., & Lindert, J.	Mental kompetens
Snóball	2014	<i>Exploring Urban Design Theory: A Qualitative Study Integrating "Autism-Friendly Environments" As an Emerging Perspective</i>	Grancich, D. D.	Mental kompetens
SCOPUS	2020	Factors associated with going outdoors frequently: A cross-sectional study among Swiss community-dwelling older adults.	Spaltenstein, J., Bula, C., Santos-Eggimann, B., Krief, H., & Seematter-Bagnoud, L.	Mental kompetens
SCOPUS	2024	Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking.	Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R.	Mental kompetens
SCOPUS	2016	The Sensory City.	Davidson, J., & Henderson, V. L.	Mental kompetens
SCOPUS	2015	Architecture for autism: Built environment performance in accordance to the autism ASPECTSS™ design index.	Mostafa, M.	Mental press
SCOPUS	2023	Are we leaving some people behind? Travel autonomy, perceived accessibility, and well-being among people experiencing mental and physical difficulties.	Friman, M., & Olsson, L. E.	Mental press
SCOPUS	2021	Associations of Neighborhood Walkability and Walking Behaviors by Cognitive Trajectory in Older Adults.	Rosso, A. L., Harding, A. B., Clarke, P. J., Studenski, S. A., & Rosano, C.	Mental press

Snóball	2022	Autism spectrum condition and the built environment.	McAllister, K., McBeth, A., & Galway, N.	Mental press
Snóball	2021	Built Environment Design and People with Autism Spectrum Disorder (ASD): A Scoping Review.	Tola, G., Talu, V., Congiu, T., Bain, P., & Lindert, J.	Mental press
Snóball	2022	Cities of neurodiversity: New directions for an urban geography of neurodiversity.	Kenna, T.	Mental press
SCOPUS	2022	Cognitive, psychological and social factors associated with older adults' mobility: A scoping review of self-report and performance-based measures.	Kalu, M. E., Bello-Haas, V. D., Griffin, M., Boamah, S., Harris, J., Zaide, M., Rayner, D., Khattab, N., Abraham, S., Richardson, T. K., Savatteri, N., Wang, Y., & Tkachyk, C.	Mental press
Snóball	2009	Correlates of non-concordance between perceived and objective measures of walkability.	Gebel, K., Bauman, A., & Owen, N.	Mental press
Snóball	2014	<i>Exploring Urban Design Theory: A Qualitative Study Integrating "Autism-Friendly Environments" As an Emerging Perspective</i>	Grancich, D. D.	Mental press
Snóball	2012	Individual and Area Level Socioeconomic Status and Its Association with Cognitive Function and Cognitive Impairment (Low MMSE) among Community-Dwelling Elderly in Singapore.	Wee, L. E., Yeo, W. X., Yang, G. R., Hannan, N., Lim, K., Chua, C., Tan, M. Y., Fong, N., Yeap, A., Chen, L., Koh, G. C.-H., & Shen, H. M.	Mental press
SCOPUS	2024	Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking.	Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R.	Mental press
SCOPUS	2018	Mobility policies and extra-small projects for improving mobility of people with Autism Spectrum Disorder.	Cecchini, A., Congiu, T., Talu, V., & Tola, G.	Mental press
SCOPUS	2023	Neighborhood 'Disamenities': Local barriers and cognitive function among Black and white aging adults.	Yu, W., Esposito, M., Li, M., Clarke, P., Judd, S., & Finlay, J.	Mental press
Snóball	2011	Reconsidering access: Park facilities and neighborhood disamenities in New York City.	Weiss, C. C., Purciel, M., Bader, M., Quinn, J. W., Lovasi, G., Neckerman, K. M., & Rundle, A. G.	Mental press
SCOPUS	2023	Socially active neighborhoods: Construct operationalization for aging in place, health promotion and psychometric testing.	Asiamah, N., Bateman, A., Hjorth, P., Khan, H. T. A., & Danquah, E.	Mental press
SCOPUS	2016	The Sensory City	Davidson, J., & Henderson, V. L.	Mental press
SCOPUS	2020	Validation of a Multidimensional Social Cohesion Scale: A Case in Urban Areas of Mexico.	Martínez-Martínez, O. A., Ramírez-López, A., & Rodríguez-Brito, A.	Mental press
SCOPUS	2020	Factors associated with going outdoors frequently: A cross-sectional study among Swiss community-dwelling older adults.	Spaltenstein, J., Bula, C., Santos-Eggimann, B., Krief, H., & Seematter-Bagnoud, L.	Socioekonomisk kompetens

Snöboll	Individual and Area Level Socioeconomic Status and Its Association with Cognitive Function and Cognitive Impairment (Low MMSE) among Community-Dwelling Elderly in Singapore.	2012	Wee, L. E., Yeo, W. X., Yang, G. R., Hannan, N., Lim, K., Chua, C., Tan, M. Y., Fong, N., Yeap, A., Chen, L., Koh, G. C.-H., & Shen, H. M.	Socioekonomisk kompetens
SCOPUS	Individual and environmental variables related to outdoor walking among older adults: Verifying a model to guide the design of interventions targeting outdoor walking.	2024	Liu, Y., Salbach, N. M., Webber, S. C., & Barclay, R.	Socioekonomisk kompetens
SCOPUS	Neighborhood 'Disabilities': Local barriers and cognitive function among Black and white aging adults.	2023	Yu, W., Esposito, M., Li, M., Clarke, P., Judd, S., & Finlay, J.	Socioekonomisk kompetens
SCOPUS	Neighborhood environment and cognitive function in older adults: A multilevel analysis in Hong Kong.	2019	Guo, Y., Chan, C. H., Chang, Q., Liu, T., & Yip, P. S. F.	Socioekonomisk kompetens
SCOPUS	Neighborhood Features and Cognitive Function: Moderating Roles of Individual Socioeconomic Status.	2023	Yang, T.-C., Kim, S., Choi, S.-W. E., Halloway, S., Mitchell, U. A., & Shaw, B. A.	Socioekonomisk kompetens
Snöboll	Reconsidering access: Park facilities and neighborhood disamenities in New York City.	2011	Weiss, C. C., Purciel, M., Bader, M., Quinn, J. W., Lovasi, G., Neckerman, K. M., & Rundle, A. G.	Socioekonomisk kompetens
SCOPUS	Walkable Neighborhoods and Cognition: Implications for the Design of Health Promoting Communities.	2022	Sylvers, D. L., Hieken, M., Esposito, M., Manly, J., Judd, S., & Clarke, P.	Socioekonomisk kompetens

Bilaga 10: Tabell över använt material för den andra integrerade litteraturgranskningen

Ursprung	Publiceringsår	Titel	Författare	Ämne
Semistrukturerad intervju ett och tre	2023	Översiktsplan för Malmö 2023	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2017	A3-TYP 001. LOKAL SÄNKNING AV KANTSTEN.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2014	A3-TYP 002. ÖVERGÅNGSSTÄLLE, NORMAL.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2017	A3-TYP 003. ÖVERGÅNGSSTÄLLE.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2017	A3-TYP 004. ÖVERGÅNGSSTÄLLE MED CYKELÖVERFART.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2017	A3-TYP 005. ÖVERGÅNGSSTÄLLE VID CYKELVÄG.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet

Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 006. VID ÖVERGÅNGSSTÄLLE BRED 2014 MITTREFUG.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 007. SÄNKNING AV 2017 KANTSTEN.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 008. GENOMGÅENDE 2014 GÅNGBANA.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 009. ARBETSGÅNG KANTSTENSJUSTERING VID NY 2014 BUSSHÅLLPLATS.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 010. (TYP A) KONTRASTMÄRKERING AV BEFINNLIG TRAPPA – (TYP B) KONTRASTMÄRKERING VID OM / NYBYGGNAD AV TRAPPA – KONTRASTMÄRKERING I GRADÄNG – PLACERING AV 2014 LEDSTÅNG.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	A3-TYP 011. KONTRASTMÄRKERING AV RAMP 2014 – PLACERING AV LEDSTÅNG.	Malmö stad	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	BBR 2011:6. Boverkets byggregler. 2011	Boverket	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	BFS 2011:5 ALM 2. Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader. 2011	Boverket	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	BFS 2013:14. Boverkets föreskrifter om ändring i verkets byggregler (2011:6) - föreskrifter och allmänna råd. 2013	Boverket	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	BFS 2013:9 HIN 3. Boverkets föreskrifter om ändring i verkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpan av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler där allmänheten har tillträde och på allmänna platser. 2013	Boverket	Typritningar för tillgänglighet

Semistrukturerad intervju ett och tre	PBF 2011:338. <i>Plan- och byggförordningen</i> . 2011	Riksdagen	Typritningar för tillgänglighet
Semistrukturerad intervju ett och tre	2010 PBL 2010:900. <i>Plan- och bygglagen</i> . 2010	Riksdagen	Typritningar för tillgänglighet